

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Komparace finanční gramotnosti osob se závislostí na
alkoholu a osob bez závislosti na alkoholu**

Bc. Eliška Hoffmannová

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Eliška Hoffmannová

Provoz a ekonomika

Název práce

Komparace finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu a osob bez závislosti na alkoholu

Název anglicky

Comparsion of financial literacy of alcohol addicts and alcohol non-addicts

Cíle práce

Cílem práce je identifikovat a následně komparovat úroveň finanční gramotnosti skupiny osob se závislostí na alkoholu a skupiny osob bez závislosti na alkoholu.

Metodika

Teoretická část diplomové bude vycházet ze studia odborné literatury a relevantních informačních zdrojů, jež jsou zaměřeny na oblasti produktů a služeb finančního trhu, hospodaření domácností, finančního vzdělávání a finanční gramotnosti.

Praktická část bude vypracována na základě výsledků vypracovaných úloh týkajících se finanční gramotnosti, které budou zadány vybraným skupinám osob a následně mezi sebou budou porovnány. Vybranými skupinami budou zvoleny osoby se závislostí na alkoholu a osoby bez závislosti na alkoholu.

V práci budou využity metody deskripce, testování a komparace.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

alkoholismus, finanční gramotnost, finanční vzdělávání, investice, osobní finance, peníze, platební styk, příjmy a výdaje, úvěry

Doporučené zdroje informací

DOUBKOVÁ, Anna; TOMEK, Karel. Finanční gramotnost pro každého. Stařeč: Infra, 2016. ISBN 978-80-86666-64-8.

KLÍNSKÝ, Petr. Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol. Praha Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. ISBN 978-80-87063-13-2.

MANKIW, Gregory. Principles of Macroeconomics. 7. Vyd. Stamford: Cengage Learning, 2014, 551 s. ISBN 978-1-285-16591.

POLOUČEK, Stanislav. Peníze, banky, finanční trhy. 1. vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-152-9.

REVENDA, Zbyněk. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 5., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2012. ISBN 978-80-7261-240-6.

SAMUELSON, P A. – NORDHAUS, W D. Ekonomie : 19. vydání. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

SYROVÝ, Petr; NOVOTNÝ, Martin. Osobní a rodinné finance. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2005. Osobní a rodinné finance. ISBN 80-247-1098-6.

ŠKVÁRA, Miroslav. Finanční gramotnost. 2. vyd. Praha: Miroslav Škvára, 2016. ISBN 978-80-904823-3-3.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Pavel Hrdlička, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2018

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 18. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Komparace finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu a osob bez závislosti na alkoholu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25. 3. 2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Pavlu Hrdličkovi, Ph.D. za odborné vedení, užitečné rady a pomoc během zpracování práce. Poděkování také patří všem zúčastněným respondentům, kteří mi věnovali svůj čas.

Komparace finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu a osob bez závislosti na alkoholu

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na problematiku finanční gramotnosti ve společnosti, konkrétně zjištění úrovně finanční gramotnosti a následné komparace dvou vybraných skupin. Cílovými skupinami se staly osoby se závislostí na alkoholu a osoby bez závislosti na alkoholu. Cílem diplomové práce je identifikovat a komparovat úroveň finanční gramotnosti osob závislých na alkoholu a osob bez závislosti na alkoholu na základě dosažených výsledků z testu finanční gramotnosti, který byl vytvořen pro tuto práci. Pro dosažení cíle byla využita metoda testování a metoda komparace. Úspěšnost v testu představující úroveň finanční gramotnosti je porovnána u cílových skupin, a také u jednotlivých charakteristických vlastností respondentů – pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. Výsledky cílových skupin jsou zhodnoceny dle kritérií velmi dobrá, spíše dobrá, spíše špatná a velmi špatná úroveň finanční gramotnosti.

Klíčová slova: alkoholismus, finanční gramotnost, finanční vzdělávání, investice, osobní finance, peníze, platební styk, příjmy a výdaje, úvěry

Comparison of financial literacy of alcohol addicts and alcohol non-addicts

Abstract

The diploma thesis is focused on the issue of financial literacy, especially on the level of financial literacy and the subsequent comparison of two selected groups. The target groups were alcohol addicts and alcohol non-addicts. The aim of the present paper is to identify and compare the level of financial literacy of alcohol addicts and alcohol non-addicts based on the results obtained from the financial literacy test that was created for this work. In order to achieve the aim of the thesis a test method and the comparison method are used. The success rate in the test representing the level of financial literacy is compared with the target groups as well as the individual characteristics of the respondents - gender, age and highest achieved education. The results of the target groups are evaluated according to criteria very good, rather good, rather poor and very poor level of financial literacy.

Keywords: alcoholism, financial literacy, financial education, investment, personal finance, money, payments, income and expenditure, loans

Obsah

1 Úvod.....	13
2 Cíl práce a metodika	15
2.1 Cíl práce	15
2.2 Metodika	15
3 Teoretická východiska	17
3.1 Finanční gramotnost.....	17
3.2 Složky finanční gramotnosti	18
3.2.1 Peněžní gramotnost.....	20
3.2.2 Cenová gramotnost	21
3.2.3 Rozpočtová gramotnost	21
3.2.4 Informační gramotnost.....	22
3.2.5 Právní gramotnost	24
3.2.6 Numerická gramotnost.....	24
3.3 Produkty finančního trhu.....	24
3.3.1 Bankovní účty	24
3.3.2 Pojištění	26
3.3.3 Investice	28
3.3.4 Půjčky a úvěry	29
3.3.5 Úrok a úroková sazba	31
3.3.6 Úročení.....	31
3.4 Bankovní a nebankovní sektor	32
3.4.1 Bankovní sektor	32
3.4.2 Nebankovní sektor	33
3.4.3 Nejčastější typy nebankovních půjček.....	34
3.5 Ochrana spotřebitele.....	34
3.5.1 Zákon o spotřebitelském úvěru.....	36
3.6 Sociální a finanční rizika spojená s konzumací alkoholu	37
3.7 Rizika spojená s finanční negramotností.....	40
3.7.1 Nezaměstnanost	40
3.7.2 Sociální zabezpečení.....	41
3.7.3 Zdravotní pojištění	42
3.7.4 Zadlužování	43
3.7.5 Insolvenční řízení.....	44
3.7.6 Exekuční řízení	45
3.8 Podpora zvyšování úrovně finanční gramotnosti.....	45
4 Vlastní práce	48
4.1 Cílové skupiny	48

4.1.1	Charakteristika cílových skupin.....	48
4.1.2	Vyhodnocení informačních otázek	49
4.2	Test finanční gramotnosti.....	50
4.2.1	Postup vyhodnocování testu finanční gramotnosti	54
4.3	Vyhodnocení testů – osoby závislé na alkoholu	54
4.3.1	Vyhodnocení odpovědí jednotlivých otázek.....	55
4.3.2	Úroveň finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu dle pohlaví. 56	
4.3.3	Úroveň finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu dle věku	57
4.3.4	Úroveň finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu dle vzdělání 58	
4.4	Vyhodnocení otázek – osoby bez závislosti na alkoholu	58
4.4.1	Vyhodnocení odpovědí jednotlivých otázek.....	59
4.4.2	Úroveň finanční gramotnosti osob bez závislosti na alkoholu dle pohlaví... ..	60
4.4.3	Úroveň finanční gramotnosti osob bez závislosti na alkoholu dle věku... 61	
4.4.4	Úroveň finanční gramotnosti osob bez závislosti na alkoholu dle vzdělání.	61
4.5	Komparace úrovně finanční gramotnosti	62
4.5.1	Komparace výsledků dle pohlaví.....	63
4.5.2	Komparace výsledků dle věkových kategorií	63
4.5.3	Komparace výsledků dle dosaženého vzdělání.....	64
4.5.4	Porovnání výsledků u jednotlivých otázek	65
4.5.5	Souhrn výsledků jednotlivých úloh.....	70
4.6	Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti.....	72
4.6.1	Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu	73
4.6.2	Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti osob bez závislostí na alkoholu	74
4.6.3	Celkové zhodnocení úrovně finanční gramotnosti.....	75
5	Výsledky a diskuze	76
6	Závěr.....	80
7	Seznam použitých zdrojů.....	83
8	Přílohy	90

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Zadání k úloze č. 6.....	52
--------------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Složky finanční gramotnosti	19
Tabulka 2 - Základní charakteristické kategorie	49

Tabulka 3 – Výsledky osob závislých na alkoholu.....	55
Tabulka 4 – Souhrn správných a špatných odpovědí osob závislých na alkoholu	55
Tabulka 5 – Úspěšnost osob závislých na alkoholu dle pohlaví.....	57
Tabulka 6 – Úspěšnost osob závislých na alkoholu dle věkové kategorie	57
Tabulka 7 – Úspěšnost osob závislých na alkoholu dle dosaženého vzdělání	58
Tabulka 8 – Bodové rozdělení osob bez alkoholové závislosti	59
Tabulka 9 – Souhrn správných a špatných odpovědí	59
Tabulka 10 – Úspěšnost osob bez závislosti na alkoholu dle pohlaví	60
Tabulka 11 – Úspěšnost osob bez závislosti na alkoholu dle věkové kategorie.....	61
Tabulka 12 – Úspěšnost osob bez závislosti na alkoholu dle vzdělání	61
Tabulka 13 – Komparace úrovně finanční gramotnosti.....	63
Tabulka 14 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle pohlaví.....	63
Tabulka 15 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle věkové kategorie	64
Tabulka 16 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle dosaženého vzdělání	65
Tabulka 17 – Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti jednotlivých osob	72
Tabulka 18 – Komparace úrovně finanční gramotnosti.....	76
Tabulka 19 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle pohlaví.....	76
Tabulka 20 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle věkových kategorií	77
Tabulka 21 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle dosaženého vzdělání	77

Seznam grafů

Graf 1 – Celkový počet správných odpovědí.....	62
Graf 2 – Úloha č. 1.....	65
Graf 3 – Úloha č. 2.....	66
Graf 4 – Úloha č. 3.....	67
Graf 5 – Úloha č. 4.....	67
Graf 6 – Úloha č. 5.....	68
Graf 7 – Úloha č. 6.....	68
Graf 8 – Úloha č. 7.....	69
Graf 9 – Úloha č. 8.....	69
Graf 10 – Úloha č. 9.....	70
Graf 11 – Úloha č. 10.....	70
Graf 12 – Výsledky skupin v jednotlivých otázkách	71
Graf 13 – Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu.....	74

Graf 14 – Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti osob bez závislosti na alkoholu.....	74
Graf 15 – Celkové zhodnocení úrovně finanční gramotnosti	75
Graf 16 – Úspěšnost cílových skupin v jednotlivých otázkách	78

Seznam použitých zkratk

ČNB – Česká národní banka
ČNR – Česká národní rada
ČOI – Česká obchodní inspekce
ČR – Česká republika
FG – finanční gramotnost
ICT – informační a komunikační technologie
IVIG – informační vzdělávání a informační gramotnost
MF – Ministerstvo financí
MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NICM – Národní informační centrum pro mládež
OBZP – osoba bez zdanitelných příjmů
OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná
P2P – peer-to-peer
RPSN – roční procentuální sazba nákladů
VS – veřejný sektor

1 Úvod

Pojem finanční gramotnost je pro mnohé osoby neznámým a samotná úroveň finanční gramotnosti je dle nejrůznějších šetření a výzkumů v České republice nízká. Otázky spojené s finančními znalostmi nebo ekonomickou zodpovědností jsou pro větší část obyvatelstva problematické. Vzhledem k neustálému vývoji finančních produktů a více možností vstupu osob na finanční trhy je finanční vzdělávání osob diskutováno více než kdykoli předtím. Problém zadluženosti českých domácností tento stav a zájem institucí o finanční vzdělávání umocňuje. Státní orgány a instituce v České republice v posledních letech vytvářejí různé programy na podporu finančního vzdělávání.

Nízká finanční gramotnost je celospolečenský problém a určité sociální skupiny jsou spojené s vyšší rizikem nízké finanční gramotnosti. Za jednu z těchto skupin osob jsou považovány osoby závislé na alkoholu. Alkoholismus je spojován s různými sociálními riziky, které úzce souvisí s nízkou ekonomickou produktivitou a nižšími finančními znalostmi. V případě osob, které mají problém s alkoholismem, se předpokládá, že jejich finanční gramotnost bude nižší než u osob, které s alkoholismem problém nemají. Tato práce se zabývá měřením úrovně finanční gramotnosti těchto dvou skupin osob – osob závislých na alkoholu a osob bez závislosti na alkoholu. Finanční gramotnost je měřena na základě výsledků testů finanční gramotnosti dvou zkoumaných skupin. Výsledky testování jsou následně porovnány a práce přináší pohled na skutečný stav úrovně finanční gramotnosti a zabývá se případnými rozdíly mezi jednotlivými cílovými skupinami.

Diplomová práce je členěna do několika kapitol. Hlavní úseky tvoří teoretická východiska a vlastní část. Po úvodu je vymezený cíl práce a metodika, která bude využita během zpracování práce. Následující kapitola je již zaměřená na objasnění teoretických východisek spojené s finanční gramotností. V první kapitole teoretické části je definován pojem finanční gramotnost a jsou podrobně popsány její složky – peněžní, cenová, rozpočtová, informační, právní a numerická gramotnost. Další části tvoří představení produktů finančního trhu, bankovního a nebankovního sektoru. Poslední částí teoretického východiska věnující se základním znalostem finančně gramotné osoby je kapitola o ochraně spotřebitele. Následující dvě kapitoly objasňují finanční rizika spojené s konzumací alkoholu a rizika, která jsou spojená s nízkou finanční gramotností. Tato část práce se stala podkladem pro vytvoření testu finanční gramotnosti. Poslední kapitola teoretické části se věnuje podpoře zvyšování úrovně finanční gramotnosti v České republice, která popisuje činnosti subjektů, jež se zabývají finančním vzděláváním.

Druhou stěžejní kapitolou diplomové práce tvoří vlastní část, která vznikla na základě měření úrovně finanční gramotnosti cílových skupin pomocí metody testování. Zde jsou nejdříve charakterizovány cílové skupiny a následně popsán zkoumaný vzorek osob dle vyhodnocení informačních otázek týkající se pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání. Další samostatná kapitola představuje test finanční gramotnosti, který byl vypracován pro tuto práci. Kapitola obsahuje test a postup vyhodnocování testů. Následující části se věnují vyhodnocování testů cílových skupin. První jsou vyhodnoceny výsledky úspěšnosti skupiny osob se závislostí na alkoholu a poté výsledky úspěšnosti testů osob bez závislosti na alkoholu. Nedílnou součástí vlastní části je samostatná kapitola Komparace úrovně finanční gramotnosti, v které jsou porovnány výsledky úspěšnosti jednotlivých skupin. V této kapitole jsou porovnány výsledky dle pohlaví, věkových kategorií, nejvyššího dosaženého vzdělání a celkové výsledky u jednotlivých otázek. Na základě výsledků jednotlivých otázek jsou určeny problematické oblasti finančních znalostí zkoumaných skupin. Poslední kapitoly se věnují zhodnocení úrovně finanční gramotnosti, výsledků celé práce a následné diskuzi. Výsledky měření úrovně finanční gramotnosti a následné zhodnocení a přínos celé práce jsou uvedené v závěru.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je identifikovat a následně komparovat úroveň finanční gramotnosti skupiny osob se závislostí na alkoholu a skupiny osob bez závislosti na alkoholu.

Dílčí cíle jsou:

1. Identifikovat úroveň finanční gramotnosti dle základních informací o zúčastněných – pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání.
2. Porovnat výsledky vzniklých skupin na základě pohlaví, věku a dosaženého vzdělání.
3. Určit problematické oblasti finanční gramotnosti obou cílových skupin dle testu.
4. Zhodnotit úroveň finanční gramotnosti.

2.2 Metodika

Teoretická část bude vypracována na základě studia odborné literatury a dokumentů pomocí deskriptivní metody, kdy budou objasněny základní pojmy a budou představeny produkty finančního trhu i ostatní oblasti spadající pod finanční gramotnost. Pomocí této metody budou určeny problémové oblasti spojované s nízkou finanční gramotností, které poslouží jako vhodná výchozí témata pro sestavení testu finanční gramotnosti. Mezi hlavní informační zdroje patří odborná literatura, příslušné zákony, dokument Strategie finančního vzdělávání, internetový portál Ministerstva financí Proč se finančně vzdělávat či internetové stránky České národní banky.

Cíle diplomové práce bude dosaženo pomocí metody testování na základě testu finanční gramotnosti, který bude vypracován pro tuto práci. Test se bude skládat z deseti úloh zaměřených na problematické oblasti finanční gramotnosti vybrané skupiny osob. Formou otázek v testu finanční gramotnosti budou uzavřené otázky s mnohočetným výběrem odpovědí, vždy s jednou správnou možností. Vyhodnocení tedy nebude záviset na subjektivním posouzení hodnotitele. Výsledky vyplněných testů cílových skupin budou zhodnoceny na základě počtu správných odpovědí a budou sloužit pro identifikaci úrovně finanční gramotnosti jednotlivých skupin. Pro splnění cíle budou výsledky obou skupin porovnány pomocí metody komparace. Vyhodnocení bude provedeno výpočtem úspěšnosti v respondentů v testech, který bude vyjadřovat úroveň finanční gramotnosti. Ukazatelem

úspěšnosti v této práci bude procentuální vyjádření výpočtu podílu dosaženého počtu správných odpovědí a maximálního možného počtu dosažených správných odpovědí v testu.

3 Teoretická východiska

3.1 Finanční gramotnost

Finanční gramotnost se zaměřuje na propojení znalostí a dovedností, jež jsou potřebné pro efektivní a informované rozhodování v oblasti hospodaření s penězi. Získávání znalostí a rozvíjení dovedností, které napomáhají lidem se stát finančně gramotnými, jsou celoživotním procesem každého člověka. Počínaje v dětství, jednoduchým ukládáním malých peněžních částek do vlastních kasiček, směřující až k pokročilejším finančním oblastem, jako je orientace na finančním trhu nebo efektivní vedení osobního rozpočtu v dospělosti (1).

Ministerstvo financí České republiky definuje finanční gramotnost jako „*soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování*“ (2).

Společný dokument MF, MPO a MŠMT *Sytém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* rozšiřuje definici finanční gramotnosti, tedy soubor znalostí a dovedností vedoucí k „*finančnímu zabezpečení sebe a své rodiny v současné společnosti a aktivnímu vystupování na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace*“ (3. s. 7).

Dnešní doba je obzvlášť dobou informační, neboť existuje příliš mnoho informací, které se šíří rychle, a především jsou snadno dostupné. Ovšem bez vzdělávání v oblasti financí lidé nemohou proměnit získané informace v užitečné poznání. Americký podnikatel, jenž se proslavil svým bestsellerem *Bohatý táta, chudý táta*, Robert Toru Kyosaki ve své knize *Zvyšte si své finanční IQ* sdílí názor, že „*v dnešním světě je finanční gramotnost pro přežití naprosto zásadní věcí, bez ohledu na to, jste-li bohatí, nebo chudí, chytří nebo hloupi*“ (4, s. 6).

Obecně se předpokládá fakt, že úroveň finanční gramotnosti se liší podle dosaženého vzdělání a příjmů jednotlivých osob. Existují šetření, jež poukazují na fakt, že i vysoce vzdělaní lidé s vysokými příjmy mohou být stejně nevědomí či nezodpovědní ve finančních záležitostech jako osoby s nižším vzděláním a nižšími příjmy. Nicméně osobám, jež mají dostatečné příjmy, špatné hospodaření s penězi nepřinese takové finanční problémy, jako

osobám s nižšími příjmy, které se potýkají s problémem nedostatku peněz pokrývající životně důležité výdaje (5).

Docentka Jaroslava Pavelková, která se ve svých výzkumech zabývala finanční gramotností, shrnuje ve svém článku *Funkční a finanční gramotnost* dovednosti a znalosti týkající se finanční gramotnosti do následujících šesti kategorií:

- hospodaření s penězi (utrácení, spoření a investování),
- získávání peněz (možnosti výdělků, sociální dávky, efektivní komunikace s peněžními ústavy a dalšími vypůjčiteli, včetně výpůjček v rodině),
- znalost reálné hodnoty peněz (běžné ceny základního zboží a služeb) a povědomí o jejím vývoji (inflace, směnné kurzy),
- základní orientace na trhu finančních produktů,
- schopnost plánování a dodržování okolností týkající se dostupného objemu peněz (správa osobního a rodinného rozpočtu),
- dovednost vlastní ochrany proti předlužování (6, s. 113).

Finanční gramotnost se tedy stává specializovanou součástí ekonomické gramotnosti, kdy formuluje znalosti, dovednosti a hodnotové postoje zaměřené na zajištění příjmu, zvažování osobních rozhodnutí ohledně současného a budoucího příjmu či orientaci na trhu pracovních příležitostí apod. Nezbytné je především porozumění makroekonomickým aspektům a daňové oblasti, jež mají vliv na tok peněžních prostředků v soukromých financích a podílejí se na finančních zdrojích jednotlivců a domácností (7, s. 11).

3.2 Složky finanční gramotnosti

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) strukturuje model finanční gramotnosti do třech základních dimenzí – finanční znalosti, finančního chování a finančního postoje. Finanční znalosti tvoří klíčový rozměr finanční gramotnosti a mnohdy je tento pojem uváděn jako jeho synonymum (8, s. 6–7).

Neha Garg, studentka podnikatelské akademie Haryana, ve své studii *Financial literacy among youth* porovnává pohledy na finanční znalosti různých autorů. Dle profesorky Sandry J. Huston zaměřující se na osobní finanční plánování jsou identifikovány čtyři hlavní složky finančních znalostí zahrnující základní koncept chápání peněz, úspory či investice, půjčky a pojmy související s ochranou spotřebitele. Zatímco Pamela Herd, členka rady studijního panelu Dynamika příjmů (PSDI), namísto porozumění základních finančních konceptů, chápe finanční znalosti jako porozumění vlastní finanční situaci, jež vytváří

nezbytnou podmínku účinného přijímání finančního rozhodování. Finanční postoj se rozumí jako předpoklad chování jedinců určitým způsobem vznikající v důsledku ekonomických a nehospodářských přesvědčení. Tento postoj a preference jsou považovány za nezbytné části finanční gramotnosti. Posledním rozměrem je finanční chování představující způsob, jakým se člověk chová na finančním trhu neboli do jaké míry je jeho aktivita na finančních trzích, jaký využívá finanční produkty a jakým způsobem plánuje a sleduje osobní finance nebo rozpočet domácností. Na základě toho jsou prováděny adekvátní finanční rozhodnutí (9, s. 176).

Finanční gramotnost tedy představuje poměrně širokou oblast znalostí a dovedností týkající se finančního trhu, správy osobních financí a znalosti peněžní hodnoty. Ministerstvo financí ČR rozděluje finanční gramotnost do následujících složek:

Tabulka 1 – Složky finanční gramotnosti

Finanční gramotnost		
Peněžní gramotnost	Cenová gramotnost	Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost	
Správa osobního/rodinného rozpočtu	Správa finančních aktiv
	Správa finančních závazků

Zdroj: vlastní zpracování, dle MF, MPO, MŠMT 2007 (10, s. 8)

Je nutné ovšem zmínit, že někteří autoři uvádějí i více složek, jež se pojí s finanční gramotností. Investiční zprostředkovatel a lektor finanční gramotnosti Ing. Miroslav Škvára ve své knize *Finanční gramotnost* sdílí stejný názor základního rozdělení, avšak upozorňuje ještě na další oblasti gramotnosti, kterými jsou informační, právní a numerická (11).

Zahraniční autoři také zahrnují mezi jednu z významných složek finanční gramotnosti gramotnost úvěrovou, která zahrnuje schopnost přijímat jednoduchá rozhodnutí týkající se dluhu a následně uplatňovat tyto dovednosti v reálných životních situacích (12, s. 335).

Důležité je také zmínit souvislost mezi finanční a funkční gramotností, jež vymezuje ve své studii docentka Jaroslava Pavelková, která ve funkční gramotnosti spatřuje jeden z důležitých indikátorů úrovně společnosti. Funkční gramotnost zahrnuje gramotnost

literární ve smyslu nalezení a porozumění informací z textu, gramotnost dokumentovou, jež se rozumí jako schopnost vyhledat a využít přesně definovanou informaci a v neposlední řadě také gramotnost numerickou. Dle Pavelkové funkční gramotnost zahrnuje „*soubor dovedností, které umožňují člověku plně se zapojit do života moderní společnosti: zejména dovedností v oblasti porozumění textu a práci s dokumenty, porozumění číslům a základním matematickým operacím na úrovni potřeb daného člověka, dovedností pro správu finančních a majetkových záležitostí, komunikačních dovedností v potřebném rozsahu a obecně kulturních potřeb.*“ Dnešní společnost je vymezována jako informační společnost, avšak informační gramotnost úzce souvisí s funkční, jelikož je sledován neustálý rozvoj informačních a komunikačních technologií a práce s nimi a následné porozumění je nezbytné. Rozvíjení informační gramotnosti tedy znamená respektování výsledků výzkumů funkční gramotnosti (6, s. 110).

3.2.1 Peněžní gramotnost

Peníze tvoří fenomén, který neovlivňuje pouze jednání a rozhodování jednotlivců, ale také ekonomický a sociální vývoj celé společnosti. Zacházení s penězi patří mezi běžné denní potřeby téměř každého člověka. „*Peníze jsou platidlo neboli prostředek směny*“ (13, s. 976) vymezené jako všeobecně přijímané aktivum, díky němuž lze provádět platbu za zboží a služby. Profesor Zbyněk Revenda, vedoucí katedry měnové teorie a politiky na fakultě VŠE financí a účetnictví, ve své knize *Peněžní ekonomie a bankovníctví* ještě doplňuje, že peníze jsou přijímány nejen při placení za zboží a služby, ale také při úhradách dluhů (14, s. 22).

Peněžní gramotnost „*představuje dovednosti nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakce mezi nimi a znalost nástrojů určených k jejich správě např. běžný účet, platební nástroje apod.*“ (14, s. 22).

Peníze tedy plní funkce prostředku směny, zúčtovací jednotky a uchovatele hodnoty. Prostředky směny slouží ke směně statků a služeb neboli ke zprostředkovávání směnných aktů, čemuž se také říká platební styk (16, s. 54).

Platební styk vymezuje vztah mezi plátcem a příjemcem a je uskutečňován v určitých formách. Tyto formy mohou být buď přímé nebo zprostředkované peněžním ústavem. Platební styk se rozlišuje podle různých kritérií: dle způsobu placení, teritoria, lhůty k provedení, náležitostí původních dokumentů a dle účasti banky v závazku či nikoli. Podle způsobů placení se rozdělují platební styky na hotovostní a bezhotovostní. Hotovostní platební styk je uskutečňován k přesunu peněz mezi plátcem a příjemcem tzv. cash

(hotovostně). Hotovostní platební styk je uskutečňován k přesunu peněz mezi plátcem a příjemcem tzv. cash (hotovostně). Tímto způsobem se především platí v situacích, kdy bezhotovostní platba nelze provést, nebo když je neúčelná. Neúčelnost placení může být v případech, kdy peněžní částka nepřesahuje určitou sumu třeba při drobných nákupech zboží, kdy se dá platit okamžitě bez dodatečných nákladů (17).

Bezhotovostní platební styk je definován jako „převod peněžních prostředků mezi plátcem a příjemcem peněžního ústavu (banky)“ (15, s. 135). Jedná se o klientské platby na bankovních účtech probíhající prostřednictvím převodů peněžních prostředků bez jejich fyzické potřeby. Pokud se platební transakce uskuteční mezi různými bankami, jsou nazývány mezibankovním platebním stykem. Platby v rámci jedné banky se nazývají platebním stykem vnitrobankovním. K využití bezhotovostního platebního styku je nutné mít uzavřený účet u bankovního ústavu. Nejčastějším uzavřeným účtem je tzv. běžný účet (18, s. 123–126).

3.2.2 Cenová gramotnost

Nezbytnou součástí finanční gramotnosti je pochopení fungování cenového mechanismu, tedy určitá cenová gramotnost. Pochopení principu „ceny peněz“ v čase či rozdílu mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou a cenách finančních prostředků, je významnou složkou cenové gramotnosti. Praktická podoba této problematiky se týká především určitých poplatků a úrokových sazeb či porozumění inflace (19, s. 63).

Inflace je stav růstu všeobecné cenové hladiny. Cenová hladina vyjadřuje průměrnou úroveň cen určitého souborů statků v běžném období v porovnání s cenami určitého vybraného základního období. Míra inflace nebo také tempo růstu cenové hladiny je zaznamenána v procentech. Běžně se měří pomocí indexu spotřebitelských cen (anglická zkratka CPI) či jinými srovnatelnými cenovými indexy, kterými jsou index cen výrobců (anglická zkratka PPI) či deflátor hrubého domácího produktu odrážející i změnu v čase (20, s. 200).

3.2.3 Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost zahrnuje veškeré kompetence nezbytné pro správu osobního a rodinného rozpočtu či schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Mezi tyto dovednosti patří především schopnost vést rozpočet, stanovování finančních cílů a rozhodování o alokaci finančních zdrojů. Vedle tohoto obecného rozdělení se s rozpočtovou gramotností pojí dvě specializované složky: správa finančních aktiv

představující vklady, investice a pojištění a správa finančních závazků jako jsou úvěry či leasingy. V těchto případech je nutná orientace na trhu finančních produktů a služeb, kdy se jednotlivé produkty či služby dají porovnávat a následně volit ty nejvhodnější s ohledem na konkrétní situaci (19, s. 64).

Finanční plánování a schopnost pracovat s rozpočtem domácností je základ finanční gramotnosti, jež není tvořena pouze teoretickými znalostmi a přesným vymezením jednotlivých pojmů či ekonomických produktů. Při hospodaření s penězi je nutné se řídit určitými pravidly, aby rozpočet byl přinejmenším vyrovnaný, a v nejlepším případě přebytkový. Nikdy by se však neměl dostat do záporných čísel, tedy by neměl být schodkový (21, s. 86).

Vedení rozpočtu se považuje za základní princip efektivního hospodaření domácností. Do budoucnosti každá nerovnováha a následné možné zadlužení má negativní dopady. Správné hospodaření s rodinnými financemi popisuje ve své knize Ing. Miroslav Škvára a nazývá ho „pěti pé“ rodinného rozpočtu. 5 P představuje přehled nad vlastními výdaji (představa, na co jsou peníze vynaloženy), plán rozpočtových financí (přehled o příjmech a výdajích), předpoklad naplnění sledovaných cílů a závazků (schopnost uvědomit si, co je možné si dovolit koupit), pochopení nutnosti mít úspory (nutnost rezervy na možné nepředvídatelné události) a princip jako návyk pomáhající předcházet zvládnout své možné dluhy (11).

3.2.4 Informační gramotnost

Společnost 21. století je nazývána také informační, jelikož prostředí je neustále ovlivňováno všudypřítomností informací. Nárůst každodenního využívání počítačů, chytrých mobilních telefonů a rychlého a levného připojení k internetu usnadňuje lidem získávat a sdílet různé informace, jelikož jsou dostupné kdykoliv a kdekoliv online. Lidské poznávání se v důsledku rostoucího množství informací, jež si v mnohých případech lidé ukládají do paměti jako nesouvislé či nepodložené útržky znalostí, může zplošťovat a v extrémních případech se může hovořit o tzv. digitální demenci. Problém je ovšem spatřován i v možném zneužití volného šíření informací ve vlastní prospěch, zpravidla finančního či mocenského. Především také v šíření nepravdivých informací, jež mají ovlivnit úsudky a názory jedinců či celé společnosti. V tomto případě se hovoří o tzv. šíření dezinformací (22).

Obranou v tomto případě může být informační gramotnost a s ní spojená mediální a digitální gramotnost, kdy si je jedinec vědom rizik a výhod digitálního světa. Přesně ví, jak

nakládat s informacemi a jakým způsobem se na internetu chránit. Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách (IVIG) vymezuje informační gramotnost jako funkční gramotnost v informační společnosti, která je založena na rozvoji technologií. K funkční gramotnosti přidávají ICT gramotnost, zahrnující schopnosti uživatelské práce s počítačem a dalšími nástroji a práce se sítěmi ve smyslu využívání internetu. IVIG však zdůrazňuje, že práce s ICT je vždy prací s nástroji podporující ostatní složky informační gramotnosti. Práce s informacemi je tedy schopnost vyhledat, vyhodnotit a využít údaje. Její podstata se nemění, zatímco podstata rozvoje jednotlivých nástrojů se mění (23).

Národní informační centrum pro mládež (NICM) ve své publikaci *Vybrané gramotnosti 21. století* definuje informační gramotnost v následujících šesti bodech jako schopnost:

- uvědomění si potřeby informace a její specifikace,
- nalezení, získání a vhodné použití informace na základě jejího charakteru a obsahu,
- zpracování informace a její využití k modelování problému,
- využití vhodných postupů pro efektivní řešení problémů,
- prezentování a sdílení informace vhodným způsobem a její výsledné využití,
- dodržování etických pravidel, zásad bezpečnosti a právní normy (24, s. 3).

Alison Pope, lektorka informačních služeb na univerzitě v Staffordshire, a Geoff Walton profesor informačních a komunikačních služeb Metropolitní univerzity Manchester, ve své knize *Information literacy* sdílí názor, že informační gramotnost je součástí znalostí a dovedností většího celku, jež zahrnují i mediální a digitální gramotnosti a společně vytvářejí reflexní praxi společného učení a programu klíčových dovedností přispívající k nezávislému vzdělávání (25, s. 1–15).

Zmiňovaná mediální gramotnost zahrnuje samostatnou práci s informacemi, tj. jejich vyhledávání, schopnost shromážďovat pouze relevantní a užitečné informace a pochopení jejich významu. Následně také vymezuje znalost rozboru mediálního sdělení, jež se zaměřuje na formu a strukturu sdělení. K porozumění kontextu jednotlivých sdělení je využíváno filozofických, literárních, sociálních, politických a ekonomických konceptů. Mediálně gramotný uživatel by měl správně posoudit věrohodnost, kvalitu a relevanci informací dle vlastní zkušenosti a měl by být schopen vytvářet a sdílet tyto relevantní informace prostřednictvím komunikačních technologií (24, s. 3).

Koncept digitální gramotnosti reflektuje potřebu kvantifikovat, monitorovat a rozvíjet dovednosti a znalosti uživatelů v oblasti využívání digitálních technologií. Digitální gramotnost je definována jako „soubor kompetencí nutných k identifikaci, pochopení,

interpretaci, vytváření, komunikování a účelnému a bezpečnému užití digitálních technologií (jejich technických vlastností i obsahu) za účelem udržení či zlepšení své kvality života a kvality života svého okolí, tj. za účelem pracovní i osobní seberealizace, rozvoje svého potenciálu a udržení či zvýšení participace na společnosti“. Tato definice říká, že digitální gramotnost navzájem propojuje oblasti informací, komunikace a spolupráce, tvorby obsahu, bezpečnosti a řešení problému (26, s. 7).

3.2.5 Právní gramotnost

V České republice jsou hlavní zákony, vyhlášky a nařízení týkající se financí vydávány třemi institucemi – Českou národní bankou, jež vykonává dohled nad finančním trhem, Ministerstvem financí, orgánem státní správy pro státní rozpočet, a Ministerstvem prací a sociálních věcí, jež je také ústředním orgánem státní správy, avšak v pracovněprávní oblasti a oblasti sociálního zabezpečení a sociální péče (11).

Špatné hospodaření s penězi a zadlužování lidí může mít souvislost nejen s nízkou úrovní peněžní, cenové a rozpočtové gramotnosti, ale také s nízkou úrovní znalosti právních předpisů a jejich náležitostech a povinnostech. Každý spotřebitel by měl být schopný nejen účinně prosazovat svá práva, ale také plnit své právní povinnosti. Právní gramotnost je souhrnem znalostí a informací z oblastí platného práva a zaměřuje se především na uzavírání smluv, spory vznikající při neplacení dluhu a jejich následné důsledky v podobě exekučních a insolvenčních řízeních (15, s. 328).

3.2.6 Numerická gramotnost

Numerická gramotnost je definována: *„schopnost získávat, používat a interpretovat matematické informace a myšlenky a komunikovat o nich s cílem aktivně se vyrovnávat s matematickými nároky rozmanitých situacích dospělého člověka.“* Numerická gramotnost se považuje za schopnost řešit problémy každodenního života a práce v reakci na matematický obsah – určitá čísla, tvary, závislosti, symboly vzorce, grafy, tabulky a texty (11).

3.3 Produkty finančního trhu

3.3.1 Bankovní účty

Finanční produkty sloužící pro ukládání peněz se nazývají účty, které mohou být vedeny v různých měnách a na základě toho existují dva typy. Jsou jimi účty v tuzemské

měně a devizové vedené v cizích měnách. Ministerstvo financí na svých webových stránkách uvádí několik druhů vkladů – účtů (27).

Prvním a nejrozšířenějším vkladovým produktem je běžný účet, který je určený především k provádění plateb. Nevýhodou je, že uložené peníze podléhají inflaci a následně ztrácejí na své hodnotě kvůli nulovému zúročení. Vedení běžného účtu ještě provází mnoho poplatků. Výši poplatků za vedení účtu a za prováděné transakce si každá instituce volí sama. Množství peněz by se na běžném účtu mělo rovnat potřebám k provádění běžných transakcí a přebytečné peníze je výhodné převádět účty s vyšším úročením. Takovým účtem může být třeba spořicí účet, jež je kombinací běžného účtu a termínovaného vkladu, tudíž má výhodu ve vyšším úročením uložených peněz než běžný účet. Vklady jsou dostupné kdykoliv, pokud se ovšem nejedná o spořicí účet s výpovědní lhůtou. U tohoto účtu je zapotřebí vyčkat příslušnou dobu, tedy výpovědní lhůtu, než peníze mohou být vybrány bez sankčních poplatků. K těmto typům účtů se nevydávají platební karty a počet možných prováděných transakcí bývá omezený. Následně jsou uváděny termínované vklady s výpovědní lhůtou a bez výpovědní lhůty. Výpovědní lhůta je časový období probíhající mezi podáním požadavku o výběru a samotným výběrem. V závislosti na její délce jsou peníze úročeny. Čím je časové období delší, tím bývá úrok vyšší. Bance se tímto způsobem vedení účtu nabízí možnost neomezeně disponovat s vloženými penězi do konce výpovědní lhůty. Na druhé straně termínovaný vklad bez výpovědní lhůty je předem určený na určitou dobu – časové období, jež uběhne mezi vložením peněz a možností jejich výběru. Bance je známé přesné časové období, ve kterém má vložené peníze k dispozici. Díky tomu bývá u tohoto typu termínovaného vkladu vyšší úrok, avšak při předčasném výběru peněz jsou účtovány sankční poplatky (27).

Dle způsobu zúčtování je rozlišováno pět typů platebních karet. Nejrozšířenějším typem platebních karet je debetní karta, kdy majitel čerpá finanční prostředky do výše zůstatku na svém účtu. V případě že má majitel možnost čerpat úvěr poskytnutý u bankovní instituce, kdy splátka probíhá zpravidla jednou měsíčně, se jedná o kreditní kartu. Obdobu kreditní karty s rozdílným vyúčtováním na konci měsíce, kdy se následně dluh splácí v dohodnutém termínu se nazývá charge kartou. Pokud kreditní kartu nevydávají banky, ale jiné nebankovní instituce, využívají se nákupní úvěrové karty. Posledním známým typem platebních karet jsou karty předplatné, jež obsahují omezenou finanční hotovost a při postupném čerpání dochází ke snížení částky. Často jsou využívány jako zákaznické věrnostní karty (11).

3.3.2 Pojištění

Vzhledem k neočekávaným situacím, které mohou v průběhu života nastat, je důležité, aby lidé měli zajištěný příjem i pro případy nenadálých událostí. Každý člověk se může dostat do situace, kdy by dočasně či trvale nebyl schopen vydělávat peníze. Zajištění příjmu se dá řešit třemi základními způsoby – prodejem majetku, pasivními příjmy nebo vhodně nastavenou pojistkou (28, s. 105).

Pojištění je definováno jako „*vytváření finančních rezerv sloužící k úhradě potřeb nebo škod, které vzniknou pojištěným z nahodilých událostí. Tato rezerva se vytváří z prostředků pojištěných subjektů, tedy z pojistného, které je cenou za poskytované služby.*“ Pojištění se dělí na základě dvou hledisek, prvním je rozdělení na škodové a obnosové a druhé je rozdělené podle toho, co je pojišťováno. Pojišťovány mohou být osoby nebo majetek (11).

Právnícká osoba oprávněná provozovat pojišťovací činnost se nazývá pojistitel a jsou jimi pojišťovny. Osoba uzavírající pojistnou smlouvu, z které vyplývá placení pojistného, je pojistník. Ten je majitelem pojistky, avšak majitel může být odlišný od pojištěného, jelikož uzavřít a platit pojistné (měsíční, čtvrtletní, roční či jednorázové) může i jiná osoba než pojištěný. Na pojištěného se vztahuje pojištění rizika. Při vzniku pojistné události, tedy skutečnosti, při které vznikla újma na zdraví, majetku či byla způsobena škoda někomu jinému, je pojišťovna povinna na základě vyhodnocení situace vyplatit pojistné plnění (29, s. 35).

Sjednávání pojistné smlouvy může proběhnout na základě osobního setkání na pobočce pojišťovny nebo prostřednictvím pojišťovacího zprostředkovatele. V poslední době je mezi lidmi oblíbené sjednávat pojištění přes internet, tzv. on-line. Dalšími prodejními kanály je využívání makléřů, cestovních kanceláří, pošty či realitních makléřů (11).

Produkty pojišťoven, jež zmírňují důsledky nepříjemných situací a finančně zajišťují osoby blízké v případě nenadálých událostí, se nazývají životními pojištěními. V tomto případě pokrývají riziko úmrtí a riziko dožití. Důležitou roli sehrává především pojistná částka, která by měla činit v rozmezí tří až pěti násobku ročního příjmu pojištěného. Mezi životní pojištění patří především pojištění pro případ smrti, kdy je v případě pojistné události vyplaceno pojistné plnění vycházející ze sjednané částky obmyšlené osobě, která je předem určena pojistníkem ve smlouvě. Tento způsob pojištění se nazývá rizikovým, jelikož neobsahuje žádný kapitálový prvek a pojištěný tak nedostává na konci žádné plnění. Nevýhodou je ovšem skutečnost, že pokud pojistná událost nenastane (pojištěný neumře) tak veškeré zaplacené pojistné zůstává pojišťovně. Druhým typem je pojištění pro případ

dožití, kde platí, že pokud pojištěná osoba zemře před koncem pojistné doby, tak pojištění zaniká bez náhrady. Zjednodušeně lze říct, že se jedná o spoření na penzi. Při dožití sjednaného věku pojišťovna vyplácí sjednanou částku, a chrání tak pojištěného před snížením životní úrovně. V případě úmrtí pojištěného v době platnosti pojištění budou oprávněné osobě veškeré výdaje na pojištění vrácené. Kombinaci těchto dvou zmíněných pojištění je smíšené životní pojištění, také nazýváno jako kapitálové. Obsahem je i spořicí složka, jež je připisována pojišťovnou ve prospěch klienta jako tzv. kapitálová hodnota, kterou pojišťovna investuje a zhodnocuje. Existuje také investiční životní pojištění, jež nabízí klientovi volbu, kam budou jeho vložené prostředky investovány. Lze ho klasifikovat jako spojení rizikového životního pojištění a investování prostřednictvím otevřeného podílového fondu. Pojistník sám ovlivňuje výnosnost, jelikož volí programy investování. Výše pojistného plnění pak plně závisí na výnosech z investování rezerv a veškeré riziko nese pojistník (30).

Neživotní pojištění je určeno pro krytí rizik neživotního charakteru, zahrnuje neživotní pojištění osob, pojištění majetkové a odpovědnosti nebo právní ochranu. Mezi neživotní pojištění osob se řadí úrazové pojištění. Pojistné plnění vzniká v důsledku úrazu, kdy dojde k přechodnému či trvalému tělesnému poškození nebo smrti pojištěného. Úraz představuje neočekávané a náhlé působení zevních sil nebo vlastní tělesné síly v nezávislosti na vůli pojištěného. Pojištění a vyplacení pojistné částky pak souvisí s různými faktory, jako je podoba následků úrazu, který může být přechodný nebo trvalý, a také se zohledňuje doba nutná k léčbě. Tato doba se většinou rovná počtu dnů pracovní neschopnosti. Pojišťovny také nabízí nemocenské pojištění, jež je sjednáváno nad rámec nemocenského pojištění řízené státem. Mezi tyto typy pojištění patří: pojištění denní dávky při pracovní neschopnosti, pro případ hospitalizace, stomatologické péče, vážných nemocí, invalidity následkem nemoci nebo pojištění dlouhodobé péče (30).

Dalším neživotním pojištěním bývá cestovní pojištění, které je určeno osobám cestujícím do zahraničí. V případě neočekávaných událostí vznikají finanční obtíže, kdy se léčba může vyšplhat až k velmi vysokým částkám. Z takového pojištění se poskytovává úhrada nezbytných nákladů spojené s ošetřením, léčbou či přepravou zpět do České republiky (30).

Majetková pojištění v sobě zahrnují pojištění domácností a pojištění nemovitostí. Pojištění domácností se vztahuje na věcné škody na věcech, jež jsou součástí bytu, avšak musí být uvedeny v pojistných podmínkách pojišťovny. Tento druh se vztahuje především na riziko krádeže věcí v pojištěné domácnosti a na riziko živelné zkázy, tedy zničení

pojištěných věcí v důsledku vyhoření bytu, úniku plynu, zemětřesení, povodní. Pro zabezpečení budov, staveb či bytů proti živelným pohromám a krádežím slouží pojištění nemovitostí. To se vztahuje na rodinné domy, byty (zdi, podlahy stropy) a rekreační objekty jako jsou chaty a chalupy. Tento typ zahrnuje rizika požárů, výbuchu, úderem blesku nebo pádu letadla, doplnkově potom také záplavy, povodně, pád stromu či vichřice (30).

Každý občan má zákonem stanovenou povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a na životním prostředí. Pokud osoba způsobí takovou škodu neúmyslně, pojišťovny nabízejí pojištění odpovědnosti. Mezi ně patří především pojištění odpovědnosti občana za škodu, odpovědnosti zaměstnance na škodu způsobenou zaměstnavateli a další (30).

3.3.3 Investice

Finanční trh nabízí spoustu možností, jak vydělat peníze různými způsoby, jedním z nich je investování svých volných peněžních prostředků. Dle Samuelsna je investice *„ekonomická činnost, při níž se subjekt vzdává současné spotřeby s výhledem zvýšení produktu v budoucnosti“* (13, s. 970).

Pokud je k dispozici finanční rezerva, což zahrnuje úspory z rodinného nebo osobního rozpočtu, je možné její investování, které může být oproti spoření ziskovější. Nicméně s vyššími zisky přichází i nevýhody ohledně rizikovosti a likviditě. Investiční trojúhelník určuje obecné pravidlo, kdy platí, že při vyšší výnosnosti se podstupuje vyšší rizikovost a likvidita vložených prostředků je nízká (11).

Samostatnost v rozhodování o investici dělí investování na individuální a kolektivní. Pro úspěšnost individuálního investování je nutná obecná znalost ekonomických a finančně-investičních znalostí, jelikož si investor sám určuje, kdy a do čeho bude investovat a samotnou výši investované částky. Pro snadnější a méně rizikové investování svých úspor je lepší možností využití kolektivního investování, jež spočívá v nákupch podílových listů či akcií investičního fondu, kdy jsou peněžní prostředky svěřeny do fondu, o který se stará správce. Mezi výhody tohoto typu je především širší možnost diverzifikace, nižší náklady, menší administrativní a časová náročnost a mimo jiné veliký výběr fondů a předpokládaná profesionalita při správě investovaných prostředků (31) (32).

Nejrozšířenějším typem fondu je fond podílový, jehož činnost zajišťuje investiční společnost vydávající a prodávající podílové listy, aby získala prostředky určené k investování. Investor, zvaný také podílník, investuje koupí podílových listin své prostředky do fondu, který je pak následně zhodnocuje investicemi na finančním trhu. Pokud

jsou investovány úspěšně, hodnota investic roste. Následně pak podílník získává výnos rovnající se zhodnocení po odečtení poplatků. Poplatky jsou určeny na pokrytí nákladů a odměn odborníka, jenž spravuje podílový fond (11).

3.3.4 Půjčky a úvěry

Úvěry představují použití peněžní částky někoho jiného za příslib, že bude obvykle s úroky splacena později. Jsou poskytovány bankovními i nebankovními institucemi a rozlišují se dle délky úvěru na krátkodobé do jednoho roku, střednědobé do čtyř až pěti let a dlouhodobé nad čtyři až pět let. Bankovní a nebankovní sektor poskytuje širokou nabídku úvěrů a mezi ty nejčastější druhy patří především spotřebitelský, hypoteční a kontokorentní úvěr (15, s. 219).

Spotřebitelským úvěrem získávají spotřebitelé finanční prostředky na nepodnikatelské potřeby, jež slouží buď ke konkrétnímu účelu nebo určení ani nemusí být uvedeno. Prakticky jsou využívány téměř na vše – na nákup elektroniky, vybavení domácnosti, nové auto, lékařské zákroky, studium nebo dokonce na nákup nemovitosti. Pokud je uvedený účel úvěru, úroky jsou výhodnější, ale zase při neuvedení je rychlejší vyřizování. Jelikož poskytovatel požaduje po dlužníkovi velice malé množství informací a využití peněz není z jeho strany omezeno, patří spotřebitelské úvěry z důvodu rizikovosti mezi nejdražší půjčky na finančních trzích. Charakteristickými prvky jsou ukazatel RPSN, pevná doba splatnosti a anuitní splátka, jež je stejná a pravidelná výše splátky po celou dobu splácení (15, s. 219–220).

Hypotéka je dlouhodobý úvěr převážně sloužící k pořízení vlastního bydlení. Splacení je zajištěné zástavním právem k nemovitosti, které je zapsané v katastru nemovitostí. Rozlišují se dva typy těchto úvěrů, a to účelové a neúčelové hypoteční úvěry. Úvěr z účelové hypotéky lze využít jen na účely vymezené v písemné smlouvě mezi bankou a klientem. Poskytují se především na nákup či výstavbu nemovitosti, refinancování jiného úvěru nebo půjčky, získání vlastnického podílu na nemovitost nebo na koupi družstevního bytu. Z hlediska využití peněžních prostředků získané neúčelovým hypotečním úvěrem, též nazývané jako americkým, není uvedené žádné omezení a klient je může použít na cokoliv, avšak úroková sazba je na druhou stranu vyšší. Oproti spotřebitelským úvěrům se liší v delší době splatnosti a nižších měsíčních splátkách. Ovšem je nutné zajištění úvěru zástavním právem k nemovitosti a v případě nesplácení je možné, že klient o nemovitost přijde (33).

Kontokorentní úvěr představuje povolené přečerpání účtu a je určený k překlenutí krátkodobého nesouladu mezi příjmy a výdaji. Čerpá se v okamžiku, kdy není na běžném

úctu dostatek finančních prostředků na výběr nebo zaplacení plateb. Pokud nastane tato situace, tak příchozí položky nejdříve pokrývají dluh, čímž se snižují placené úroky neboli náklady na čerpání kontokorentu. Sjednává se na dobu neurčitou a podmínkou je kladný zůstatek na účtu alespoň jednou za stanovené období (15, s. 222–223).

V posledních letech se mimo výše uvedené půjčky a úvěry objevují na trhu finančních produktů také tzv. mikropůjčky neboli také online půjčky. Mikropůjčky mají svůj původ v rozvojových zemích, kde jejich prostřednictvím byly poskytovány peněžní prostředky extrémně chudým lidem. Jsou to především velmi malé půjčky v řádu pár tisících korun zapůjčovány na velmi krátkou dobu, obvykle do 30 dní. Jsou předností obzvláště nebankovních institucí. Zpravidla bývají velmi drahé, jelikož úroky či RPSN mohou být velmi vysoké, a i přes značně vyšší náklady, jež vycházejí především z rizikovosti klientely nejvíce se jako solventní, či vysokých transakčních nákladů, jsou tyto půjčky často využívány v nepříznivých situacích, kdy lidé potřebují půjčit malý obnos v krátké době. Mezi žadatele mikropůjček patří především nezaměstnaní, senioři, ženy na mateřské dovolené, studenti nebo také nemajetní podnikatelé nesplňující nároky pro získání tradičního úvěru. Samotné mikropůjčky se velmi často sjednávají prostřednictvím internetu (34).

Právě vyřizování půjček prostřednictvím internetu se v posledních letech velmi rozšířilo, trh poskytovatelů se neustále rozrůstá a lidé mají o tyto online půjčky zájem. Online půjčky nabízejí jak bankovní, tak nebankovní instituce. V mnohých případech se hovoří o sjednání půjček online, ale pro mnoho společností slouží webové stránky pouze pro podání žádosti s náležitými údaji (typ a výše půjčky, údaje o příjmech a výdajích). Následně je proveden orientační výpočet, a pokud banka či úvěrová společnost posoudí žadatele schopného půjčku splácet, je sjednána schůzka na pobočce společnosti, kde se podepisuje smlouva. V případě některých společností je online půjčka sjednávána pouze prostřednictvím internetu, kdy jsou smlouvy odesílány emailem nebo prostřednictvím kurýra. Po podepsání se smlouva následně posílá poštou nebo prostřednictvím kurýra, aby byla dopravena na pobočku společnost (35).

Mimo tradiční poskytovatele půjček – bankovní a nebankovní instituce se v posledních letech rozšiřuje sjednávání tzv. P2P (anglická zkratka peer-to-peer, překládaná jako klient-klient) půjček neboli půjčky mezi lidmi. Ty fungují na základě propojení prostředníků na webových stránkách, kde na jedné straně jsou žadatelé potřebující půjčit a na druhé straně investoři, kteří jim jsou ochotni půjčit a tímto způsobem do nich investovat. Internetové stránky webových projektů zajišťují registraci zájemců a investorů, zveřejňování žádostí a způsoby zprostředkování. U půjček mezi lidmi jsou úrokové sazby

nízké a zažádat si může kdokoliv, avšak musí splňovat podmínky plnoletosti a trvalého bydliště v České republice. Žadatelé také nesmí být v exekuci nebo nesmí být v insolventi, a ani na ně nesmí být podán návrh (36).

3.3.5 Úrok a úroková sazba

Informovanost ohledně úroků a úrokových sazeb patří mezi základní předpokládané znalosti při finančním rozhodování, především při vyřizování úvěrů nebo půjček. „*Úrok je veličina, která hraje důležitou roli při uzavírání obchodů bank a je významným faktorem, který ovlivní jejich výhodnost jak z hlediska věřitele, tak i dlužníka.*“ Zjednodušeně lze úrok považovat za výnos placený těm, kteří půjčují peníze (věřitelé), a z pohledu dlužníka je to částka, jež platí za získání úvěru (37, s. 25).

Úroková sazba potom představuje cenu, jež se platí za vypůjčený peněžní obnos na určité časové období. Obvykle je vyjádřena jako procento z jistiny za rok. Jistina představuje klientovu půjčenou částku od banky bez úroků (13, s. 982).

Úroková sazba je vázaná k období, ke kterému se vztahuje úrok. Takové období se definují zkratkami uvádějící se za sazbami:

- p.a. (per annum) – roční,
- p.s. (per semestrum) – pololetní,
- p.q. (per quartale) – čtvrtletní,
- p.m. (per mensem) – měsíční,
- denní (per dies) – denní (15, s. 141).

3.3.6 Úročení

Úročení existuje dvojího typu, a to podle způsobu úročení a podle toho kdy dochází k placení úroku. Dle způsobu úročení se rozlišují dva základní druhy, jednoduché a složené. Jednoduché úročení znamená, že se vyplácené úroky k původnímu kapitálu nepřičítají a následně se neúročí. Zjednodušeně lze říci, že jsou počítány stále z původního kapitálu. Zatímco když se jedná o úročení složené, tak jsou úroky připisovány k peněžní částce a spolu s ní se úročí. Úročení dle okamžiku zaplacení existují také dva druhy. Prvním je úročení polhůtní, jinými slovy dekurzivní, a ty se platí na konci úrokového období. Druhým typem je předlhůtní úročení, také známé jako anticipativní, kdy dochází k platbě na začátku úrokového období (37, s. 28–47).

Vedle pojmů úrok, úroková sazba a úroková míra je nutné definovat pojmy, jež souvisejí s uzavíráním půjček. Jedná se o úmor (jistinu), což je vlastní splátka úvěru. Následně anuita, která představuje pravidelnou splátku ve stejné výši a zahrnuje v sobě jak úrok, tak úmor. Může být čtvrtletní, měsíční, týdenní nebo také může být sjednána individuálně. Další důležitým pojmem je umořovací plán představující způsob splácení půjčky či úvěru. Je totiž možné splácet po celou dobu stejně velikou část půjčené částky (stejný úmor) nebo lze mít po celou dobu stejnou výši celkové částky včetně úroků (anuitu). Posledním pojmem je RPSN, roční procentní sazba nákladů, jež je ze zákona povinna být uvedena v uzavřené smlouvě a musí být vydlužiteli sdělena. *„Roční procentuální sazba nákladů na spotřebitelský úvěr se rovná současné hodnotě všech nákladů spotřebitele sjednaných věřitelem a spotřebitelem ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr“* (15, s. 145).

3.4 Bankovní a nebankovní sektor

Vedle bankovních institucí poskytujících úvěry na českém trhu je možné nalézt i finanční instituce nebankovního charakteru. Těch je velké množství, nicméně se mezi nimi vyskytují jak seriózní subjekty, tak i instituce, jejichž jednání není příliš transparentní. K uzavírání půjček často dochází na hraně zákona a mimo etický kodex. Tito „lichváři“ jsou podnikatelskými subjekty, které na první pohled mohou budít zdání spolehlivých a solidních institucí, avšak jejich praktiky a přístupy ke klientům mohou poškodit nejen žadatele o úvěry, ale také celý finanční trh (38).

3.4.1 Bankovní sektor

Bankovní a nebankovní sektor bývají ve své podstatě velmi provázaní a řada institucí svoji činnost provozuje na pomezí mezi těmito sektory. Bankovními institucemi poskytující úvěry jsou banky, spořitelní nebo úvěrová družstva, jejichž specifické postavení na trhu plyne z uděleného oprávnění k přijímání vkladů od veřejnosti. V případě spořitelních a úvěrových družstev jsou to vklady přijímané od členů. Banky provozují svou činnost na základě udělené licence Českou národní bankou. Obsah licence vymezuje rozsah povolených činností, a právě jednou z nich je poskytování úvěrů a půjček veřejnosti. Spořitelní a úvěrová družstva provozují svoji činnost, také na základě udělené licence od ČNB, jež je kromě udělovatele licencí i samotným regulátorem. Aktuální seznam úvěrových institucí, jež podléhají dohledu, má ČNB povinnost zveřejňovat na svých webových stránkách (38).

Bankovní sektor podléhá kontrole České národní banky a veškeré produkty, jež jsou bankami nebo záložnami nabízeny, musejí být kontrolovány. Klienti těchto institucí mají zajištěnou určitou garanci produktů, o kterou mají zájem. Instituce bankovního sektoru jsou velmi pečlivě střeženy a samotné vklady a transakce jsou státem chráněny. Kdyby došlo ke krachu banky, jsou vklady pojištěny až do výše 100 000 EUR (39).

Úvěry, které jsou poskytovány bankovními institucemi, mají řadu specifík. Především při samotné žádosti je vyžadováno značné množství dokladů, aby banky měly jistotu, zda je schopen klient potencionální půjčku splatit. Jednotlivé dokumenty potřebné pro předložení se liší dle vybrané banky, avšak těmi základními jsou občanský průkaz, druhý doklad totožnosti, pas nebo řidičský průkaz a mimo jiné také doklad o výši příjmu. V mnohých případech je také nutné doložit výpis z bankovního účtu, kopii pracovní smlouvy či potvrzení od zaměstnavatele. Mimo jiné také banky nahlíží do registrů dlužníků, jestli tam nemá žadatel zápis o vlastní nesolventnosti. Na základě těchto poskytnutých údajů banka následně rozhodne, zda se požadovaná půjčka s klientem sjedná nebo nikoliv (39).

Půjčky bankovního charakteru jsou velmi bezpečnou a jistou formou půjčky. V porovnání s půjčkami poskytované nebankovním sektorem, bývají úročeny nižší úrokovou sazbou, i přes časovou náročnost má žadatel o půjčku garantované seriózní jednání, spravedlivý přístup a smluvní podmínky jsou dodržovány a uváděny bez různých skrytých dodatků, jež mohou klienta poškozovat (40).

3.4.2 Nebankovní sektor

Nebankovní sektor nepodléhá kontrole České národní banky, a tedy peníze na půjčení může nabízet prakticky každý, jelikož finanční instituce vystupující na trhu nebankovních půjček fungují na jiné bázi než ty bankovní, které jsou dozorované. Nebankovní sektor je tvořen soukromými investory, jednotlivci nebo sdruženími osob či většími zavedenými institucemi poskytující peníze na půjčení. Tento trh je velmi široký a vyskytují se na něm jak stabilní a seriózní obchodníci, poskytující peněžní prostředky na podobném principu jako banky, tak i poskytovatelé, jejichž chování není solidní a občas i překračující mez zákona (39).

Na druhou stranu je uzavírání a vyřizování půjček v nebankovním sektoru pro klienty poměrně snazší, a především díky zjednodušené administrativě rychlejší. V některých případech může být půjčka téměř okamžitá. Také dokumentů a údajů, na základě kterých banky určují bonitu žadatele, je poměrně méně. Ve většině případů je dostačující pouze doklad totožnosti, popřípadě dva doklady. Některými institucemi nejsou vyžadovány ani

doklady o výši příjmů, a také nenahlíží do registru dlužníků. Jelikož nebankovní instituce nevyžadují tolik údajů o klientovi a podstupují vyšší riziko, nabízejí půjčky s poměrně vysokým úrokem. Nejen vyšší úroková sazba kryje riziko v případě nesplácení závazků, ale také samotné smlouvy uzavírané s klientem. Ty jsou většinou sepsány takovým způsobem, že když dojde na nesplácení, je přeskokováno vedení soudního řízení, ale rovnou je určen tzv. rozhodce, jenž předává věc exekutorovi. Exekutor si následně k dlužné částce připočte vlastní režie a dlužná částka se se zvyšuje (41).

3.4.3 Nejčastější typy nebankovních půjček

Získání bankovní půjčky je pro klienty složitým procesem zahrnující doložení řady dokumentů a údajů o ekonomické aktivitě jedince. Zatímco získání nebankovní půjčky bývá snadno dostupné většině lidí. Mezi nejčastěji využívanými a žádanými půjčkami nebankovních institucí se řadí SMS půjčky, rychlé úvěry, půjčky bez registrů nebo také online půjčky. SMS půjčky jsou nebankovním produktem a hlavní předností je zažádání prostřednictvím SMS zprávy. Po odeslání zprávy následuje běžný postup poskytování potřebných údajů a vyplnění formuláře. Rychlé úvěry poskytují jak nebankovní, tak bankovní instituce. Pokud klient nechce dávat do zástavy vlastní nemovitost, využívá právě tento typ. Náležitosti pro vyřízení půjčky jsou obdobné, avšak výhodou je, jak je zřejmé dle názvu, rychlost vyřízení. V případě těchto úvěrů poskytují finanční instituce kontokorentní úvěry, investiční úvěry nebo také eskontní úvěry, jež jsou postaveny na odkupu směnek bankou před dobou jejich splatnosti. Další půjčkou poskytovanou pouze nebankovní institucí bývá tzv. půjčka bez registru, tedy taková půjčka, kdy se instituce neověřují platební schopnost klienta v registru dlužníků, na základě jeho předchozích půjček. U tohoto typu je žádoucí pouze samotná schopnost splácet, avšak vzhledem k malému množství informací, které o sobě žadatel poskytuje, nebo také rychlosti vyřízení, bývají úroky u půjček bez registru značně vyšší než u běžných bankovních půjček. Posledním oblíbeným typem je již zmiňovaná online půjčka, kterou nabízejí jak bankovní, tak nebankovní instituce. Dá se sjednat prostřednictvím internetu doma, aniž by klient musel docházet na pobočku (42).

3.5 Ochrana spotřebitele

Odpovědné a adekvátní rozhodování spotřebitelů na finančním trhu, kdy si spotřebitel pořizuje produkty nebo obstarává služby vhodné ke vztahu k jeho aktuální situaci a současně efektivně prosazuje a chrání své zájmy a práva, je žádoucím stavem předcházející selhání trhu. Ochrana spotřebitele na finančním trhu lze vymezit hlavními pilíři – informovanosti

spotřebitele, zajišťující odpovídající poskytované informace, finanční gramotnosti, zahrnující správné zpracování a vyhodnocení informací, následně pak provádění rozhodování na finančním trhu, a v neposlední řadě zajištění adekvátního postavení spotřebitele ve vztahu k poskytovatelům produktů a služeb (43).

Dohled nad ochranou spotřebitele na finančním trhu vykonávají dva orgány. Hlavním dohledovým orgánem je Česká národní banka dohlížející na bankovní sektor, družstevní záložny, kapitálový trh, pojišťovnictví, penzijní společnosti, fondy penzijních společností, nebankovní poskytovatele a zprostředkovatele spotřebitelských úvěrů, směnárny a instituce v oblasti platebního styku. Dohled je prováděn také Českou obchodní inspekcí, jež je orgánem státní správy podřízený Ministerstvu průmyslu a obchodu. v případě ČOI dohled finančního trhu probíhá v oblasti poskytování a zprostředkování nebankovních spotřebitelských úvěrů, ale pouze na přechodnou dobu, než tyto subjekty získají oprávnění k činnosti od ČNB (44).

Mimo tyto dva orgány zajišťující dohled nad finančním trhem má v této oblasti důležité postavení i Finanční arbitr, který je státem zřízený orgán řešící mimosoudní spory mezi spotřebitelem a finančními institucemi např. bankami (45).

Mezi zásady ochrany spotřebitele patří především zákaz nepoctivého jednání a diskriminace spotřebitele, zákaz klamání spotřebitele, zajištění přístupu k podstatným informacím a zákaz ovlivňování spotřebitele nezákonnými postupy (46, s. 62).

Obecná pravidla ochrany spotřebitele jsou převážně upravena zněním občanského zákoníku a Zákonem o ochraně spotřebitele. Mimo tyto obecné úpravy existují předpisy zvláštní povahy zaměřené na konkrétní oblasti. Jednou z oblastí jsou finanční služby (47).

ČNB vykonává dohled nad finančními institucemi, jež se musejí řídit následujícími pravidly: dodržováním zákazů používání nekalých obchodních praktik a diskriminace spotřebitele, následně dodržováním povinností a pravidel pro informování o ceně služeb a způsobů jejich stanovení, uzavírání smluv o finančních službách na dálku a dodržováním informační povinností ze strany poskytovatelů platebních služeb a povinností stanovených zákonem o spotřebitelském úvěru. V rámci této práce budou následně přiblíženy některé z těchto oblastí (48).

V případě uzavírání smluv na dálku je pro spotřebitele potřebné, aby znal svá práva a povinnosti, ale na druhou stranu by si měl být vědom, jaká práva a povinnosti má druhá strana, tedy poskytovatel finančních služeb. Smlouvy, jež jsou uzavřené prostřednictvím komunikačního prostředku (ať už se jedná o telefon, fax, elektronickou poštu nebo internet), upravuje občanský zákoník předpisem č.89/2012 Sb. Nový občanský zákoník – oddílem 2 –

Uzavírání smluv distančním způsobem a závazky ze smluv uzavíraných mimo obchodní prostory. Tyto smlouvy jsou uzavírány bez fyzické přítomnosti smluvních stran a týkají se především služeb bankovních, platebních, úvěrových a pojistných, nebo také penzijního připojištění apod. Povinností poskytovatele finančních služeb plynoucí z tohoto zákona je především sdělení spotřebiteli v textové podobě identifikačních údajů, označení nabízené finanční služby a způsobu platby, jejího plnění a nákladů na prostředky komunikace na dálku aj. Pokud je spotřebitel osloven telefonicky, je nezbytné, aby mu poskytovatel na začátku telefonního hovoru sdělil základní údaje o sobě a obchodním účelu. V případě uzavření smlouvy na vlastní žádost spotřebitele na dálku v situaci, kdy není možné sdělit smluvní podmínky, je poskytovatel povinen sdělit potřebné informace ihned po uzavření smlouvy. Jestliže je smlouva uzavřena tímto způsobem, má spotřebitel právo odstoupit od smlouvy ve 14 denní lhůtě od uzavření smlouvy nebo v lhůtě 14 dní od sdělení předmluvních informací, pokud tomu tak nebylo před uzavřením smlouvy (49).

Další oblastí napomáhající spotřebiteli v rozhodování ohledně uzavření obchodu na finančním trhu, je informační povinnost poskytovatele před uzavřením smlouvy o platebních službách, která vychází ze zákona o platebním styku č. 370/2017 Sb. V tomto případě je poskytovatel povinen zpřístupnit a sdělit specifické informace týkající se uzavření smlouvy v rámci opakovaných platebních transakcí, nebo také jednorázových platebních transakcí (49).

3.5.1 Zákon o spotřebitelském úvěru

Ochrana spotřebitele v rámci spotřebitelského úvěru vychází ze *Zákona č. 257/2016 Sb.*, jež přinesl oproti předchozímu znění *Zákona z roku 2010* větší regulaci na úvěrovém trhu a lepší ochranu pro spotřebitele, tedy v této oblasti dlužníka. Spotřebitelským úvěrem se rozumí poskytnutá nebo zprostředkovaná odložená platba, peněžitá zápůjčka, úvěr či obdobná finanční služba (50).

Zásadní oblastí v rámci změny zákona je především rozsáhlá informační povinnost poskytovatele spotřebitelského úvěru, která je vymezena ve třech oblastech. První oblastí je reklamní nabídka spotřebitelského úvěru, kdy je nezbytné, aby jasným, výstižným a zřetelným způsobem byly uvedeny RPSN, výpůjční úroková sazba a údaje o veškerých poplatcích tvořící celkové náklady. Následně pak musí být uvedena celková výše spotřebitelského úvěru a výše jednotlivých splátek spolu s celkovou splatnou částkou. Druhou vymezenou oblastí jsou náležitosti předmluvních informací, které jsou poskytovány a vysvětleny prostřednictvím speciálních formulářů obsažených v přílohách

zákona. Zahrnují zejména informace o věřiteli, případně zprostředkovateli spotřebitelského úvěru, dále veškeré úrokové sazby a poplatky spojené s úvěrem, celkovou splatnou částku, RPSN a výši plateb, jejich počet a četnost. Smlouva také musí obsahovat informace o právu na odstoupení a předčasného splacení. Poslední povinností poskytovatele je uvést informace během trvání závazku o případných změnách výpůjčních úrokových sazeb – výše splátek po úpravě a četnost splátek. Tyto uvedené povinnosti jsou porušeny v případě, že není smlouva v písemné formě, neobsahuje zákonem požadované informace, nebo nebyla poskytnuta spotřebiteli v listinné podobě či jiném trvalém nosiči dat (50) (51).

Mimo informačních povinností je poskytovatel spotřebitelského úvěru povinen dodat náležité vysvětlení, a to v takové míře, aby byl žadatel schopen posoudit, zda je schopen úvěr splácet, tj. vysvětlení předmluvních informací, důsledky prodloužení apod. Mimo jiné je i povinen si ověřit úvěruschopnost žadatele o úvěr, a pokud tomu tak nebude, pak je smlouva o spotřebitelském úvěru neplatná (50) (51).

Odstoupení od smlouvy bez udání důvodů a bez sankcí probíhá ze strany spotřebitele ve lhůtě 14 dnů. Spotřebitel je dle zákona oprávněn vypovědět smlouvu kdykoliv, pokud je úvěr sjednán na dobu neurčitou. V případě předčasného splacení, na které má spotřebitel právo kdykoliv v době trvání, má také právo na snížení celkových nákladů úvěru o výši úroků a dalších nákladů, s kterými se počítalo v budoucnosti, jestliže by nedošlo k předčasnému splacení. Věřitel má v této situaci právo na úhradu nutných a objektivně odůvodněných nákladů z předčasně splacené části celkové výše spotřebitelského úvěru. Náklady z předčasně splacené části celkové výše nesmí přesáhnout 1 %, pokud doba mezi předčasným splacením a sjednaným koncem spotřebitelského úvěru je delší než jeden rok, a 0,5 %, pokud je tato doba kratší než jeden rok (51).

3.6 Sociální a finanční rizika spojená s konzumací alkoholu

World Health Organization definuje alkohol jako psychoaktivní látku vytvářející závislost, kdy „škodlivé“ užívání alkoholu způsobuje zdravotní potíže, sociální zátěž a ekonomickou zátěž pro společnost jako celek. Konzumace alkoholu je jedním z příčinných faktorů více než 200 onemocnění či zranění. Je spojována nejen s rizikem vývoje zdravotních problémů (cirhóza jater, rakovina a kardiovaskulární nemoci), ale také s poruchami duševního chování, včetně samotné závislosti na alkoholu (52).

Faktory identifikované na individuální a společenské úrovni ovlivňující spotřebu alkoholu a škody způsobené konzumací alkoholu zahrnují hlavně hospodářský rozvoj jednotlivých států, kulturu a samotnou dostupnost alkoholu. Významným faktorem je také

politická strategie v této problematice oblasti. I přes neexistenci jednoho dominantního faktoru je zřejmé, že nejvíce ovlivňující je samotná zranitelnost jednotlivců při konzumaci a možné následné problémy s ní spojené (52).

Alkohol je v České republice i v ostatních evropských zemích společně s tabákem nejčastěji užívanou legální drogou. V roce 2016 proběhl národní výzkum užívání návykových látek, jež provádělo pracoviště Úřadu vlády ČR – Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti. Průzkum byl zaměřen především na rozsah užívání legálních a nelegálních návykových látek (53).

Z výsledků studie vyplynulo, že alkohol konzumuje pravidelně a velmi často, tj. denně nebo obden, 13,8 % dospělých Čechů. Průměrná roční spotřeba alkoholu na osobu je 6,8 litrů, bez zahrnutí abstinentů je spotřeba 8,2 litrů. Nejvyšší průměrnou spotřebu vykazuje věková kategorie 45–65 let (7,9 l), zatímco nejnižší celková úroveň spotřeby (5,2 l) je zaznamenána u dospělých osob starších 65 let. Další zkoumanou situací bylo časté pití nadměrných dávek alkoholu, jež je ukazatelem považovaným za silný prediktor problémů s alkoholem (úrazy, dopravní nehody, násilné chování apod.). S tímto problémem se potýká 20 % mužů a 5 % žen. Problémoví pijani jsou zastoupeni 7 % dospělých, mezi nichž se řadí i osoby závislé na alkoholu, a 13 % osob lze považovat za konzumenty s vysokým rizikem (53).

Studie byla také zaměřena na možné souvislosti členění výsledků v kategorii vzdělání, kdy je nižší socioekonomické postavení spojené s vyšším výskytem škodlivého a problémového pití. Poměrně zřetelně bylo prokázáno, že spotřeba alkoholu má souvislost se stupněm dosaženého vzdělání. Dospělé osoby s vysokoškolským vzděláním a dokončeným maturitním vzděláním vykazují nižší spotřebu než skupina osob se základním vzděláním či vyučené osoby. Přestože statisticky významné rozdíly nejsou prokázány u častého pití nadměrných dávek, z výzkumu vyplynulo, že osoby s vysokoškolským a středoškolským vzděláním udávají pití nadměrných dávek méně často ve srovnání s vyučenými osobami či osobami se základním vzděláním. Výsledkem tedy je, že mezi respondenty s vyšším vzděláním bylo více umírněných konzumentů a méně problémových pijanů v porovnání s dotázanými s nižším vzděláním (54, s. 23–31).

Konzumace alkoholu přináší různá sociální rizika. Mezi společenské problémy, u nichž byla prokázána určitá souvislost s konzumací alkoholu, patří především nižší produktivita práce, dlouhodobá nezaměstnanost či nedokončené vzdělání. Na ekonomickou produktivitu člověka má konzumace alkoholu vliv po celou dobu jeho života (55, s. 1).

Studie Evropského fóra o alkoholu a zdraví z roku 2011 (dokument o ekonomických účincích těžkého pití) ukazuje, že škodlivé pití má vliv na výkon studentů ve škole a v pozdním věku může mít vliv i na celkovou dobu ekonomické aktivity člověka, která může být zkrácena kvůli zdravotním problémům či předčasně smrti. Samozřejmě se nesmí brát v potaz pouze celková doba ekonomické aktivity, ale také produktivita práce, jež je zpravidla u osob se závislostí na alkoholu nižší. Důvodem může být špatný psychický stav během výkonu práce při pocíťování nedostatku alkoholu nebo také vedlejší účinky následující po konzumaci alkoholu tzv. alkoholová kocovina. Veškeré tyto faktory mohou nasvědčovat nižší produktivitě, která může vést ke ztrátě zaměstnání. Při ztrátě zaměstnání následně hrozí osobám závislým na alkoholu dlouhodobý stav nezaměstnanosti, tedy snížení příjmů a životní úroveň vedoucí k finančním problémům. Ztráta příjmu z práce také snižuje příspěvky na sociální zabezpečení a příspěvky na účty poskytované zaměstnavatelem nebo samostatné penzijní připojištění. Mimo jiné může vzniknout platební neschopnost osoby s finančními problémy, kdy jedinec nemá na zaplacení pravidelných poplatků (zdravotní pojištění, bydlení, vedení účtů, splácení hypotéky a jiných dluhů). V těchto příkladech snížení příjmů nestačí na zaplacení veškerých poplatků nebo jejich pozdní zaplacení, které sebou přináší různé sankce a jejich následné navýšení. Právě v mnohých případech jsou tyto problémy řešeny různými půjčkami, které nemusejí být vždy výhodné. Osoba nacházející se v této situaci není pro bankovní instituce poskytující úvěry důvěryhodná, a proto se jedinci mohou uchýlit pro volbu nevýhodné půjčky u nebankovních institucí, které neprověřují adekvátně bonitu svých žadatelů, a jedinci tak následně mohou své finanční problémy prohlubovat. Dalším prokázaným sociálním problémem je bezdomovectví, jež má souvislost s již uvedenou ztrátou zaměstnání. Mimo tyto rizika je souvislost spatřena i v rodinných problémech, rozvodovosti, zanedbávání dětí ve výchově nebo také trestná činnost. Nadměrná konzumace alkoholu je zátěží nejen jednotlivcům, ale také pro společnost, jelikož se zvyšují náklady na zdravotní a sociální služby (55, s. 6) (56).

V neposlední řadě přináší závislost na alkoholu možné finanční problémy v souvislosti s nesprávným hospodařením s penězi. Psychologové poukazují na fakt, že osoba pod vlivem alkoholu je schopná utrácet větší obnos peněz, než si původně plánovala. Příkladem nemusí být pouze posezení v baru a nepřiměřené množství objednávek alkoholického pití, ale utrácení více peněz hrozí také ve vlastních domovech. Prostřednictvím internetu, jež otevírá nemalé množství nákupních možností, může osoba pod vlivem alkoholu uskutečnit zbytečné nákupy zboží a služeb. V tomto případě je pozorován tzv. „beer goggles“ efekt vytvářející zboží a samotné ceny atraktivnější, než ve skutečnosti jsou a pravděpodobnost koupi

nepotřebného zboží je zvýšena. Alkohol je tedy faktor, kvůli němuž má opojená osoba větší sklon dělat unáhlené rozhodnutí v rámci finančního rozhodování (56).

3.7 Rizika spojená s finanční negramotností

3.7.1 Nezaměstnanost

Obyvatelstvo je možné členit dle ekonomické aktivity (pracovní síly) do dvou skupin, a to na ekonomicky aktivní obyvatelé, zahrnující zaměstnané a nezaměstnané osoby, a ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Osoby mimo pracovní sílu jsou osoby, které nejsou zaměstnané a nejsou ekonomicky aktivní. Mezi ně se řadí zejména děti předškolního věku, osoby navštěvující vzdělávací instituce, senioři, osoby dlouhodobě nemocné nebo invalidní. Jako nezaměstnaný jsou v České republice považovány všechny osoby starší 15 let splňující tři podmínky: nejsou zaměstnané, aktivně hledají práci a jsou připraveny k nástupu do práce nejpozději do 14 dnů (57, s. 426–427).

V případě nezaměstnanosti je rovněž důležité se zaměřit na délku jejího trvání a možné příčiny. Při ohledu na dobu nezaměstnanosti je významným ukazatelem tzv. dlouhodobá nezaměstnanost. Osoby se stávají dlouhodobě nezaměstnané, pokud jsou nezaměstnané více než jeden rok. U jevu dlouhodobé nezaměstnanosti vzniká problém, že lidé v této době ztrácejí své pracovní návyky. Kvůli tomu jsou pro potenciální zaměstnavatele méně atraktivní při hledání práce a jejich šance na nalezení nového místa je ztížena. V případě krátkodobé nezaměstnanosti trvající méně než jeden rok nejsou dopady zdaleka tak veliké, jako v případě dlouhodobé nezaměstnanosti (16, s. 128).

Z hlediska příčin nezaměstnanosti se uvádějí tři hlavní typy – frikční, strukturální a cyklická. Frikční nezaměstnanost se vymezuje jako dočasná, jež je spojena se vstupem na trh práce nebo výstupem z něho. Strukturální nezaměstnanost vychází především ze strukturálních změn v ekonomice, kdy u některých odvětví dochází k útlumu, mezitím co jiná expandují. Pokud přizpůsobení se novým trendům v některých oblastech, povoláních nebo odvětví není dostatečně rychlé, může vést právě ke strukturální nezaměstnanosti. Pracovníci ze zanikajících odvětví nemají dostatečnou kvalifikaci pro nové oblasti nabízející práci. Mimo nesoulad mezi nabídkou a poptávkou je pozorován také místní nesoulad vycházející z geografického hlediska, tedy rozmístění pracovních míst a následně nedostatečné mobility pracovních sil. Nezaměstnanost, která je spojena s klesající fází hospodářského cyklu, se nazývá cyklická. V průběhu recese je poptávka po práci nízká,

a někdy se též hovoří o nezaměstnanosti z nedostatečné poptávky. Počet lidí hledající práci je vyšší než počet volných pracovních míst (16, s. 119–122) (57. s. 428–433).

V ekonomické teorii se na mimo výše uvedené typy nezaměstnanosti může na zaměstnanost nazírat dle dobrovolnosti. V případě že se mluví o dobrovolné nezaměstnanosti, tak nezaměstnaná osoba se nachází v situaci, kdy není ochotná přijmout nabízenou mzdovou sazbu nebo jiné pracovní podmínky. Zatímco u nedobrovolné nezaměstnanosti je osoba takové podmínky přijmout, ale práci nemůže najít (57, s. 430).

Stav nezaměstnanosti zahrnuje i náklady s ní spojené, které mohou ovlivnit každého obyvatele. Příkladem může být podpora nezaměstnanosti snižující obtíže spojené se ztrátou výdělku nebo platby pojištění. Mezi agregátní náklady se řadí ztráta výstupu a důchodu související s hodnotou výstupu, která mohla být nezaměstnanými vyprodukována, pokud by pracovali. Jestliže by se bral v úvahu i lidský kapitál představující vzdělání a získané schopnosti a dovednosti jedince, hovoří se o tzv. znehodnocení lidského kapitálu při jeho ztrátě nebo při přerušení kariéry. U dlouhodobě nezaměstnaných lze také pozorovat stav ztráty lidské důstojnosti, jelikož je na osoby vyvoláván značný psychický tlak. Sociální a psychické náklady nezaměstnanosti mohou být někdy více ničivé než samotné finanční ztráty. Sledované sociální dopady na jedince spojené s negativními důsledky nezaměstnanosti jsou hlavně zvýšená kriminalita v případě „vydělávání“ peněz nelegálním způsobem nebo získávání peněz prostřednictvím trestného činu. V některých regionech je míra nezaměstnanosti spojená s vyšší kriminalitou. Dalšími vyzorovanými společenskými následky může být např. zvýšená sebevražednost, xenofobie a v neposlední řadě i alkoholismem (16, s. 127–128).

3.7.2 Sociální zabezpečení

V případě sociálních rizik, která mohou nastat v průběhu života, existuje sociální pojištění, jež se vyplácí pojištěným v různých případech určených jednotlivými státy na základě politického rozhodnutí – nezaměstnanost, zdravotní péče, pracovní neschopnost. Sociální pojištění je financované pojištěnými, příspěvky zaměstnavatelů, případně příspěvky od státu (58).

Zákon č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti ukládá povinnost platit sociální pojištění poplatníkům, jimiž jsou zaměstnavatelé – právnické či fyzické osoby zaměstnávající alespoň jednoho zaměstnance či organizační složky státu, dále zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné a osoby dobrovolného důchodového pojištění. Zákon též upravuje pojistné na sociální zabezpečení

zahrnující tři složky. První složkou je pojistné na nemocenském pojištění pro případ krátkodobých výpadků příjmu občana, aby neklesl jeho životní standard. Další složkou je důchodové pojistné sloužící pro případ dlouhodobé pracovní neschopnosti, tedy zajištění na stáří, případně na invalidní důchod prostřednictvím vlastní ekonomické činnosti. Poslední složkou je příspěvek na státní politiku zaměstnanosti pomáhající řešit situace v případě nezaměstnanosti (59).

Sazby sociálního pojištění se rozlišují dle poplatníka. U zaměstnavatele je to 25 % z vyměřovacího základu, z toho jde 2,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. U zaměstnanců je z vyměřovacího základu odváděno 6,5 %. OSVČ účastná na důchodovém pojištění odvádí celkem 29,2 % z vyměřovacího základu (28 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti), v případě OSVČ účastné na nemocenském pojištění činí 2,3 % z vyměřovacího základu. Osoby dobrovolně účastné na důchodovém pojištění odvádí 28 % z vyměřovacího základu (59).

Minimální stanovenou zálohou pro sociální pojištění OSVČ od 1. 1. 2018 pro hlavní činnost je částka 2 189 Kč, minimální záloha vedlejší činnosti je 867 Kč. Osoby bez zdanitelných příjmů nemusejí sociální pojištění platit, mezi OBZP patří i nezaměstnaní, jež nejsou v evidenci úřadu práce (60).

3.7.3 Zdravotní pojištění

Mimo sociální pojištění je v České republice povinné platit veřejné zdravotní pojištění, jež vzniká dnem narozením osob s trvalým pobytem na území České republiky, případně pokud osoba získá trvalý pobyt na území státu nebo když se osoba bez trvalého pobytu stane zaměstnancem. Plátcí zdravotního pojištění jsou vymezené jako osoby pojištěné, jimiž jsou zaměstnanci, OSVČ či OBZP, dále jsou plátcí zaměstnavatelé a stát (61).

Zákon ČNR č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, určuje výši pojistného, které je 13,5 % z vyměřovacího základu za rozhodné období. V případě zaměstnaných je sazba, kterou platí zaměstnanec 4,5 %, přičemž zaměstnavatel za něj doplácí 9 %. Pro OSVČ je sazba stejná, avšak minimální záloha na zdravotní pojištění činí 2 024 Kč. Vyměřovací základ OSVČ se rovná 50 % průměrné měsíční mzdy pro daný rok. V případě OBZP je platba zdravotního pojištění, na rozdíl od sociálního, také povinná a platí pro ně stejná sazba 13,5 %, přičemž záloha na

zdravotní pojištění činí v roce 2018 1 647 Kč. Vyměřovacím základem je v tomto případě minimální mzda (62).

V případě neplacení pojistného nebo zálohy na pojistné ve stanovené lhůtě je plátce povinen platit penále ve výši 0,05 % dlužné částky za každý kalendářní den. Penále se platí i v případě zaplacení nižší částky, než měla být zaplacena. Tedy je patrné, že v případě neplacení zdravotního pojištění se lidé mohou dostat do finančních problémů. Zdravotní pojišťovny si své pohledávky hlídají a prostřednictvím exekučního vymáhání získávají povinně placenou daň od obyvatel (62).

3.7.4 Zadlužování

Hrozbami tykající se finanční negramotnosti se stávají především situace, kdy jsou lidé zadluženi a nejsou schopni splácet své finanční závazky, které následně vedou k předlužování. Následky mohou být soudní řízení s dlužníky nebo exekuce.

Z veřejné databáze České národní banky ARAD vyplývá, že zadlužení domácností v České republice se neustále zvyšuje. Nejvíce jsou obyvatelé zadluženi kvůli úvěrům na bydlení, kdy celková suma přesahuje 1 164 445,8 mil. Kč. Na spotřebitelských úvěrech dluží české domácnosti 282 855,7 mil. Kč a ostatní kategorie dluhů přesahují 160 365,8 mil. Kč k datu 28. 2. 2018 (63).

Nicméně i přes tyto stále zvyšující se hodnoty zadlužení je důležité uvést, že počet klientů s ohroženým dluhem (tři po sobě nesplacené částky) v minulém roce naopak klesl o 4 335 osob, tedy na 24 651 obyvatel, dluhy na bydlení nebyly spláceny pouze 2,2 % osob. V případě krátkodobých půjček mělo z celkového počtu klientů problém s ohroženým dluhem 12,2 %, kdy počet na konci roku stagnoval na celkovém počtu osob 296 904. Tedy klientů, kteří si půjčují, je méně, avšak částky, jež si půjčují, jsou vyšší (64).

Každý věřitel má vůči svému klientovi, kterému půjčil peníze, pohledávku neboli právo na vrácení finanční částky. Povinností spotřebitele je řádně a včas půjčené peníze vrátit. Pokud se s platbou opozdí nebo je platba zaplacena v menší částce hrozí ze strany věřitele sankce za porušení smlouvy. Smlouva se dá porušit při neplnění informačních povinností jako jsou například oznámení o změně trvalého pobytu či bydliště nebo změně zaměstnavatele. Důsledkem neuvedení těchto změn bývají peněžní pokuty. V situaci, kdy se dlužník a věřitel společně nedohodnou na změnách splátkového kalendáře nebo je dlužník pasivní ke splacení dluhů, je s ním vedené soudní řízení a jeho majetek se může stát předmětem exekuce (65).

3.7.5 Insolvenční řízení

Insolvenční zákon upravuje: „řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů a oddlužení dlužníka“ (66).

Dlužník se dostává do úpadku, pokud je v platební neschopnosti či následkem předlužení. Platební neschopnost znamená, že dlužník má více věřitelů a své peněžní závazky není schopen platit více než 30 dní po jejich splatnosti nebo pokud zastavil platby podstatné části závazků a neplní je po dobu delší než tři měsíců po lhůtě splatnosti. Pokud má dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku, dostává se do stavu předlužení. Insolvenční zákon zahrnuje řešení úpadku třemi možnostmi, a to konkursem, reorganizací a oddlužení (66).

Způsob řešení dlužníkového úpadku je soudní řízení nazývané insolvenčním řízením, které je zahájeno insolvenčním návrhem spojený s návrhem na oddlužení. Pro tento návrh je potřebné doložení dokumentů ohledně vzniku závazku, pracovní smlouvy nebo výplatní pásky společně s doklady o majetku dlužníka. V případě, že je zahájeno insolvenční řízení, dlužníci nesmí platit své dluhy mimo průběžných plateb spojené s bydlením a vedením domácností. Po celou dobu insolvenčního řízení mají dlužníci k dispozici všechny své peníze až do rozhodnutí o povolení oddlužení. Během tohoto procesu jsou také pozastaveny veškerá soudní řízení týkající se zaplacení dluhu věřiteli a v jakékoliv formě nesmí být provedena exekuce (67).

V první fázi insolvenčního řízení soud zkoumá faktickou správnost uvedených údajů a na závěr může být odmítnuta v důsledku nedostatečné spolupráce dlužníka se soudem nebo pro nedoložení všech potřebných dokumentů. Pokud není návrh zamítnut je řízení ukončeno rozhodnutím o úpadku, které stanovuje povolení o oddlužení. Dlužníkovi je stanovený insolvenční správce, jež se o něj v průběhu zbytku insolvenčního řízení a oddlužování stará. V momentě, kdy se rozhodne o úpadku, začíná druhá fáze, ve které se věřitelé musejí přihlásit ke svým pohledávkám. Na to mají stanovenou 30 denní lhůtu a pokud tak neučiní, tak jejich pohledávka zaniká a ztrácejí tím právo se ucházet o peníze v rámci insolvenčního řízení a oddlužování. Insolvenční správce následně analyzuje veškeré pohledávky a řídí přezkumné jednání u osudu, kdy se rozhoduje o schválení oddlužení (67).

Pokud se dlužník nachází v insolvenci a není schopný splatit své dluhy, jedním z řešení je oddlužení, které je také nazýváno osobním bankrotem a je schváleno soudem.

Oddlužení je řešeno dvěma možnými způsoby, a to zabavením a prodejem majetku, kdy se získané peníze využívají na vyrovnání dluhu, tedy zpeněžením majetkové podstaty. Druhou možností je postupné splácení dluhů strháváním srážky ze mzdy, kdy dlužníkovi zůstává pouze nezabavitelné minimum, jež je v roce 2018 6 225 Kč. Při této formě oddlužení do roku 2018 byl dlužník povinen mít sestavený splátkový kalendář a po dobu pěti let splatit minimálně 30 % svých dluhů, přičemž při splacení této částky bylo zbylých 70 % pohledávky smazáno a zapomenuto. Pokud nebyla splacena tato část (30 % dluhu) během pětiletého období, upadl dlužník do konkurzu. Od roku 2018 nastaly změny v Insolvenčním zákonu s tím, že se přihlíží k nulové variantě oddlužení, tedy zmizení povinnosti splatit 30 % celkové pohledávky. Podle výše dluhů bude oddlužení trvat tři, pět nebo sedm let (68).

3.7.6 Exekuční řízení

V případě ignorování rozhodnutí soudu o uhrazení dluhu věřiteli probíhá na základě nesplacení dlužné částky exekuční řízení. Exekuční řízení je prováděno soudy, soudním exekutorem nebo i obecním či krajním úřadem a finančním úřadem. Před samotným provedením exekuce, jež je dle internetového portálu peníze.cz definována jako: „*nedobrovolné, vynucené splacení závazků věřitele (banky) na majetku dlužníka (prodej zastavené nemovitosti, obstavení platu či účtu apod.)*“, probíhají dvě soudní řízení o zkoumání existence a následného uhrazení dluhu. V případě, že klient odmítá splácet závazky ze smlouvy a není schopen hledat věřitel požádá o nařízení exekuce u soudu (69).

3.8 Podpora zvyšování úrovně finanční gramotnosti

„Finanční vzdělávání je klíčovým prvkem v ochraně spotřebitele na finančním trhu a vedle zajištění informovanosti, tedy dostupnosti informací v přiměřeném rozsahu a transparentní, srozumitelné a srovnatelné formě a dále adekvátního postavení spotřebitele ve smluvním vztahu, tzn. ochrany a efektivního prosazování spotřebitelských práv, je jedním ze tří pilířů přístupů MF k ochraně spotřebitele na finančním trhu.“ Vzdělaný a informovaný občan se tedy stává plnohodnotným účastníkem finančního trhu, který je schopen přijímat odpovědnost za finanční zajištění sebe i své rodiny (7, s. 6).

Hlavními zásadami finančního vzdělávání jsou principy obecnosti, odbornosti a zacílení. Principem odbornosti se rozumí rozvíjení a zvyšování stavu finanční gramotnosti na základní úrovni orientace a přehledu o finančních produktech či službách, avšak propagace nesmí být zaměřena na konkrétní produkty. Projekty finančního vzdělávání jsou tedy zpracovány na obecné úrovni. Pro úspěšnost a správnost šíření finančního vzdělání je

nutné, aby byl obsah korektní po odborné stránce, a to je zaručené principem odbornosti. Odborníci v této oblasti by měli disponovat schopnostmi a dovednostmi v oblasti vzdělávání i financí. Posledním principem je princip zacílení, jež se zaměřuje na vymezení cílové skupiny (7, s. 15–16).

Pro efektivitu a úspěšnost finančního vzdělávání je potřeba, aby jednotlivé vzdělávací aktivity zahrnovaly veškeré oblasti finančního trhu. Vzhledem k širokému vymezení předmětu zájmu a současnému stavu a vývoje finančních produktů je některým oblastem věnována větší pozornost. Do budoucna je věnována pozornost především oblasti aktivní a odpovědné účasti na finančním trhu zaměřené na spotřebitele a jejich role na finančním trhu zahrnující znalosti spotřebitelských práv, přístupy využívání produktů a služeb. Cílem je spotřebitelovo efektivní rozhodnutí na základě schopnosti srovnání informací a vlastní úrovně finanční gramotnosti. S ohledem na zadlužování obyvatelů v ČR, je potřeba, aby byla zajištěna prevence proti předlužování. Je tedy nutné, aby občané byli schopni zodpovědně posuzovat své možnosti a tím předcházet vzniku dluhů vhodným výběrem spotřebitelských půjček nebo hypoték. Vzhledem ke stárnutí populace je poslední prioritou zajištění na stáří, jelikož obyvatelé se nemohou spoléhat pouze na státní zabezpečení a v důsledku toho, ostatní formy zabezpečení na stáří budou mít v budoucnu větší váhu. Prevencí do propadu státní sociální sítě je především základní znalost této problematiky a vhodný výběr produktu či formy zajištění na stáří (7, s. 14–15).

Klíčovými subjekty, jež se podílejí na podpoře finančního vzdělávání v České republice, je nespočet, patří mezi ně subjekty veřejné správy:

- Ministerstvo financí,
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy,
- Ministerstvo průmyslu a obchodu,
- Česká národní banka,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Ministerstvo vnitra (7, s. 19–20).

Mimo subjekty VS je vhodné zmínit ostatní instituce zapojující se aktivně do vzdělávacího programu občanů ČR z hlediska finanční gramotnosti:

- profesní sdružení,
- sociální partneři,
- nestátní neziskové organizace,
- vzdělávací instituce,

- média (7, s. 21–22).

Mimo zmíněné instituce podílející se na finančním vzdělání je také vhodné poznamenat některé projekty České národní banky a Ministerstva financí. Konkrétně Česká národní banka v roce 2016 spustila novou webovou stránku „Peníze na útěku“, která je zaměřená na finanční vzdělávání občanů. Guvernér ČNB Jiří Rusnok uvedl, že cílem celého projektu je „*srozumitelnou formou vzdělávat mladé lidi zejména ve věku 18–35 let.*“ Internetový portál má pomoci lidem zacházet s rodinným rozpočtem, seznámit se se základními pojmy finanční gramotnosti. Může sloužit jako průvodce pro správu financí nebo usnadnit špatné finanční situace vzniklé z různých životních událostí. Na stránkách projektu je také dostupný test, jenž se zaměřuje na oblasti finanční gramotnosti a každý si tak může kdykoliv otestovat své znalosti (70).

Ve snaze zvýšení finanční gramotnosti také Ministerstvo financí za podpory MŠMT a ČNB spustilo v roce 2013 internetový portál „*Proč se finančně vzdělávat?*“ s cílem podpory finančního vzdělávání. Tento webový portál nabízí informace z finančního světa – zaměřující se na objasňování finančních pojmů a procesů týkající se tvorby rozpočtů, oddlužení či spotřebitelských úvěrů. Pro občany je tu možnost vyhledat si instituce v oblasti jejich bydliště, které nabízejí pomoc v oblasti financí (71).

4 Vlastní práce

Vlastní část diplomové práce vychází z výzkumného šetření, jež bylo provedeno metodou testování prostřednictvím testu finanční gramotnosti vytvořeného pro tuto práci. Cílovými skupinami šetření byly zvoleny osoby závislé na alkoholu, pacienti adiktologické kliniky, a osoby bez závislosti na alkoholu.

Vlastní část práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol. V prvních dvou kapitolách jsou popsány a charakterizovány cílové skupiny a také obsahují samotný test finanční gramotnosti, který byl využit pro tuto práci. Následující dvě kapitoly identifikují úroveň finanční gramotnosti cílových skupin napříč jejich charakteristikami. Po této kapitole následuje komparace, kde je na úvod zhodnocena samotná úroveň finanční gramotnosti. Následně jsou komparovány výsledky úspěšnosti cílových skupin. Podrobně jsou popsány a porovnány výsledky úspěšnosti na základě uvedených charakteristik o respondentech – dle pohlaví, dle věku a dle dosaženého vzdělání. Další porovnávanou oblastí byly výsledky skupin u jednotlivých otázek, které přinášejí náhled do problematických oblastí vycházejících z testu finanční gramotnosti. Na závěr vlastní části práce je uvedené zhodnocení výsledků, tedy výsledky úspěšnosti, a úroveň finanční gramotnosti, která je slovně zhodnocena.

4.1 Cílové skupiny

Cílovými skupinami výzkumu se staly dvě skupiny osob. První skupina byla tvořena pacienty Kliniky adiktologie Všeobecné fakultní nemocnice v Praze a 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy závislými na alkoholu. Na základě získání základních informačních údajů – pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání od vzorku pacientů se následně vyhledala odpovídající skupina osob nemající problém s alkoholismem, která tvořila druhou cílovou skupinu testování.

4.1.1 Charakteristika cílových skupin

Informační otázky testu se týkaly pohlaví, věku a vzdělání. Otázky ohledně pohlaví a vzdělání byly v testech vždy řádně vyplněny. Oproti tomu odpovědi týkající se věku nebyly respondenty vždy vypsány. Celkem vzniklo sedm věkových kategorií. Šest skupin rozdělených dle věku a poslední skupina „neuvedeno“ – tedy celkově sedm respondentů v obou skupinách, již nevyplnili svůj věk.

Tabulka 2 - Základní charakteristické kategorie

Pohlaví	Věková kategorie	Vzdělání
Žena	18–24	Základní vzdělání
Muž	25–34	Středoškolské ukončené výučním listem
	35–44	Středoškolské ukončené maturitní zkouškou
	45–54	Vyšší odborné
	55–64	Vysokoškolské bakalářské
	65+	Vysokoškolské magisterské
	Neuvedeno	

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.1.2 Vyhodnocení informačních otázek

Testování finanční gramotnosti a následné vyhodnocení testů proběhlo celkem u 102 osob. Pacienti z adiktologické kliniky tvořili první porovnávanou skupinu o celkovém počtu 51 osob. Testovaný vzorek osob závislých na alkoholu byl tvořený 34 ženami a 17 muži. Nejpočetnější věkovou kategorií se stala kategorie ve věkovém rozmezí 35–45 let, která byla tvořena převážně ženami. Celkově nejpočetnější skupina věkové kategorie byla tvořena 19 osobami (16 žen, 3 muži). V této věkové kategorii převažovaly převážně osoby se středoškolským vzděláním. Z celkového počtu respondentů z adiktologické kliniky v kategorii vzdělání byl největší podíl dotazovaných se středoškolským vzděláním – 47,01 %, což bylo celkem 24 osob. Následně byly početné kategorie se středoškolským vzděláním s výučním listem (21,57 %) a vysokoškolským vzděláním magisterským (19,61 %).

Na základě výše uvedených informací o účastnících testování byla testována i druhá skupina osob, tedy skupina osob bez závislosti na alkoholu. Vyhodnocování testů proběhlo na základě podobnosti v jednotlivých charakteristických kategoriích také v 51 případech. Mezi těmito skupinami byly však zaznamenány rozdíly. Stejně jako u první skupiny byl vybrán stejný počet žen (34) a stejný počet mužů (17). Rozdíl mezi respondenty byl u kategorie vzdělání u počtu osob se středoškolským vzděláním s maturitní zkouškou – celkem 24 osob, tedy celkový rozdíl dvou osob. Podílový rozdíl tedy o 3,94 %, z celkového podílu testovaných osob jedné cílové skupiny. O jednu osobu méně bylo také v kategorii se středoškolským vzděláním s výučním listem. Vysokoškolské vzdělání bakalářské společně s vyšším odborným tvořily stejnou početnou i podílovou skupinu osob v obou případech.

Veškeré podrobné charakteristiky všech dotazovaných jsou dostupné v tabulce respondentů, která je uvedena v Příloha 1 – Tabulka respondentů.

4.2 Test finanční gramotnosti

Test finanční gramotnosti byl vytvořen na základě stanovených problematických oblastí finanční gramotnosti zkoumané cílové skupiny – osob závislých na alkoholu. Teoretickou základnou se stal dokument o ekonomických účincích těžkého pití zmiňovaný v kapitole 3.6 *Sociální a finanční rizika spojené s konzumací alkoholu*. Mezi tyto problematické oblasti patří především nezaměstnanost, zadlužování a s tím související problematika úvěrů. Nedostatečná znalost Zákonu o ochraně spotřebitele může být strůjcem spousty nepříjemných situací, a proto otázka týkající se této problematiky byla v testu také uvedena.

Test finanční gramotnosti se v tomto výzkumu skládal celkem z 10 úloh s výběrem odpovědí. Každá úloha měla vždy jednu správnou odpověď a každá otázka obsahovala možnost „nevím“. Dvě úlohy měly podotázku produkční úlohy otevřené se stručnou odpovědí, avšak odpovědi nebyly započítávány do počtu správných odpovědí a nebyly hodnoceny. Odpovědi na tyto otázky jsou uvedeny v přílohách č. 2 a č. 3. Prvních pět otázek bylo zaměřeno na teoretické znalosti problematických oblastí.

První otázka testovala znalost zkratky RPSN. Respondenti vybírali z následujících odpovědí:

- a) udává procentuální podíl z dlužné částky, kterou spotřebitel musí zaplatit za období jednoho roku a veškeré poplatky spojené s plněním,
- b) vyjadřuje výši úroku v procentech z nominální dlužné částky ročně,
- c) vyjadřuje výši administrativních poplatků za vyřízení úvěru nebo půjčky, a poplatky za vedení úvěrového účtu za období jednoho roku,
- d) nevím.

Druhá otázka ve znění „Zkratka *p.a.* a *p.m.* určují“ testovala znalost zkratk úrokových sazeb. Odpovědi na otázku byly tvořeny z následujících možností:

- a) maximální dobu splatnosti úvěru,
- b) výši úrokové sazby vyjádřenou v peněžní částce,
- c) výši úrokové sazby vyjádřenou v procentech,
- d) nevím.

Následující otázka ve znění „*konsolidace dluhů/refinancování úvěrů znamená*“, ověřovala znalosti z finanční terminologie zaměřené na půjčky a zadlužení. Respondenti vybírali z následujících možností:

- a) předčasné splacení dluhu,
- b) splacení dluhu po době splatnosti,
- c) nahrazení více dluhů jedním dluhem a více věřitelů jedním věřitelem,
- d) nevím.

Čtvrtá otázka ověřovala také znalosti týkající se terminologie zaměřené na půjčky a zadlužení, a to uvedením odpovědi na otázku „*Bonita klienta znamená*“:

- a) stanovení životního minima žadatele o úvěr bankou,
- b) předpokládaná schopnost splácení poskytnutého úvěru žadatele,
- c) pouze výpočet úrokové sazby dle příjmů žadatele o úvěr,
- d) nevím.

Poslední otázka první části prověřovala respondentovi znalosti, zda si je vědom, jaké platby pojištění fyzické osoby udává zákon, tedy vhodné vědět v případě nezaměstnanosti. Respondenti vybírali z následujících možností:

- a) zdravotní a sociální pojištění,
- b) pouze zdravotní pojištění,
- c) zdravotní a sociální pojištění, od 1.1.2018 i penzijní připojištění,
- d) nevím.

Druhá část testu byla založená na modelových situacích, do kterých se mohou osoby, především cílová skupina výzkumu, dostat. První otázka modelových situacích, tedy šestá úloha celého testu, byla prověřením znalostí v případě žádosti o půjčky. Pro test byla využita skutečná nabídka půjčky nejmenované společnosti nabízená prostřednictvím internetu. Text první otázky modelové situace: „*Potřebovali jste si narychlo a pohodlně půjčit menší částku prostřednictvím internetu, kde jste vyhledali níže uvedenou půjčku, která slibuje zapůjčení peněžní částky bez poplatků s 0% úrokem. Pokud si půjčíte uvedených 10 000 Kč a budete to splácet 12 kalendářních měsíců, jaká bude celková zaplacená částka?*“ Tento text byl uváděn společně s níže uvedeným obrázkem.

Obrázek 1 – Zadání k úloze č. 6

AKCE: Ještě jste **naši půjčku** nevyužili? Půjčte si až 50000 Kč bez poplatku za čerpání a s úrokem 0%. Kolik si půjčíte, tolik vrátíte.

Zdroj: vlastní úprava dle (72)

Otázkou pro respondenty bylo uvést celkovou zaplacenou částku v případě ročního splácení a vybírali z následujících odpovědí:

- a) 10 000 Kč,
- b) 19 490 Kč,
- c) 26 291 Kč,
- d) nevím.

Následující otázka byla ověření a také využití znalosti zkratk p.a. a p.m. v praktickém příkladu: „Dostali jste se do situace, kdy jste jeden večer půjčil kamarádovi 800 Kč. On Vám slíbil, že Vám za 3 měsíce, až bude mít více peněz, vrátí rovnou 1 000 Kč. Pokud tomu tak bude, jaká z níže uvedených úrokových sazeb nejvíce odpovídá výši úroků poskytnutí této půjčky?“ Respondenti vybírali z následujících možností:

- a) 100 % p.a.,
- b) 20 % p.a.,
- c) 25 % p.a.,
- d) nevím.

Na základě problematiky nezaměstnanosti a pojištění byla zvolena následující situace další modelové úlohy, kdy měl dotazovaný vědět, v jakých situacích jsou za něj odváděny zdravotní a sociální pojištění, pokud si přivydělává v rámci dohod o zaměstnání (DPP, DPČ). „Dostali jste se do situace, kdy jste nezaměstnaný a přivyděláváte si pouze krátkodobými brigádami v rámci dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti. V jaké situaci za Vás zaměstnavatel odvádí zdravotní a sociální pojištění a vy si ho tedy nemusíte platit sami?“ Odpovědi byly následující:

- a) pokud mám uzavřené tyto smlouvy (DPP, DPČ) zaměstnavatel za mě vždy odvádí zdravotní a sociální pojištění,
- b) v případě DPP za mě zaměstnavatel odvádí zdravotní a sociální pojištění, pokud je můj měsíční výdělek větší než 10 000 Kč, v případě DPČ musí být výdělek větší než 2 500 Kč,
- c) v případě DPČ je zdravotní a sociální pojištění odváděno nehledě na výdělek, avšak v případě DPP musí být výdělek větší než 10 000 Kč,
- d) nevím.

Předposlední otázka testu byla změřená na již zmiňovaný jev v kapitole 3.6 *Sociální a finanční rizika spojené s konzumací alkoholu „beer goggles“* – tedy efekt vytvářející zboží a ceny mnohem lákavější, pokud je nakupující pod vlivem alkoholu. Tedy situaci, kdy osoba dělá v rámci nakupování unáhlená rozhodnutí. V této otázce byly ověřeny znalosti Zákona o ochraně spotřebitele, zda si je dotazovaný vědom, za jakých podmínek a do jaké doby může odstoupit od smlouvy, pokud si zakoupil určitou věc prostřednictvím internetu. Text modelové situace byl následující: *„Jeden den jste prostřednictvím e-shopu zakoupili určitou věc, avšak druhý den, kdy, již byl výrobek odeslán jste zjistili, že o něj již nemáte nadále zájem a byla to pro Vás spíše nevýhodná koupě. Existují pro Vás nějaké možnosti ohledně odstoupení od smlouvy?“* a respondenti vybírali z následujících možností:

- a) odstoupení od smlouvy již není možné od okamžiku, kdy jste souhlasil s obchodními podmínkami,
- b) odstoupení od smlouvy je možné do 14 dnů a pokud nejsou podmínky odstoupení ve smlouvě uvedeny, je dokonce možné odstoupit i po jednom roce a 14 dnů,
- c) odstoupení od smlouvy je možné do 14 dnů, avšak pokud nejsou podmínky odstoupení ve smlouvě uvedeny, není možné odstoupit v delším časovém intervalu,
- d) nevím.

Poslední otázkou testu ověřovala znalost finančních produktů týkající se spoření peněz, zda si je respondent vědom, na jakém účtu se mu v určité situaci vyplatí ukládat naspořené peníze. Text otázky zní: *„V případě ztráty zaměstnání nebo neočekávaných výdajů je vhodné mít k dispozici tzv. krátkodobou rezervu, jež by se rovnala přibližně třem měsíčním platům. Pokud budete mít k dispozici tyto peněžní prostředky, jaký typ účtu je pro takové spoření výhodný, ale i vhodný v případě že byste potřebovali v krátkém časovém intervalu peníze vybrat.“*

- a) běžný účet,

- b) stavební spoření,
- c) terminovaný vklad s výpovědní lhůtou,
- d) terminovaný vklad bez výpovědní lhůty,
- e) nevím.

4.2.1 Postup vyhodnocování testu finanční gramotnosti

Test finanční gramotnosti vytvořený pro tuto práci byl hodnocený na základě počtu správných odpovědí. Maximálně možný dosažený výsledek byl 10 správných odpovědí, tedy úspěšnost 100 %. Pokud žádný z dotázaných neodpověděl správně na žádnou otázku, úspěšnost testu byla 0 %.

Na základě vyhodnocení počtu správných odpovědí byl následně vypočítán ukazatel úspěšnosti testu, který v této práci představoval úroveň finanční gramotnosti zúčastněných. Tento výsledek sloužil jako základní ukazatel identifikace úrovně finanční gramotnosti a následnou komparaci. Úroveň finanční gramotnosti byla tedy procentuálním vyjádřením podílu dosažených správných odpovědí z celkového možného počtu správných odpovědí. Ukazatel úspěšnosti v testech byl vypočítán u obou cílových skupin a také u jednotlivých skupin rozdělených dle základních charakteristik – pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání.

4.3 Vyhodnocení testů – osoby závislé na alkoholu

Pro první cílovou skupinu bylo výzkumné šetření provedeno na oddělení Kliniky adiktologie Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Testování se zúčastnili pacienti z ženského i mužského oddělení, která jsou na klinice oddělena. Na adiktologické klinice bylo v průběhu šetření dotázáno přes 60 osob, nicméně část pacientů výslovně odmítla účast nebo neměla zájem se zúčastnit. V období od června 2018 do listopadu 2018 bylo rozdáno přibližně 55 testů, přičemž jich bylo vráceno a řádně vyplněno celkem 51.

Pacienti z kliniky adiktologie, tedy osoby závislé na alkoholu, jsou první vyhodnocovanou skupinou. Jak již bylo zmíněno, v této skupině bylo celkem vyhodnoceno 51 testů. Nejvíce osob zodpovědělo správně na celkem čtyři nebo pět otázek. Každá z této skupiny tvoří podíl téměř 24 %. Bezmála 20 % z celkového počtu respondentů odpovědělo správně pouze na dvě otázky a jsou druhou nejpočetnější skupinou. Celkové počty správných odpovědí, které byly respondenty uvedeny, jsou zobrazeny v následující Tabulce č. 3.

Tabulka 3 – Výsledky osob závislých na alkoholu

Počet správných odpovědí	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Počet respondentů	1	3	10	3	12	12	2	6	2
Podíl respondentů	2 %	5,9 %	19,6 %	5,9 %	23,5 %	23,5 %	3,9 %	11,8 %	3,9 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.3.1 Vyhodnocení odpovědí jednotlivých otázek

Test finanční gramotnosti byl složený ze dvou částí. První část byla zaměřená především na teoretické znalosti a terminologii problematických oblastí, jež byly popsány v předešlých kapitolách. Druhá část testu byla tvořena pěti různými modelovými situacemi, které také svým zaměřením odpovídaly již probraným problematickým oblastem. Respondenti ověřovali vlastní znalosti v jednotlivých praktických příkladech. Výsledky první cílové skupiny jsou uvedené v následující Tabulce č. 4, která obsahuje počty a podíly správných a špatných odpovědí.

Tabulka 4 – Souhrn správných a špatných odpovědí osob závislých na alkoholu

Otázka	Počet správných odpovědí	Podíl správných odpovědí	Počet špatných odpovědí	Podíl špatných odpovědí
1. Zkratka RPSN	19	37,3 %	32	62,7 %
2. Zkratky p.a. a p.m.	26	51,0 %	25	49,1 %
3. Konsolidace dluhů	42	82,4 %	9	17,6 %
4. Bonita klienta	35	68,6 %	16	31,4 %
5. Zákonná povinná platba	27	52,9 %	24	47,1 %
6. MS 1: Půjčka a RPSN	19	37,3 %	32	62,7 %
7. MS 2: Půjčka a zkratky	3	5,9 %	48	94,2 %
8. MS 3: Odvod ZP a SP	21	41,2 %	30	58,8 %
9. MS 4: Odstoupení od smlouvy	9	17,7 %	42	82,3 %
10. MS 5: Spoření	9	17,7 %	42	82,4 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Z výše uvedené tabulky plyne, že respondenti byli úspěšnější v první části testu, která byly zaměřena na teoretické znalosti. Téměř u všech otázek první části byl podíl správných

odpovědí vyšší než podíl špatných odpovědí. Nejvíce správných odpovědí bylo zaznamenáno u otázky týkající se pojmu konsolidace dluhů, kdy více než 80 % dotazovaných odpovědělo správně. Špatných odpovědí bylo zaznamenáno celkem devět, tedy necelých 20 %. Dotazovaní také správně odpovídali na otázky vysvětlující bonitu klienta (35 správných odpovědí) a znalosti platby pojištění, které je udáno zákonem. Otázka týkající se vysvětlení zkratky RPSN byla jediná, kdy podíl špatných odpovědí byl vyšší než podíl správných. Správně odpovědělo pouze 19 osob, tvořící téměř 40 % všech dotázaných osob závislých na alkoholu.

V druhé části testu, kde byli dotazovaní nejdříve seznámeni s modelovou situací se chybovalo poměrně více. U žádné otázky nebyl podíl správných odpovědí vyšší než podíl špatných odpovědí. Nejvíce správných odpovědí (21) bylo zaznamenáno u otázky č. 8 týkající se odvodu zdravotního a sociálního pojištění v případě uzavřených smluv DPP a DPČ, avšak špatnou odpověď u této otázky uvedlo 30 zúčastněných, tedy většina. Kolem 37 % osob odpovědělo správně na otázku týkající se půjčky a celkové zaplacené částky. Počet správných odpovědí na otázky č. 9 a 10 byl totožný. Kolem 18 % osob odpovědělo správně. U otázky č. 9 byla chyba zaznamenána ve většině případů u formulace, že pokud nejsou podmínky o odstoupení ve smlouvě uvedeny není možné odstoupit v delším časovém intervalu, což považovalo kolem 70 % osob (36) za správnou odpověď. Podobná situace nastala u otázky č. 10, kdy 43 % udávalo, že nejvýhodnější forma spoření probíhá na běžném účtu a téměř 30 % uvedlo, že nejlepší účet na spoření v případě výběru naspořených peněz je termínovaný vklad bez výpovědní lhůty, který je uzavíraný na určité časové období a předčasný výběr může znamenat sankce nebo ztrátu úroku. Správně odpovědělo již zmiňovaných 18 % (9 osob). Nejhorší výsledek a nejméně zaznamenaných správných odpovědí bylo u otázky č. 6, druhé modelové situace, kdy měli dotazovaní vypočítat jednoduchý úrok a následně přiřadit nejbližší odpovídající úrokovou míru dle vypočtených sazeb s využitím znalosti zkratk. Na tuto otázku odpovědělo správně cca 6 % zúčastněných – tedy pouze tři osoby. Celkem se zmýlilo přes 94 % respondentů.

4.3.2 Úroveň finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu dle pohlaví

Testování na adiktologické klinice se zúčastnilo dvakrát více žen než mužů. Co se týče možnosti zúčastnění, tak muži byli právě ti, kteří se spíše odmítali zúčastnit. Ženy tvořily 66 % zúčastněných a muži zbylých 34 %. Muži v této cílové skupině dosáhli úspěšnosti 49 %, zatímco úspěšnost žen byla 37 %. Vyhodnocení ukázalo, že rozdíl mezi

úspěšnosti mužů a žen byl 12% ve prospěch mužů. Podrobné výsledky jsou uvedeny níže v Tabulce č. 5.

Tabulka 5 – Úspěšnost osob závislých na alkoholu dle pohlaví

Pohlaví	Počet	Max. počet správných odpovědí	Správné odpovědi	Úspěšnost
Muž	17	170	84	49,41 %
Žena	34	340	126	37,06 %
Celkem	51	510	210	41,18 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.3.3 Úroveň finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu dle věku

Vedle porovnání výsledků pohlaví, byla srovnána úroveň finanční gramotnosti dle věkových kategorií. Nejpočetnější věková kategorie byla v rozmezí 35–44 let a tvořila celkem 37,3 % všech dotázaných. Jejich úspěšnost 43,33 % byla mezi ostatními kategoriemi nejvyšší, avšak rozdíly napříč věkem, nebyly nijak výrazné mimo nejstarší respondenty. Věková kategorie 65 + dosáhla pouze 30 % úspěšnosti v testech, což je 13% rozdíl než u nejméně úspěšné věkové skupiny. Ostatní věkové kategorie dosahovaly úspěšnosti mezi 0,83–5% rozdílu. Podrobné výsledky jsou uvedeny v následující tabulce úspěšnosti dle věkových kategorií.

Tabulka 6 – Úspěšnost osob závislých na alkoholu dle věkové kategorie

Věkové kategorie	Celkový počet	Max. počet správných odpovědí	Správné odpovědi	Úspěšnost
18–24	4	40	17	42,5 %
25–34	6	60	23	38,33 %
35–44	18	180	78	43,33 %
45–54	8	80	33	41,25 %
55–64	7	70	29	41,43 %
65+	2	20	6	30 %
N	6	60	24	40 %
Celkem	51	510	210	41,18 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.3.4 Úroveň finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu dle vzdělání

Posledními porovnávanými skupinami mezi osobami závislých na alkoholu byly skupiny dle dosaženého vzdělání. Z kapitoly 4.1.1. *Charakteristika cílových skupin* vyplynulo, že nejpočetnější skupina byla skupina osob se středním vzděláním ukončené maturitou, tvořena 24 osobami, tedy celkovým podílem 47 %. Úspěšnost této skupiny byla 42,5 %. V porovnání s ostatními skupinami byly úspěšnější jenom osoby s vysokoškolským vzděláním. Magistři byli úspěšnější 0,5% rozdílem oproti nejpočetnější skupině a bakaláři byli v testu nejméně úspěšní s celkovým výsledkem 73 %. Nejnižší úspěšnost měly osoby s výučním listem a se základním vzděláním. Podrobné výsledky jsou uvedené v Tabulce č. 7.

Tabulka 7 – Úspěšnost osob závislých na alkoholu dle dosaženého vzdělání

Vzdělání	Celkový počet	Max. počet správných odpovědí	Správné odpovědi	Úspěšnost
Základní	1	10	3	30 %
Středoškolské s výučním listem	11	110	32	29,09 %
Středoškolské s maturitou	24	240	102	42,5 %
Vyšší odborné	2	20	8	40 %
Vysokoškolské (bakalářské)	3	30	22	73,33 %
Vysokoškolské (magisterské)	10	100	43	43 %
Celkem	51	510	210	41,18 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.4 Vyhodnocení otázek – osoby bez závislosti na alkoholu

V průběhu testování byly rozdány testy finanční gramotnosti také druhé skupině osob. Tato skupina reprezentovala skupinu osob bez závislosti na alkoholu. Testování těchto osob probíhalo v období od května 2018 do listopadu 2018. Skupina tvořila celkem 83 osob, které se staly základem pro výběr odpovídající skupiny pro komparaci dat. Pro zpracování a vyhodnocování šetření bylo použito z této skupiny 51 testů s odpovídajícími informačními údaji o respondentech jako u první skupiny z adiktologické kliniky. Testování probíhalo formou vyplňování testu v písemné podobě. Dosažené správné odpovědi v této skupině byly v rozmezí od 0 do 14 viditelné v následující Tabulce č. 8.

Tabulka 8 – Bodové rozdělení osob bez alkoholové závislosti

Počet správných odpovědí	0	1	2	3	4	5	6	7
Počet respondentů	1	1	6	6	13	8	6	10
Podíl respondentů	2 %	2 %	11,8 %	11,8 %	25,5 %	15,8 %	11,8 %	19,6 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Z výše uvedené tabulky je možné vyčíst, že nejpočetnější skupina 13 osob, která tvořila jednu čtvrtinu všech zúčastněných, odpověděla v tomto testu správně na čtyři úlohy. Bezmála 45 % dotazovaných dosáhlo nadprůměrných výsledků – odpovědělo správně na pět nebo šest otázek.

4.4.1 Vyhodnocení odpovědí jednotlivých otázek

Výsledky první teoretické části testu finanční gramotnosti dopadly lépe než výsledky druhé části, která byla upravena do modelových situacích. Respondenti si také byli poměrně jisti svými odpověďmi, kdy ve větším počtu mimo úlohu č. 2, neuváděli v testech možnost „nevím“. Nicméně podíl špatných odpovědí byl vyšší, a to především v druhé části testu.

Tabulka 9 – Souhrn správných a špatných odpovědí

Otázka	Počet správných odpovědí	Podíl správných odpovědí	Počet špatných odpovědí	Podíl špatných odpovědí
1. Zkratka RPSN	31	60,8 %	20	39,2 %
2. Zkratky p.a. a p.m.	25	49,0 %	26	50,9 %
3. Konsolidace dluhů	43	84,3 %	8	15,7 %
4. Bonita klienta	38	74,5 %	13	25,5 %
5. Zákonná povinná platba	28	54,9 %	23	45,1 %
6. MS 1: Půjčka a RPSN	15	29,4 %	41	70,6 %
7. MS 2: Půjčka a zkratky	6	11,8 %	45	88,2 %
8. MS 3: Odvod ZP a SP	25	49,0 %	26	51,0 %
9. MS 4: Odstoupení od smlouvy	11	21,6 %	40	78,5 %

10. Modelová situace 5: Spoření	7	13,7 %	44	86,3 %
---------------------------------	---	--------	----	--------

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Stejně jako u předešlé skupiny dopadly nejlépe úlohy č. 3 a 4 – zaměřené na pojmy „konsolidace dluhů“ a „bonitu klienta“. Na třetí otázku tak odpovědělo správně přes 80 % zúčastněných a na čtvrtou otázku 74 % zúčastněných. O něco hůře dopadli respondenti u první otázky, která vysvětlovala zkratku RPSN, tam uvedlo správnou odpověď 60 % osob, ovšem u této otázky téměř jedna čtvrtina dotazovaných chybovala. Největší chybovost byla v první části zaznamenána u poslední otázky. Na tuto otázku ohledně zákonné povinné platby pojištění špatně odpovědělo 22 osob, tedy cca 43 % zúčastněných.

V druhé části testu bylo nejvíce správných odpovědí (25) uváděno u otázky č. 8 týkající se odvodu zdravotního a sociálního pojištění v případě uzavřených smluv DPP a DPČ. Na otázku první modelové situace odpovědělo správně 29 % zúčastněných, tedy většina dotazovaných v této otázce chybovala. Největší chybovost byla stejně jako u předešlé skupiny zaznamenána u modelové situace č. 3, kdy měl respondent vypočítat a určit úrokovou sazbu úrokového výnosu a vybrat správnou zkratku úrokové sazby. V této otázce se zmýlilo kolem 80 % všech zúčastněných. Kolem 75 % zúčastněných také uvedli špatnou odpověď u úloh č. 9 a 10. Devátá úloha ověřovala znalost zákona o spotřebiteli a desátá úloha, zda je respondent schopný spořit na správném účtu v určité situaci. Možnost „nevím“ nebyla u modelových situací často uváděna, nejvíce ji dotazovaní uváděli u úlohy č. 6, kdy se rozhodovali kolik zaplatí celkem za půjčenou částku.

4.4.2 Úroveň finanční gramotnosti osob bez závislosti na alkoholu dle pohlaví

Pro vyhodnocování testů bylo vybráno 34 žen a 17 mužů, kteří dle zodpovězených informačních otázek odpovídali cílové skupině. Mezi osobami bez závislosti na alkoholu měli lepší výsledky muži, jež dosáhli úspěšnosti 47,65 % a byli úspěšnější než ženy s 4,12% rozdílem. Srovnání je uvedené v následující tabulce.

Tabulka 10 – Úspěšnost osob bez závislosti na alkoholu dle pohlaví

Pohlaví	Počet	Max. počet správných odpovědí	Správné odpovědi	Úspěšnost
Muž	17	170	81	47,65 %
Žena	34	340	148	43,53 %
Celkem	51	510	229	44,90 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.4.3 Úroveň finanční gramotnosti osob bez závislosti na alkoholu dle věku

Stejně jako u předchozí cílové skupiny, byly podle úspěšnosti srovnány jednotlivé věkové kategorie. Nejlepších výsledků úspěšnosti dosáhla skupina ve věkovém rozmezí 45–54 let a to 48 %. Pouze s 0,88% rozdílem byla skupina ve věkovém rozmezí od 25 do 34 let méně úspěšná. Nejnižší úspěšnost byla zaznamenána u nejmladší věkové kategorie a to 36,67 %. Podrobné výsledky jsou uvedené v následující tabulce.

Tabulka 11 – Úspěšnost osob bez závislosti na alkoholu dle věkové kategorie

Věkové kategorie	Celkový počet	Max. počet správných odpovědí	Správné odpovědi	Úspěšnost
18–24	3	30	11	36,67 %
25–34	7	70	33	47,14 %
35–44	20	200	92	46 %
45–54	10	100	48	48 %
55–64	8	80	35	43,75 %
65+	2	20	8	40%
N	1	10	2	20, %
Celkem	51	510	229	44,90 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.4.4 Úroveň finanční gramotnosti osob bez závislosti na alkoholu dle vzdělání

Porovnání úspěšnosti dle dosaženého vzdělání ukazuje, že nejlépe si v testu vedly osoby s vysokoškolským magisterským studiem s úspěšností 57 %. O něco méně, přesněji s 4,5% rozdílem, byli úspěšní bakaláři s výsledkem 52,5 %. Následně s 10% rozdílem vykazovali středoškoláci s maturitní zkouškou nižších výsledků. Nejnižší výsledky byly zaznamenány u osob se středoškolským vzděláním zakončeným výučním listem a to 36 %, tato skupina tvořila přibližně jednu čtvrtinu všech zúčastněných.

Tabulka 12 – Úspěšnost osob bez závislosti na alkoholu dle vzdělání

Vzdělání	Celkový počet	Max. počet správných odpovědí	Správné odpovědi	Úspěšnost
Základní	n	n	n	n
Středoškolské s výučním listem	10	100	36	36 %

Středoškolské s maturitou	26	260	111	42,69 %
Vyšší odborné	1	10	4	40 %
Vysokoškolské (bakalářské)	4	40	21	52,5 %
Vysokoškolské (magisterské)	10	100	57	57 %
Celkem	51	510	229	44,90 %

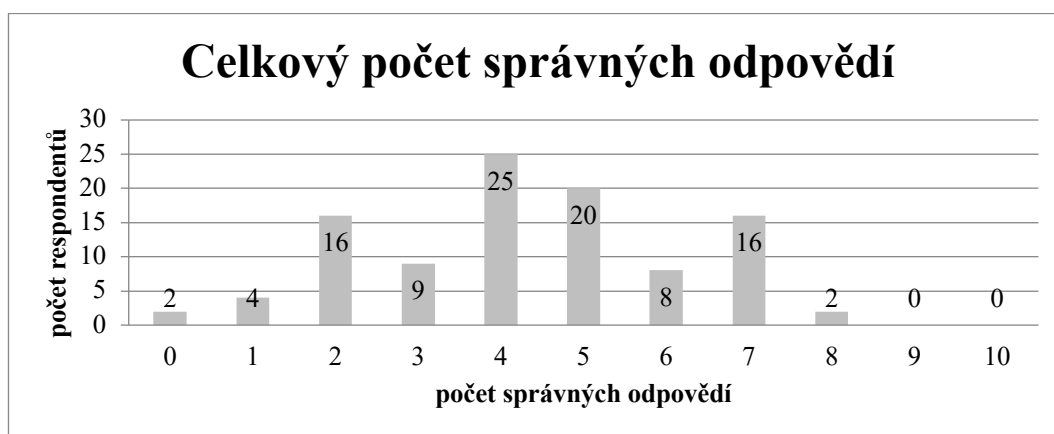
Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.5 Komparace úrovně finanční gramotnosti

Následující kapitola se věnuje vyhodnocení výsledků testu obou skupin a následnému porovnání jednotlivých výsledků úrovně finanční gramotnosti cílových skupin – tedy osobami závislých na alkoholu a osobami bez závislosti na alkoholu.

V rámci vyhodnocování testů obou skupin byl nejlepší výsledek testů zaznamenán ve dvou případech, kdy dotazovaní odpověděli správně na osm otázek. Ve stejném počtu případů nezodpověděli respondenti správně na žádnou otázku. Nejpočetnější skupina respondentů byla skupina se čtyřmi správnými odpověďmi. Následující početnější skupina odpověděla správně na pět úloh. Podrobné rozdělení bodů je uvedeno v Grafu č. 1:

Graf 1 – Celkový počet správných odpovědí

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Graf Celkového počtu správných odpovědí uvádí rozdělení počtu správných odpovědí dle četnosti dosažení v testech všech respondentů. Pro komparaci dvou cílových skupin byla vypočítána celková úspěšnost vykazující úroveň finanční gramotnosti. Maximální možný počet správných odpovědí byl u obou skupin 510. Dosažený celkový počet správných odpovědí se mezi dvěma zkoumanými skupinami liší celkem o 19 otázek. Úspěšnost v testech osob závislých na alkoholu byla 41,18 %, zatímco úspěšnost v testech

u osob bez závislosti na alkoholu byla 44,90 %. Celkový je tedy zjištěný 3,72% rozdíl mezi porovnávanými skupinami.

Tabulka 13 – Komparace úrovně finanční gramotnosti

Cílové skupiny	Max. počet správných odpovědí	Počet správných odpovědí	Úspěšnost
Osoby závislé na alkoholu	510	210	41,18 %
Osoby bez závislosti na alkoholu	510	229	44,90 %
Celkem	1020	439	43,04 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Z výše uvedené tabulky vyplývá i celková úroveň finanční gramotnosti všech respondentů, která tvoří 43,04 %.

4.5.1 Komparace výsledků dle pohlaví

Z výsledků testu finanční gramotnosti byla porovnána úspěšnost všech osob rozdělených dle pohlaví. V obou cílových skupinách byli úspěšnější muži. Vyšší úspěšnost byla zaznamenána u osob, které netrpí závislostí na alkoholu. Nicméně i přes tuto vyšší úspěšnost dosahovali muži, jež jsou závislí na alkoholu, lepších výsledků než muži, kteří nejsou závislí. V tomto případě byl zaznamenaný 1,76% rozdíl. Ženy si vedly celkově hůře a v porovnání dvou zkoumaných skupin dosahovaly ženy z adiktologické kliniky nižší úspěšnosti s 6,46% rozdílem nižším než ženy bez závislosti na alkoholu. Zaznamenané hodnoty jsou uvedeny v následující Tabulce č. 14.

Tabulka 14 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle pohlaví

Pohlaví	Osoby závislé na alkoholu			Osoby bez závislosti na alkoholu		
	Počet	Správné odpovědi	Úspěšnost	Počet	Správné odpovědi	Úspěšnost
Muž	17	84	49,41 %	17	81	47,65 %
Žena	34	126	37,06 %	34	148	43,53 %
Celkem	51	210	41,18 %	51	229	44,90 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.5.2 Komparace výsledků dle věkových kategorií

Porovnání dle věkových kategorií přineslo výsledek, že skupiny osob bez závislosti na alkoholu dosahovaly lepších výsledků ve všech kategoriích s výjimkou té nejmladší skupiny, a také skupiny osob „neuvedeno“, kdy nebyl uvedený věk respondentů. Úspěšnost

u nejmladší kategorie byla v případě adiktologické kliniky 42,5 % a v případě osob bez závislosti na alkoholu 36,67 %. Nejvyšší zaznamenaná diference byla u kategorie „neuvedeno“ a to 20% rozdíl, a také u věkové kategorie 65 +, kdy byl se jednalo o 10% rozdíl. U ostatních skupin byly rozdíly nižší než 10%. Následně u věkové skupiny v rozmezí 25 až 34 let byl zaznamenan 8,81% rozdíl 8,81 a mezi lety 45 a 55 byl zaznamenaný 6,75% rozdíl mezi porovnávanými skupinami. Podrobné výsledky a bodové ohodnocení je uvedeno v Tabulce č. 15.

Tabulka 15 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle věkové kategorie

Věkové kategorie	Osoby závislé na alkoholu			Osoby bez závislosti na alkoholu		
	Celkový počet	Správné odpovědi	Úspěšnost	Celkový počet	Správné odpovědi	Úspěšnost
18–24	4	17	42,5 %	3	11	36,67 %
25–34	6	23	38,33 %	7	33	47,14 %
35–44	18	78	43,33 %	20	92	46 %
45–54	8	33	41,25 %	10	48	48 %
55–64	7	29	41,43 %	8	35	43,75 %
65+	2	6	30 %	2	8	40 %
N	6	24	40 %	1	2	20 %
Celkem	51	210	41,18 %	51	229	44,90 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.5.3 Komparace výsledků dle dosaženého vzdělání

Tabulka č. 16 udává přesné výsledky úspěšnosti dle nejvyššího dosaženého vzdělání, které uvedly zúčastněné osoby testování. Dle uvedených hodnot je patrné, že lepších výsledků úspěšnosti dosahovala skupina osob bez závislosti na alkoholu, kromě jedné skupiny. Pacienti adiktologické kliniky dosahovali lepších výsledků v případě nejvyššího dosaženého vzdělání vysokoškolského bakalářského. Rozdíl mezi těmito porovnávanými skupinami byl 20,83 procentních bodů. v ostatních případech si vedli lépe osoby bez závislosti na alkoholu, kteří dosáhli nejlepších výsledků v případě respondentů s uvedeným magisterským vzděláním, a to 57 %, tedy 14% rozdíl než u osob bez závislosti na alkoholu. Napříč oběma skupinami byly osoby se středoškolským vzděláním v obou skupinách téměř stejně úspěšné s minimálním rozdílem pod 1 % a celkovou úspěšností 42 %. Nejnižších výsledků dosáhly osoby se středoškolským vzděláním s výučním listem v obou cílových skupinách. Rozdíl mezi komparovanými skupinami byl téměř 7%.

Tabulka 16 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle dosaženého vzdělání

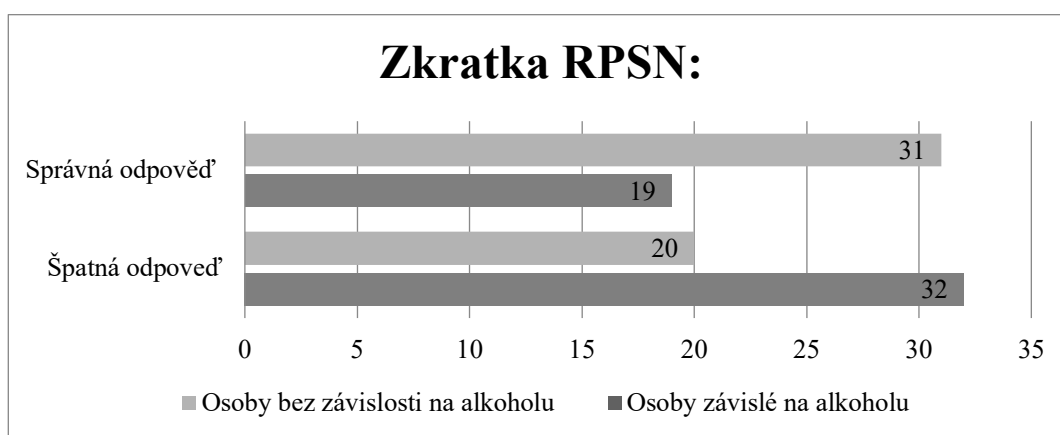
Vzdělání	Osoby závislé na alkoholu			Osoby bez závislosti na alkoholu		
	Celkový počet	Správné odpovědi	Úspěšnost	Celkový počet	Správné odpovědi	Úspěšnost
Základní	1	3	30 %	n	n	n
Středoškolské s výučním listem	11	32	29,09 %	10	36	36 %
Středoškolské s maturitou	24	102	42,5 %	26	111	42,69 %
Vyšší odborné	2	8	40 %	1	4	40 %
Vysokoškolské bakalářské	3	22	73,33 %	4	21	52,5 %
Vysokoškolské magisterské	10	43	43 %	10	57	57 %
Celkem	51	210	41,18 %	51	229	44,90 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

4.5.4 Porovnání výsledků u jednotlivých otázek

V této kapitole jsou graficky znázorněny a následně porovnány výsledky jednotlivých úloh u obou zkoumaných skupin. Grafy vyjadřují správné a špatné odpovědi a počty osob, které takto odpověděly.

Graf 2 – Úloha č. 1

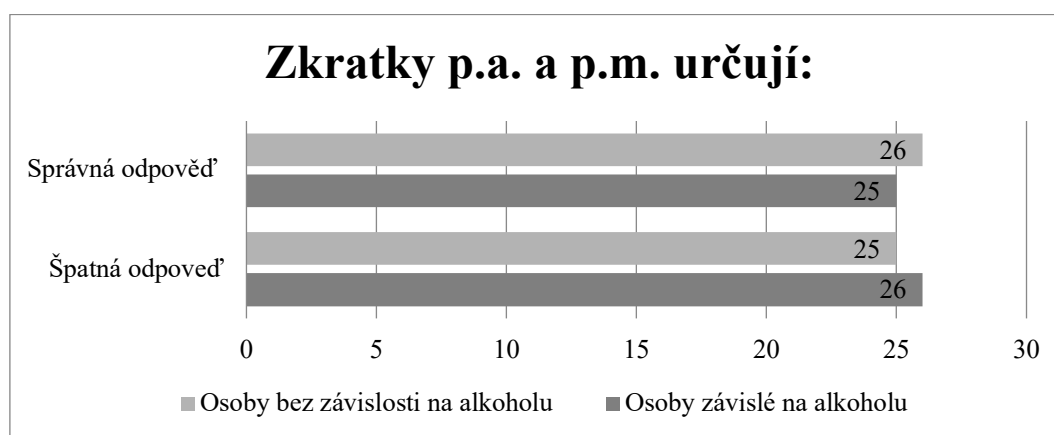
Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Dle výše uvedeného grafu na otázku týkající se zkratky RPSN odpovědělo správně 51 osob, což tvoří polovinu všech dotázaných. Více správných odpovědí bylo zaznamenáno u skupiny osob bez závislosti na alkoholu, a to celkem 31 odpovědí. Zatímco druhá porovnávaná skupina pacientů adiktologie správně odpověděla celkem v 19 případech.

Možnost „nevím“ u první otázky uvedlo deset zúčastněných patřící do skupiny osob se závislostí na alkoholu a osm zúčastněných ze skupiny osob bez závislosti na alkoholu.

První úloha obsahovala možnost vypsát, co přesně znamená zkratka RPSN. Tato podotázka byla doplňující a body z ní nebyly započítány do celkového hodnocení. Formulace podotázky zněla: „*Pokud víte, co přesně znamená zkratka RPSN, prosím uveďte.*“ Na otázku odpovídaly osoby, jež správně odpověděly na úlohu č. 1, avšak ne ve všech případech. Odpovědi na tuto doplňující otázku jsou uvedeny v Příloha 2 – Tabulka odpovědí na doplňující otázku úlohy č. 1.

Graf 3 – Úloha č. 2

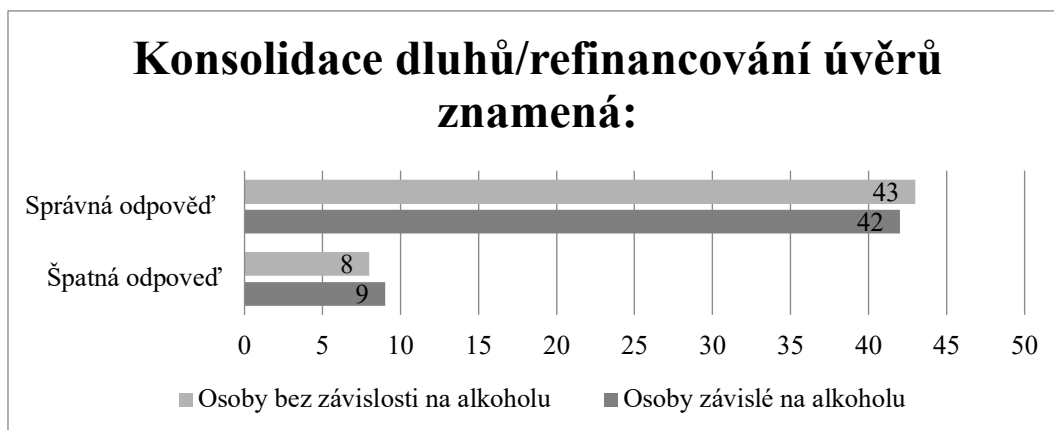

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Z Grafu č. 2 je patrné, že obě porovnávané skupiny byly s počtem správných odpovědí vyrovnány s rozdílem jedné odpovědi ve prospěch skupiny osob bez závislosti na alkoholu. Polovina zúčastněných z každé skupiny odpověděla na otázku, co znamenají zkratky p.a. a p.m. správně. Zajímavé u této otázky je, že možnost „nevím“ využilo mezi 40–50 % zúčastněných z obou porovnávaných skupin.

Druhá úloha obsahovala stejně jako první úloha možnost vypsát, zda dotazovaní ví přesné znění zkratk. I v tomto případě nebyly odpovědi počítány do celkových výsledků. Výsledky na tuto doplňující otázku jsou uvedeny v Příloha 3 – Tabulka odpovědí na doplňující otázku úlohy č. 2.

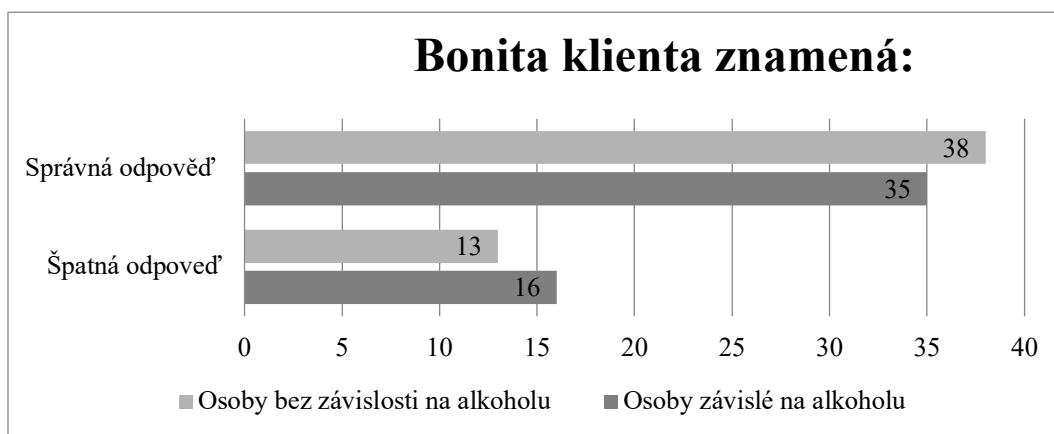
Graf 4 – Úloha č. 3

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Otázka týkající se konsolidace dluhů byla vyhodnocena jako nejméně úspěšná otázka v obou skupinách, kdy správnou odpověď uvedlo více než 80 % osob v obou skupinách. Pouze malá část zúčastněných odpovídala špatně. Rozdíl mezi porovnávanými skupinami byl úlohy č. 3 pouze v jedné odpovědi.

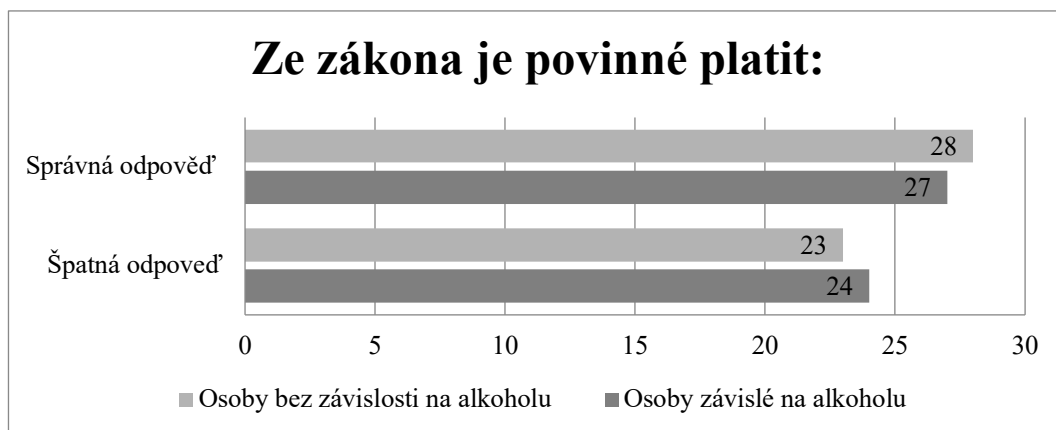
Graf 5 – Úloha č. 4

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

V pořadí čtvrtá úloha ověřovala znalost pojmu bonita klienta. I v tomto případě byly počty správných odpovědí poměrně vyrovnané s rozdílem tří odpovědí. Úspěšnější byla u této otázky znovu skupina osob bez závislosti na alkoholu.

Graf 6 – Úloha č. 5

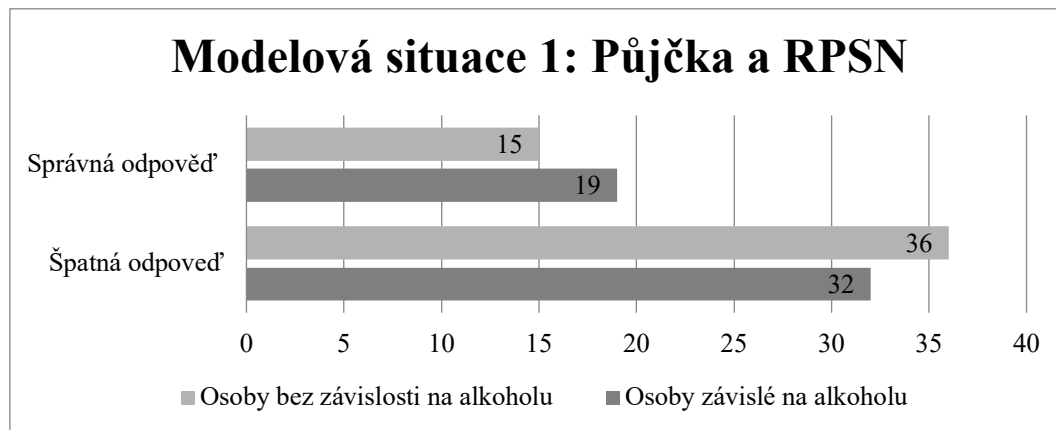

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Poslední otázkou první části testu bylo zodpovědět, jaké pojištění je pro fyzickou osobu povinné ze zákona platit. u této otázky obě skupiny odpovídaly také přibližně stejně s rozdílem pouze jedné odpovědi. Více správných odpovědí bylo opět zaznamenáno u skupiny osob bez závislosti na alkoholu.

Druhá část testu byla skládající se z pěti otázek byla zaměřena na modelové situace. Správně a špatné odpovědi obou porovnávaných skupin jsou uvedeny v následujících grafech.

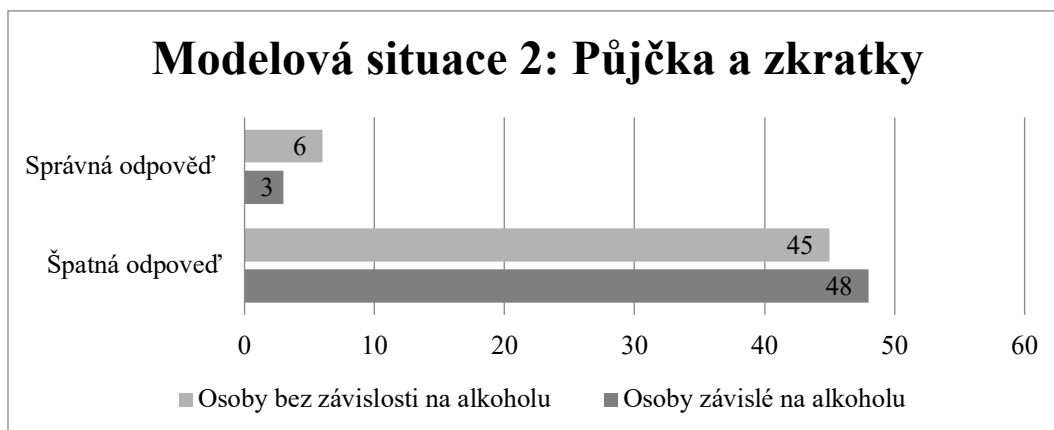
Graf 7 – Úloha č. 6

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

První modelovou situací se stala otázka týkající se rychlé online půjčky s trváním jednoho roku. Na tuto otázku, jako jednu z dvou otázek, odpovědělo správně více osob se závislostí na alkoholu, a to s počtem 19 správných odpovědí. Na rozdíl od druhé porovnávané skupiny, která v tomto případě odpověděla správně v 15 případech.

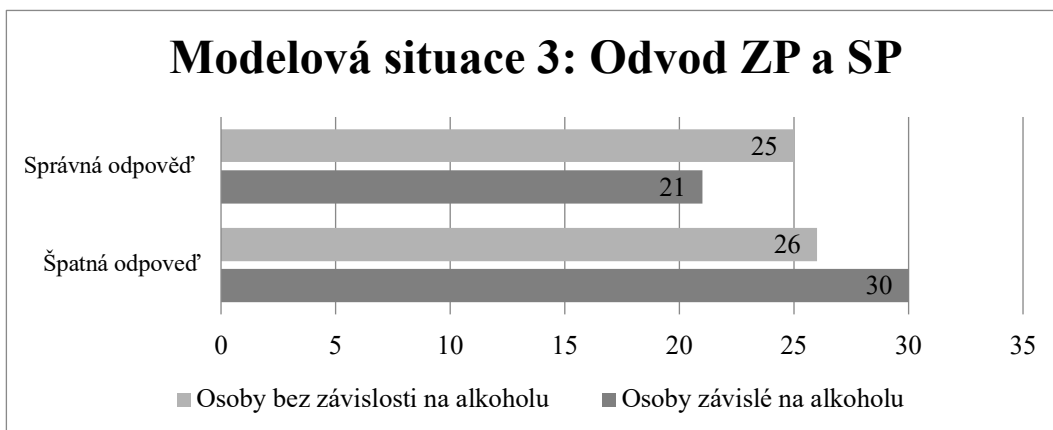
Graf 8 – Úloha č. 7

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Modelová situace 2 měla ověřit, zda respondenti dokáží rozeznat a využít v praktickém případě znalost zkratk úrokových sazeb a správně vypočítat. v tomto případě správně celkově odpovědělo pouze devět osob. Ve skupině osob bez závislosti na alkoholu to bylo šest zúčastněných a ve skupině pacientů z adiktologie pouhé tři osoby. Úspěšnost v této otázce byla z celého testu nejhorší u obou skupin.

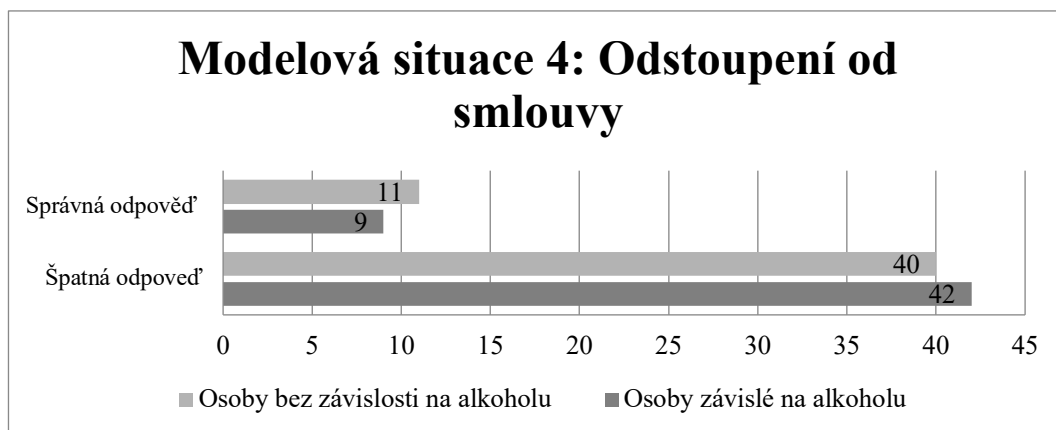
Graf 9 – Úloha č. 8

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Další otázkou druhé části testu byla modelová situace zaměřená na dohody o zaměstnání. Především tak na odvádění zdravotního a sociálního pojištění, jež odvádí zaměstnavatel za zaměstnance. V tomto případě znovu dopadla lépe skupina osob bez závislosti na alkoholu, která uvedla správnou odpověď ve 25 případech, zatímco u druhé skupiny byla správná odpověď uvedena ve 21 případech.

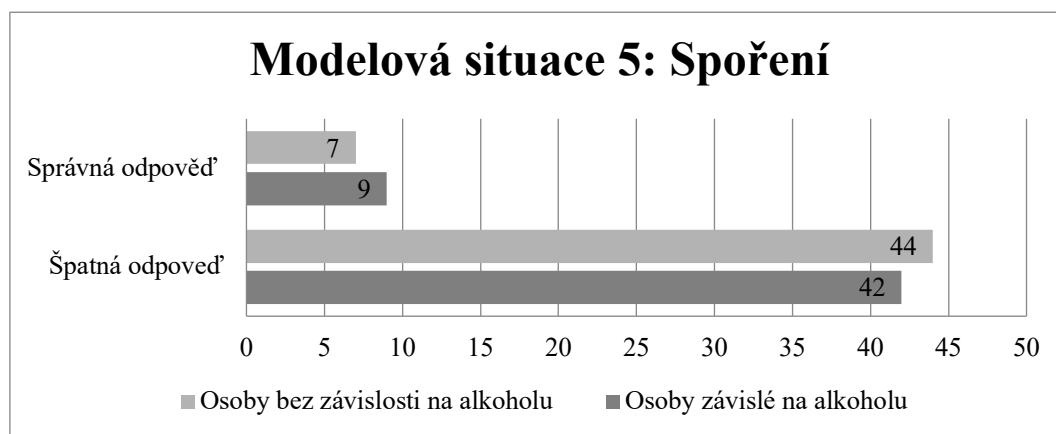
Graf 10 – Úloha č. 9

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Čtvrtá modelová situace zaměřená na odstoupení od smlouvy v případech nákupu přes internet byla další z neméně úspěšných úloh celého testu. Správně odpovědělo celkem přibližně 20 % osob. Více chybovali pacienti z adiktologie s rozdílem tří osob a úspěšnější byla opět druhá porovnávaná skupina.

Graf 11 – Úloha č. 10

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Poslední úlohou testu byla otázka týkající se spoření. Rozdíl mezi porovnávanými skupinami nebyl markantní a jednalo se pouze o dvě odpovědi. Tato úloha byla druhou otázkou, u které byly úspěšnější osoby se závislostí na alkoholu.

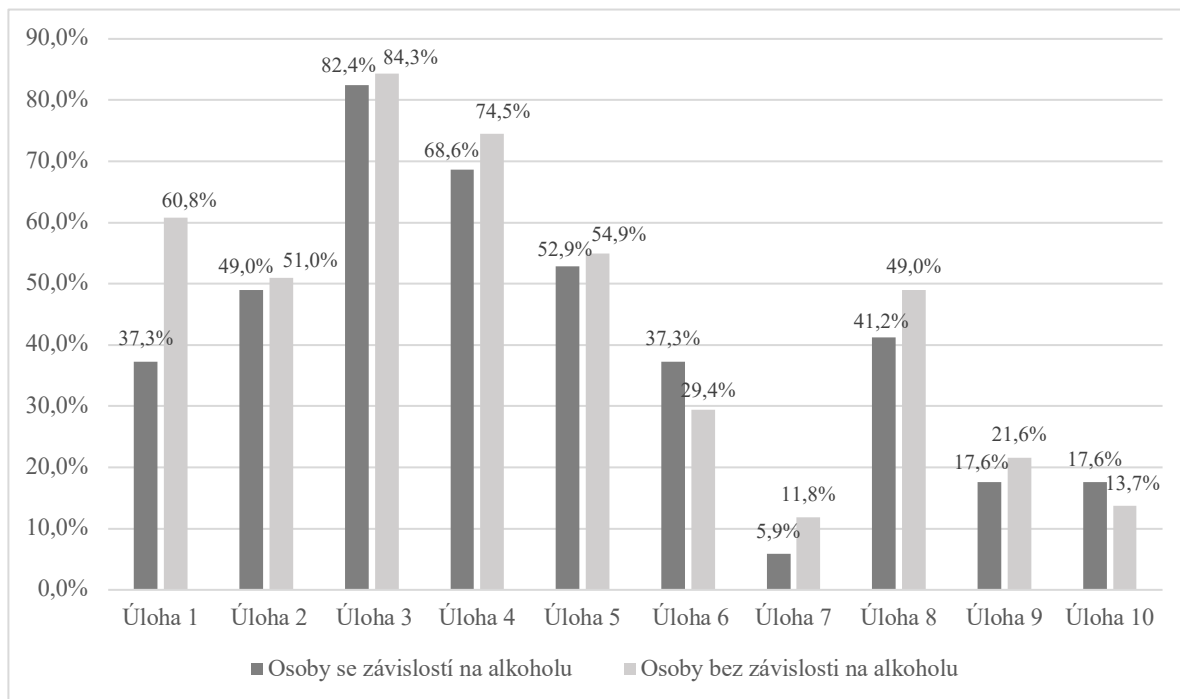
4.5.5 Souhrn výsledků jednotlivých úloh

V předchozí kapitole byly uvedeny jednotlivé úlohy testu finanční gramotnosti s grafy s odpověďmi všech testovaných osob. Ve vyhodnocených testech byly vždy řádně

vyplněny všechny otázky, a proto na každou otázku bylo celkem zaznamenáno 51 odpovědí v jedné skupině a 102 odpovědí celkem.

Z jednotlivých grafů je patrné, jaké oblasti testu finanční gramotnosti se staly pro zkoumané cílové skupiny problémové. Z níže uvedeného grafu, kde jsou shrnuty výsledky jednotlivých otázek, je možné vyčíslit rozdíly odpovědí porovnávaných skupin.

Graf 12 – Výsledky skupin v jednotlivých otázkách

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

U většiny správných odpovědí dosáhla lepších výsledků skupina osob bez závislosti na alkoholu, kromě dvou otázek, na které odpovídali lépe pacienti z adiktologie. Rozdíly mezi jednotlivými skupinami u počtu správných odpovědí se pohybovaly v rozmezí 1,90–23,50 %. U poloviny správných odpovědí nebyla zaznamenána větší než 5% diference. u čtyřech odpovědí byl zaznamenán nižší než 10% rozdíl, pohybující se mezi 5,90–7,80%. U jediné otázky rozdíl mezi počty správnými odpověďmi porovnávaných skupin přesahuje 20% diferenciaci.

Celkově obě skupiny odpovídaly správně na otázky, které se týkaly terminologie úvěrů – refinancování dluhů, bonity klienta (Úloha 3 a 4), úspěšnost této oblasti byla 69–84 %. Otázka týkající se vysvětlení úvěrových zkratk dopadla o něco hůře (Úloha 2). Určit správně vyjádření zkratk per annum a per menses dokázala cca polovina všech zúčastněných a mezi jednotlivými skupinami nebyl zaznamenán vysoký rozdíl (2%). Největší rozdíl u odpovědí jednotlivých skupin byl zaznamenán u první úlohy ohledně

zkratky RPSN. Tato otázka se stala jedné z problémové oblasti osob se závislostí na alkoholu, kdy správné znění RPSN určilo pouze 37 % dotázaných. Z výsledků je patrné, že problémovými oblastmi se staly především úlohy modelových situacích, tedy využití znalosti finančních pojmů v praktických případech. Vzhledem k nízké diferenciaci počtu správných odpovědí, mimo první otázku, byly vyhodnoceny problémové oblasti finanční gramotnosti u obou skupin stejné. Těmi se staly především využití zkratky RPSN, výpočet úrokové sazby a rozpoznání vhodné zkratky období, znalost práv a povinností spotřebitele a znalost bankovních produktů.

4.6 Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti

Na základě dosažených výsledků bylo na závěr provedeno zhodnocení úrovně finanční gramotnosti. Předěšlé kapitoly zkoumaly úroveň finanční gramotnosti, avšak samotná úroveň nebyla zhodnocena. Test se skládal z 10 úloh, přičemž 10 správných odpovědí tvoří úspěšnost 100 %. V tomto výzkumu nedosáhl žádný z respondentů 100 % ani 90 % úspěšnosti v testu. Nicméně za velmi dobrou úroveň finanční gramotnosti bylo považováno správné zodpovězení na sedm a více otázek, tedy dosažení minimálně 70 % úspěšnosti a více. Pro vyhodnocení spíše dobré úrovně finanční gramotnosti bylo potřeba správně odpovědět na pět nebo šest otázek. Spíše špatná či špatná úroveň finanční gramotnosti byla zhodnocena u respondentů, kteří odpověděli špatně na většinu otázek. Přehledná stupnice zhodnocení úrovně finanční gramotnosti:

- 0–20 %, velmi špatná úroveň finanční gramotnosti,
- 30–40 %, spíše špatná úroveň finanční gramotnosti,
- 50–60 %, spíše dobrá úroveň finanční gramotnosti,
- 70–100 %, velmi dobrá úroveň finanční gramotnosti.

Následující Tabulka č. 17 uvádí podrobný přehled s výsledky testů jednotlivých osob dvou porovnávaných skupin a celkové výsledky všech respondentů.

Tabulka 17 – Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti jednotlivých osob

Úspěšnost v testech/zhodnocená úroveň FG	Osoby závislé na alkoholu		Osoby bez závislosti na alkoholu		Celkové výsledky	
	Počet osob	Podíl osob	Počet osob	Podíl osob	Celkový počet osob	Celkový podíl osob
0 %	1	1,96 %	1	1,96 %	2	1,96 %
10 %	3	5,88 %	1	1,96 %	4	3,92 %

20 %	10	19,61 %	6	11,76 %	16	15,69 %
Velmi špatná úroveň finanční gramotnosti	14	27,45 %	8	15,68 %	22	21,57 %
30 %	3	5,88 %	6	11,76 %	9	8,82 %
40 %	12	23,53 %	13	25,49 %	25	24,51 %
Spíše špatná úroveň finanční gramotnosti	15	29,41 %	19	37,3 %	34	33,33 %
50 %	12	23,53 %	8	15,69 %	20	19,61 %
60 %	2	3,92 %	6	11,76 %	8	7,84 %
Spíše dobrá úroveň finanční gramotnosti	14	27,45 %	14	27,45 %	28	27,45 %
70 %	6	11,76 %	10	19,61 %	16	15,69 %
80 %	2	3,92 %	0	0,00 %	2	1,96 %
90 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
100 %	0	0,00 %	0	0	0	0,00 %
Velmi dobrá úroveň finanční gramotnosti	8	15,69 %	10	19,61 %	18	17,65 %

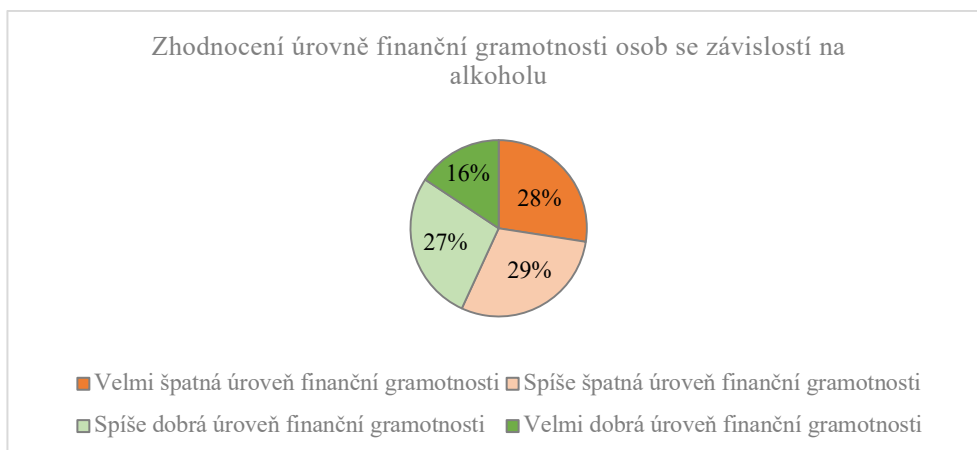
Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že velmi dobrá úroveň finanční gramotnosti, tedy zodpovězení na sedm a více správných otázek, byla vyhodnocena celkem u 18 osob, tedy u 17,65 % všech zúčastněných. Z hlediska porovnávaných skupin této úrovně dosáhlo osm osob ze skupiny pacientů z adiktologie a 10 osob ze skupiny osob bez závislosti na alkoholu. Nicméně nejlepšího výsledku v testu, tedy osmi bodů, dosáhly pouze dvě osoby, které obě patří do první porovnávané skupiny osob se závislostí na alkoholu. Spíše dobré úrovně finanční gramotnosti dosáhlo celkově 27,45 % všech zúčastněných. U obou skupin tohoto zhodnocení dosáhl stejný počet osob, a to 14 respondentů. Zhodnocení spíše špatné úrovně finanční gramotnosti dosáhla třetina všech zúčastněných tedy 33,33 %. Mezi nimi bylo 15 osob ze skupiny osob závislých na alkoholu a 19 osob z druhé porovnávané skupiny. Velmi špatná úroveň finanční gramotnosti byla zhodnocena celkem u 21,57 % osob, kdy 14 osob patřilo do skupiny osob se závislostí na alkoholu a osm osob do druhé skupiny.

4.6.1 Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu

Z dat uvedených v Tabulce č. 17 byly následně pro lepší orientaci vytvořeny výsečové grafy, které zobrazují podíly osob dle dosažené úrovně finanční gramotnosti. Skupina osob se závislostí na alkoholu byla dle komparace méně úspěšná než druhá skupina.

Graf 13 – Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti osob se závislostí na alkoholu

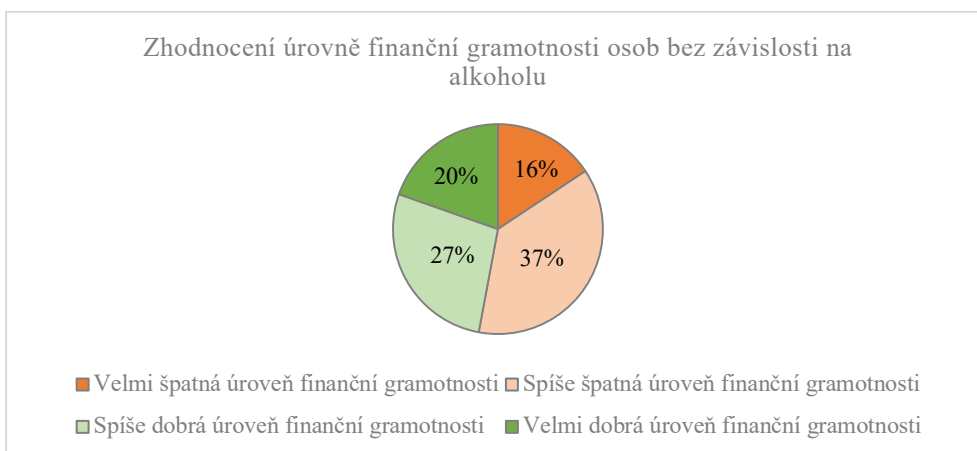
Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Z prvního uvedeného grafu je patrné, že jednotlivé úrovně, mimo tu nejlepší, mají téměř stejné procentuální zastoupení. Největší části osob z této skupiny byla vyhodnocena úroveň finanční gramotnosti jako spíše špatná, tedy počty správných odpovědí byly čtyři nebo tři. Následně byla zhodnocena velmi špatná úroveň, která má mezi respondenty v této skupině zastoupení ve 28 %. Spíše dobrá úroveň, tedy úspěšnost mezi 50–60 % byla vyhodnocena u 27 % osob. Velmi dobrá úroveň byla vyhodnocena u pouze u 16 % osob.

4.6.2 Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti osob bez závislostí na alkoholu

Skupina osob bez závislostí na alkoholu byla dle komparace úspěšností vyhodnocena jako úspěšnější. Nicméně rozdíl byl pouhý 3,78%. Graf č. 13 zobrazuje, jaká úroveň finanční gramotnosti byla osobám patřící do této skupiny vyhodnocena.

Graf 14 – Zhodnocení úrovně finanční gramotnosti osob bez závislosti na alkoholu

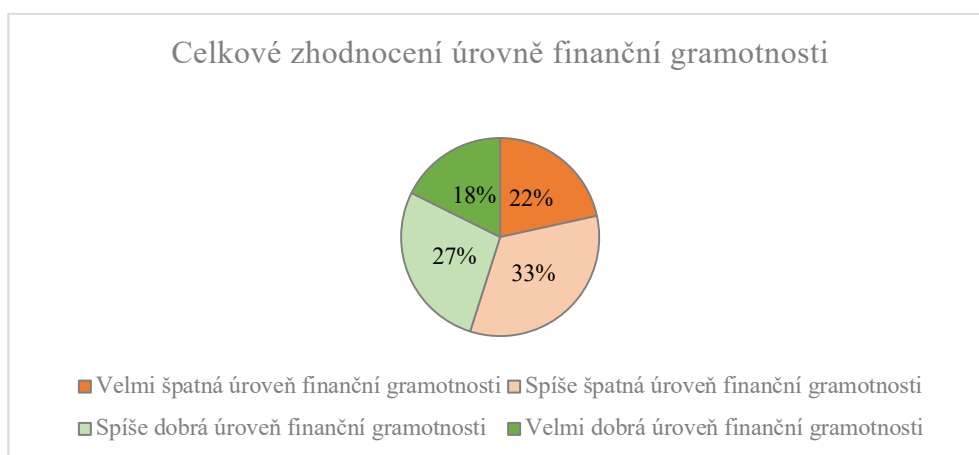
Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že ve v této skupině bylo nejvíce osob, tvořící 37 %, kterým byla vyhodnocena úroveň finanční gramotnosti jako spíše špatná, tedy úspěšnost mezi 30–40 %. Následně byla ve 27 % zhodnocena úroveň finanční gramotnosti jako spíše dobrá, tedy respondenti odpovídali správně na pět až šest otázek. Správnou odpověď na sedm a více otázek uvedlo 20 % osob, nicméně v této skupině byly pouze osoby, kdy správný počet odpovědí byl sedm. Nejmenší zastoupení má u této skupiny velmi špatná úroveň finanční gramotnosti, kdy je podíl tvořený 16 %.

4.6.3 Celkové zhodnocení úrovně finanční gramotnosti

Mimo dvě porovnávané skupiny byla zhodnocená celková úroveň finanční gramotnosti, která byly měřena v této práci.

Graf 15 – Celkové zhodnocení úrovně finanční gramotnosti

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Největší zastoupení v celkových výsledcích měla spíše špatná úroveň finanční gramotnosti. Úspěšnost v testech tedy byla mezi 30–40 %. Následně nejpočetnější skupina dosáhla spíše dobré úrovně finanční gramotnosti a to 27 % osob. Velmi špatná úroveň byla vyhodnocena u 22 % osob, které byly respondenty měření. Na sedm a více otázek odpovědělo 18 % všech zúčastněných, kdy byla jejich úroveň finanční gramotnosti vyhodnocena jako velmi dobrá.

5 Výsledky a diskuze

Při komparaci úrovně finanční gramotnosti bylo zjištěno, že vyšší úroveň dosáhla skupina osob bez závislosti na alkoholu, avšak rozdíl byl minimální a to pouze 3,78%.

Tabulka 18 – Komparace úrovně finanční gramotnosti

Cílové skupiny	Max. počet správných odpovědí	Počet správných odpovědí	Úspěšnost
Osoby závislé na alkoholu	510	210	41,18 %
Osoby bez závislosti na alkoholu	510	229	44,90 %
Celkem	1020	439	43,04 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Souhrnné výsledky úspěšnosti obou porovnávaných skupin 41,18 % a 44,90 % vykazují, že úroveň finanční gramotnosti je téměř totožná s velmi nízkým rozdílem. Dle zhodnocení se jejich úroveň finanční gramotnosti pohybuje mezi spíše špatnou a spíše dobrou úrovní.

Vzhledem k různým tvrzením, že alkoholismus je spojený s nižší úrovní finanční gramotnosti tedy vyplývá, že to nemusí být ve všech případech pravda. Měření bylo provedeno na adiktologické klinice, tedy mezi osobami, jež se dobrovolně léčí z alkoholismu. Tento fakt může mít jistou vypovídací hodnotu, že osoby podstupující odvykací léčbu, mohou mít vyšší úroveň finanční gramotnosti než lidé, kteří se z alkoholismu dobrovolně neléčí. Avšak tyto osoby nebyly zapojeny do tohoto měření.

V rámci celé praktické práce byly porovnávána úroveň finanční gramotnosti skupin dle základních charakteristických otázek – pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání.

Tabulka 19 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle pohlaví

Pohlaví	Osoby závislé na alkoholu			Osoby bez závislosti na alkoholu		
	Počet	Správné odpovědi	Úspěšnost	Počet	Správné odpovědi	Úspěšnost
Muž	17	84	49,41 %	17	81	47,65 %
Žena	34	126	37,06 %	34	148	43,53 %
Celkem	51	210	41,18 %	51	229	44,90 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Dle této komparaci je patrné, že muži byli celkově úspěšnější než ženy v obou skupinách. Nejlepší výsledky vykazují muži, kteří patří do skupiny osob se závislostí na alkoholu. Nejnížší výsledky byly dosaženy u žen ve skupině osob závislých na alkoholu. Nutné je však si všimnout rozdílu ve vzorku měření. Ženy tvoří dvakrát větší početnou skupinu a je možné, že výsledky s větším zastoupením mužského pohlaví by mohly být

odlišné. Vzhledem k faktu, že muži z adiktologické kliniky se odmítli zúčastnit v několika případech, je možné, že výsledky by byly odlišné. Počet odmítnutí byl vyšší u mužů, než u žen.

Tabulka 20 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle věkových kategorií

Věkové kategorie	Osoby závislé na alkoholu			Osoby bez závislosti na alkoholu		
	Celkový počet	Správné odpovědi	Úspěšnost	Celkový počet	Správné odpovědi	Úspěšnost
18–24	4	17	42,5 %	3	11	36,67 %
25–34	6	23	38,33 %	7	33	47,14 %
35–44	18	78	43,33 %	20	92	46 %
45–54	8	33	41,25 %	10	48	48 %
55–64	7	29	41,43 %	8	35	43,75 %
65+	2	6	30 %	2	8	40 %
N	6	24	40 %	1	2	20 %
Celkem	51	210	41,18 %	51	229	44,90 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Porovnání výsledků na základě věku přineslo zjištění, že nejlépe dopadla skupina ve věkovém rozmezí 45–54 let ve skupině osob bez závislosti na alkoholu, kdy jejich úspěšnost byla 48 %. Následně byla úspěšná věková kategorie mezi lety 25–35, která také patří do stejné porovnávané skupiny. Nejnižší výsledek byl dosažen u kategorie neuvedeno, kdy respondent ze skupiny osob bez závislosti na alkoholu neuvedl svůj věk. V tomto případě byla úspěšnost 20 %, avšak tento výsledek byl zaznamenaný ve více případech v početnějších skupinách rozdělených dle věku.

Tabulka 21 – Komparace úrovně finanční gramotnosti dle dosaženého vzdělání

Vzdělání	Osoby závislé na alkoholu			Osoby bez závislosti na alkoholu		
	Celkový počet	Správné odpovědi	Úspěšnost	Celkový počet	Správné odpovědi	Úspěšnost
Základní	1	3	30 %	n	n	n
Středoškolské s výučním listem	11	32	29,09 %	10	36	36 %
Středoškolské s maturitou	24	102	42,5 %	26	111	42,69 %
Vyšší odborné	2	8	40 %	1	4	40 %
Vysokoškolské bakalářské	3	22	73,33 %	4	21	52,5 %
Vysokoškolské magisterské	10	43	43 %	10	57	57 %

Celkem	51	210	41,18 %	51	229	44,90 %
---------------	----	-----	----------------	----	-----	----------------

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Poslední porovnávanou skupinou byla skupina dle dosaženého vzdělání, kde měly rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi nejvyšší diferenciaci. Nejvyšší úspěšnost byla změřena u skupiny osob závislých na alkoholu, které mají vystudované bakalářské studium. Jejich úspěšnost byla 73,33 %. Úspěšnost 50 % a vyšší byla také zaznamenána u osob bez závislosti na alkoholu s vysokoškolským vzděláním. U osob s bakalářským studiem byla naměřena úspěšnost 52,5 % a u osob s magisterským vzděláním byla naměřena úspěšnost 57 %.

Vzhledem k nejvyšší diferenciaci porovnávaných skupin je zřejmé, že finanční gramotnost úzce souvisí s dosaženým vzděláním. Výsledky byly zpravidla lepší u vyššího dosaženého vzdělání.

Graf 16 – Úspěšnost cílových skupin v jednotlivých otázkách

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Zhodnocení úspěšnosti jednotlivých otázek slouží jako ukazatel problematických oblastí. z výše uvedeného grafu je patrné, že první část testu finanční gramotnosti nebyla pro respondenty nikterak problémová. Úspěšnost u otázek se vždy pohybovala nad 50 %, mimo první úlohy, kdy osoby závislé na alkoholu byly úspěšné pouze ve 37,3 % a druhé úlohy, kdy dosáhli 49 %. Tedy z první části testu měli dotázaní ze skupiny osob se závislostí na alkoholu problém s určením zkratky RPSN a určení k čemu slouží.

Druhá část testu, která byla tvořena modelovými situacemi dopadla dle dosažených výsledků hůře. Největší problémem byla pro respondenty úloha č. 7, kdy měli určit výši úrokové sazby se správnou zkratkou. v tomto případě správně odpovědělo pouze necelých 6 % ze skupiny osob se závislostí na alkoholu a necelých 12 % z druhé skupiny osob bez závislosti na alkoholu. Následnými problematickými otázkami byly pro obě skupina úloha

č. 9 a 10. Úspěšnost u osob se závislostí na alkoholu byla v obou případech 17,6 % a u druhé skupiny u úlohy devět 21,6 % a u úlohy 10 pouhých 13,7 %. Modelová situace úlohy č. 9 byla zaměřená na lhůtu odstoupení od smlouvy, která je uvedena ve spotřebitelském zákonu. Modelová situace poslední úlohy byla zaměřena na rozhodnutí o nejvhodnějším spořicímu účtu. Šestá úloha v pořadí také neměla vysokou úspěšnost u obou porovnávaných skupin. Modelová situace z této úlohy ověřovala znalost zkratky RPSN, kdy se dotázaní měli určit, kolik je bude celkově stát půjčka. Nejúspěšnější úloha druhé části testu s modelovými situacemi byla otázka č. 8, které byla zaměřená na odvod zdravotního a sociálního pojištění z dohody o provedení práce a z dohody o pracovní činnosti.

6 Závěr

Hlavním cílem diplomové práce byla komparace úrovně finanční gramotnosti vybrané skupiny obyvatelstva. Komparovanými skupinami se staly osoby se závislostí na alkoholu a osoby bez závislosti na alkoholu. Pro dosažení hlavního cíle byla provedena identifikace úrovně finanční gramotnosti obou vybraných skupin. Úroveň finanční gramotnosti byla zjištěna metodou testování na základě vytvořeného testu.

První cílovou skupinou této práce se staly osoby závislé na alkoholu, které se dobrovolně ze své závislosti léčí na adiktologické klinice VFN v Praze. Výsledky této skupiny byly porovnávány s druhou skupinou osob tvořící vzorek se stejnými identifikačními údaji, aby byly výsledky co nejpřesnější. Druhá skupina osob byla vyhledána a následně testována na základě údajů o pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání, které byly získány od pacientů z adiktologické kliniky.

Pro dosažení cíle byl vytvořen test finanční gramotnosti, který obsahoval 10 úloh vypracovaných na základě určení problematických oblastí cílové skupiny, především zaměřené na oblast zadlužování a pojmy s ním spojené. Prvních pět úloh testu byly zaměřené na znalost zkratk RPSN nebo p.m. a p.a., vysvětlení pojmů bonita klienta a konsolidace druhů, a také určení povinné platby pojištění fyzických osob. Další pět otázek testu byly vytvořené jako modelové situace. Zadání popisovalo problém nebo situaci, do které se dotázaní dostali, a na základě svých znalostí měli zvolit vhodnou odpověď. Test byl vyhodnocován dle počtu dosažených správných odpovědí na základě kterých, proběhla identifikace úrovně finanční gramotnosti. Komparované výsledky představovaly úspěšnost jednotlivých skupin vypočítané jako podíl počtu správných odpovědí z maximálního možného počtu správných odpovědí.

Testování úrovně finanční gramotnosti přineslo výsledek, že rozdíl úrovně finanční gramotnosti osob závislých na alkoholu a osob bez závislosti na alkoholu je minimální. Přesný rozdíl mezi porovnávanými skupinami byl pouze 3,78%. Celková úroveň finanční gramotnosti obou skupin by se dala zhodnotit jako spíše špatná, jelikož úspěšnost v testu se pohybovala v rozmezí 40 % – 45 %. V obou porovnávaných skupinách dosahovala vyšší úroveň finanční gramotnosti skupina mužů. I přes vyšší úroveň finanční gramotnosti skupiny osob bez závislosti na alkoholu, byli muži patřící do skupiny pacientů z adiktologie v testech úspěšnější než muži, kteří patří do druhé porovnávané skupiny. Diferenciace mezi výsledky dle věkových kategorií nebyla vysoká. Nejlepších výsledků u osob závislých na alkoholu dosáhly osoby ve věkovém rozmezí 35–44 let. U druhé měřené skupiny, osob bez závislosti na alkoholu, dosáhli nejlepších výsledků dotázaní ve věkovém rozmezí 45–54 a také mladší

ročníky ve věku od 25 do 34 let. Nejvyšší diference úrovně finanční gramotnosti byla zaznamenána u skupin osob, které byly rozděleny dle nejvyššího dosaženého vzdělání. Vyšší vzdělání osob zpravidla odpovídalo vyšší úrovni finanční gramotnosti u obou skupin. Nejlepší výsledky byly zaznamenány u skupiny osob s vysokoškolským bakalářským vzděláním u skupin osob se závislostí na alkoholu, kdy byla jejich úspěšnost vyhodnocena na 73,33 %, tedy dle zhodnocení úrovně finanční gramotnosti by byla úroveň hodnocena jako velmi dobrá. Velmi dobré úrovně také dosáhly osoby s vysokoškolským vzděláním bakalářským a magisterským u druhé porovnávané skupiny osob nezávislých na alkoholu.

Z výsledků vyplývá, že i přes obecné tvrzení spojení alkoholismu s nižší finanční gramotností, je úroveň finanční gramotnosti téměř totožná u obou skupin. Nicméně je důležité zmínit fakt, že mezi pacienty adiktologie jsou osoby závislé na alkoholu, které dobrovolně podstupují léčbu a chtějí se svojí závislostí bojovat. Na druhou stranu tedy osoby, které léčbu nepodstupují a jsou alkoholově závislé, by mohly vykazovat horších výsledků. Tato skupina osob, ale nebyla zahrnuta do měření této práce.

Finanční gramotnost propojuje finanční znalosti a dovednosti, které jsou nezbytné pro efektivní a správné rozhodování v oblasti hospodaření s financemi. Mimo znalosti a dovednosti zahrnuje finanční gramotnost také postoj osob k dosažení finanční prosperity na základě vlastního zodpovědného finančního rozhodování. Výsledky celostátního šetření a měření úrovně finanční gramotnosti se dlouhodobě diskutují, jelikož z nich vyplývá, že úroveň finanční gramotnosti je v České republice nízká. Důvody nízké finanční gramotnosti jsou často spojovány s nedostatečným finančním vzděláváním či nezodpovědným chováním, a proto právě dosažené vzdělání či různé sociálními faktory jsou považovány za předpoklad nízké finanční gramotnosti. Mezi takové problémy také patří alkoholismus. Společenský problém spojený s vysokou mírou konzumací alkoholu mimo zdravotní rizika přináší i problémy, které ovlivňují osoby v běžném životě v rámci ekonomické aktivity či zodpovědného finančního rozhodování. Osoby závislé na alkoholu se často dostávají do problémů spojené s nezaměstnaností či se zadlužováním.

Pro zlepšení finanční gramotnosti obyvatel v České republice byly v posledních letech vypracovány různé projekty subjektů veřejné správy a různých institucí, které se zabývají finančním vzděláváním. Na základních a středních školách je povinnou součástí vyučovat základy finanční gramotnosti dle Standardu finanční gramotnosti vydaného Ministerstvem financí, který stanovuje základní znalosti a osvojené chování. Mimo vzdělání na školách jsou dostupné různé kurzy nebo webové stránky věnující se finančnímu vzdělávání, avšak ty jsou navštěvovány na základě vlastního zájmu osob. Samotné bankovní instituce neustále

vylepšují své služby klientům, kdy poskytují poradenské služby nebo vytvářejí uživatelsky přívětivé prostředí internetového bankovníctví, kde klienti mají přesný přehled svých příjmů a výdajů. Snaha o finanční vzdělávání obyvatel České republiky je tedy znatelná. I v případě samotné adiktologické kliniky byl projeven zájem o možnost zahrnutí finančního vzdělávání do programu režimové léčby, kterou pacienti podstupují. Režimová léčba funguje na principu neustálého zaměstnávání pacientů různými aktivitami. Jejich program je velmi pestrý zahrnující fyzické a kreativní aktivity, psychologické sezení či vzdělávací programy. Lékařka oddělení adiktologické kliniky komunikovala v průběhu testování, jež probíhalo v prostorách kliniky, možnost zahrnutí přednášky o finanční gramotnosti do programu přednáškových dnů v rámci programu režimové léčby. Přednášky by probíhaly jednou měsíčně a mohly by pomoci pacientům se zorientovat ve světě financí nebo alespoň by jim poskytly prostor pro zamyšlení se o vlastním hospodaření s penězi a pro vylepšení své finanční gramotnosti.

7 Seznam použitých zdrojů

1. FOLGER, Jean. Investopedia. *Teaching Financial Literacy to Teens*. [online]. 2017. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.investopedia.com/university/teaching-financial-literacy-teens/>>.
2. MF, oddělení 3503. Proč se finančně vzdělávat?. *Definice finanční gramotnosti*. [online]. 2016. [cit. 20-04-2018]. Praha: Ministerstvo financí ČR. Dostupné z: <<https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2601>>.
3. MF, MPO, MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách – společný dokument MF, MPO, MŠMT*. [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf>.
4. KIYOSAKI, Robert T. *Zvyšte si své finanční IQ: starejte se o své peníze lépe*. Praha: Pragma, 2008. ISBN 978-80-7349-127-7.
5. ZUCCHI, Kristina. Investopedia. *Why financial literacy is so important*. [online]. Investopedia. 2018. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.investopedia.com/articles/investing/100615/why-financial-literacy-and-education-so-important.asp>>.
6. PAVELKOVÁ, Jaroslava, KNAIFL, Oldřich, PREUSS, Karel. *Funkční a finanční gramotnost*. Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky. Praha: Univerzita Karlova, 2012, 22(2), 108-119. ISSN 1211-2720.
7. MF. *Národní strategie finančního vzdělávání*. [online]. 2010. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/31443/>>.
8. ATKINSON, Adele, MESSY, Flore Anne. OECD iLibrary. *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*. [online]. 2012. OECD Publishing, Paris. [cit. 20-05-2018]. Dostupné z: <<http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>>.
9. NEHA, Garg, SHVETA, Singh. *Financial literacy among youth*. [online]. 2018. [cit. 24-05-2018]. International Journal of Social Economics, Vol. 45 Issue. Dostupné z: <<https://doi-org.ezproxy.techlib.cz/10.1108/IJSE-11-2016-0303>>.
10. MF, MPO, MŠMT. Národní ústav odborného vzdělávání. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách – společný dokument MF, MPO, MŠMT*.

- [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf>.
11. ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. Praha: Škvára, 2011. ISBN 978-80-904823-1-9.
 12. LUSARDI, Annamaria., TUFANO, Peter. *Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness*. [online]. 2015. [cit. 24-05-2018]. Journal of Pension Economics & Finance. Dostupné z: <<https://search-proquest-com.ezproxy.techlib.cz/docview/1720407054?pq-origsite=summon>>.
 13. SAMUELSON, Paul A. NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4.
 14. REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management Press, 1996. ISBN 80-85943-06-9.
 15. BALABÁN, Zdeněk, NOVESKÝ, Ivan. ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4.
 16. PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie základní kurz*. Praha: Melanfrim, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.
 17. MÁČE, Miroslav. *Platební styk*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1725-5.
 18. SCHLOSSBERG, Otakar. *Platební služby*. Praha: Management Press, 2012. ISBN 97-80-72612383.
 19. VÚPP. *Gramotnosti ve vzdělání*. [online]. [cit. 20-04-2018]. 2010. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. Dostupné z <:http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani_soubor_studii1.pdf>
 20. HELÍSEK, Mojmír. *Makroekonomie základní kurz*. Praha: Melandrium, 2002. ISBN 80-86175-25-1.
 21. Kolektiv finančních poradců Partners. *Jak ovládnout své peníze*. Brno: BizBooks, 2013. ISBN 978-80-265-0127-5.
 22. BRDIČKA, Bořivoj. Metodický portál RVP. *Dezinformace vítězí?*. [online]. 2017. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. [cit. 25-05-2018]. Dostupné z: <<https://spomocnik.rvp.cz/clanek/21175/>>.
 23. IVIG. AKSV.cz. *Jak rozumíme informační gramotnosti*. [online]. 2007. Praha: Asociace knihoven vysokých škol. [cit. 25-05-2018]. Dostupné z: <<http://akvs.cz/wp-content/uploads/2016/05/ivig-jak-rozumime.pdf>>.

24. NICM. Inspiromat č. 3, roč 2017. *Vybrané gramotnosti 21. století*. [online]. Praha: Národní informační centrum pro mládež, 2017. [cit. 25-05-2018]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/files/inspiromat_cislo_2_rocnik_2017.pdf>.
25. POPE, Alison. WALTON. Geoff. *Information literacy*. [online]. Chandos publishing, 2014. ISBN 978-1-84334-610-4. [cit. 25-05-2018] Dostupné online: <<https://www-sciencedirect-com.ezproxy.techlib.cz/science/article/pii/B978184334610450001X>>.
26. MPSV. *Strategie digitální gramotnosti 2015-2020*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. [cit. 25-05-2018]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/21499/Strategie_DG.pdf>.
27. MF, oddělení 3503. Proč se finančně vzdělávat?. *Účty*. [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2014, aktualizováno 2017. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.psfv.cz/cs/penize-a-ucty/ucty>>.
28. KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-767-6.
29. DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Ekopress, 2015. ISBN 978-80-87865-25-5.
30. KAMENÍKOVÁ, Blanka, POLÁCH, Jiří, KRÁL, Miloš. *Bankovníctví a pojišťovnictví*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2008. ISBN 978-80-7318-655-5.
31. ČBA, Finanční vzdělávání. *Individuální investování*. [online]. 2016. Praha: Česká bankovní asociace. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/investovani-a-financni-trhy/investicni-produkty-a-sluzby/individualni-investovani>>.
32. ČBA, Finanční vzdělávání. *Kolektivní investování*. [online]. 2016. Praha: Česká bankovní asociace. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/investovani-a-financni-trhy/investicni-produkty-a-sluzby/kolektivni-investovani>>.
33. ČBA, Finanční vzdělávání. *Neúčelový hypoteční úvěr*. [online]. 2016. Praha: Česká bankovní asociace. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-produkty/hypotecni-uver/neucelovy-hypotecni-uver>>.

34. Banky.cz. *Bankovní produkty – půjčky a úvěry*. [online]. Brno: Top-in.cz, a.s. Dostupné z: <<https://www.banky.cz/clanky/bankovni-produkty-pujcky-a-hypoteky/>>.
35. RAJL, Jiří. Bankovníctví online. *Nový zákon o spotřebitelském úvěru zkultivuje trh půjček*. [online]. Praha: 4H production s.r.o. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://www.cncb.cz/sqlcache/bankovnictvi-clanek-112016.pdf>>.
36. Měseč.cz. *Půjčky od lidí*. [online]. Praha: Internet info, s.r.o. Dostupné z: <https://prodej.mesec.cz/pujcky/pujcky-od-lidi/?_ga=2.161364605.131660445.1527169214-1856495624.1521301804>.
37. RADOVÁ, Jarmila. DVOŘÁK, Petr. *Finanční matematika pro každého- 4. rozš. vyd.* - Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0473-0.
38. ČBA, Finanční vzdělávání. *Co je to bankovní systém?*. [online]. 2016. Praha: Česká bankovní asociace. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/co-je-to-bankovni-system>>.
39. ČNB. *Dohled na finančním trhu*. [online]. Praha: Česká národní banka. [cit. 24-04-2018]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/>.
40. Comfort Money. *Bankovní vs. nebankovní půjčka*. [online]. Praha: Comfor Money, s.r.o. [cit. 21-05-2018]. Dostupné z: <<https://www.comfortmoney.cz/bankovni-vs-nebankovni-pujcka/>>.
41. Finparáda – finance na dlani. *Bankovní a nebankovní půjčka – jaké jsou rozdíly?*. [online]. Praha: Scott & Rose, s.r.o., 2013. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://finparada.cz/1517-Bankovni-a-nebankovni-pujcka-Jake-jsou-rozdily.aspx>>.
42. Finparáda – finance na dlani. *Půjčky a jejich typy*. [online]. Praha: Scott & Rose, s.r.o., 2017. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://www.finparada.cz/4359-Pujcky-a-jejich-typy.aspx>>.
43. MF, oddělení 3503. *Rámcová politika Ministerstva financí v oblasti ochrany spotřebitele*. [online]. 2007. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/ochrana-spotrebitele/ramcova-politika-mf-ochrany-spotrebitele>>.
44. MF, oddělení 3503. *Proč se finančně vzdělávat?. Dohled nad ochranou spotřebitele*. [online]. 2014, aktualizováno 2017. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.psfv.cz/cs/popis-financniho-trhu/dohled-nad-ochranou-spotrebitele>>.

45. Finanční arbitr. *Finanční arbitr v 10 bodech*. [online]. Praha: Kancelář finančního arbitra, 2018. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.finarbitr.cz/cs/>>.
46. HULVA, Tomáš. *Ochrana spotřebitele*. Praha: Aspi, a.s., 2005. ISBN 80-7357-064-5.
47. Hospodářská komora ČR. *Návrh věcného záměru nového zákona o ochraně spotřebitele; T: 25.4.2017*. [online]. 2017. Praha: Hospodářská komora ČR. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.komora.cz/legislation/4417-navrh-vecneho-zameru-noveho-zakona-o-ochrane-spotrebitel-t-25-4-2017/>>.
48. ČNB. *Dohled nad úvěrovými institucemi*. [online]. Praha: Česká národní banka. [cit. 20-05-2018]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled_finančni_trh/vykon_dohledu/postaveni_dohledu/uv_erove_instituce/index.html>.
49. ČNB. *Smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku*. [online]. Praha: Česká národní banka. [cit. 20-04.2018]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/spotrebitel/ochrana_spotrebitel/smlouvy_na_dalku.html>.
50. GREGOROVÁ, Šárka. Epravo.cz. *Ochrana spotřebitele v rámci nového zákona o spotřebitelském úvěru*. [online]. 2016. Praha: EPRAVO.CZ, a.s. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-spotrebitel-v-ramci-noveho-zakona-o-spotrebitelskem-uveru-104430.html>>.
51. ČNB. *Spotřebitelský úvěr*. [online]. Praha: Česká národní banka. [cit. 20-04.2018]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/spotrebitel/ochrana_spotrebitel/spotrebitelsky_uver.html>.
52. WHO, *Alcohol*. [online]. Ženeva: World Health Organization. 2018. [cit. 20-05-2018]. Dostupné z: <<http://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/alcohol>>.
53. MZ. *Tisková zpráva: Spotřeba alkoholu a tabáku v České republice je stále vysoká*. [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 2017. [cit.20-05-2018]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/dokumenty/spotreba-alkoholu-a-tabaku-v%C2%A0ceske-republice-je-stale-vysoka_14228_3692_1.html>.
54. VÁŇOVÁ, Alena. SKÝVOVÁ, Miroslava. CSÉMY, Ladislav. *Užívání tabáku a alkoholu v České republice 2016*. Praha: Státní zdravotní ústav, 2017. [cit. 20-05-2018]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/uploads/documents/szu/aktual/uzivani_tabaku_2016_konecny_17_7.pdf>.

55. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Zaostřeno na drogy. *Legální drogy v České republice*. [online]. Praha: NMS, Úřad vlády ČR. [cit. 20-05-2018]. Dostupné z: <<https://www.drogy-info.cz/publikace/zaostreno-na-drogy/2005-zaostreno-na-drogy/01-05-legalni-drogy-v-ceske-republice/>>.
56. LOBELLO, Carmen. The week. *How drinking too much sabotages your finances*. [online]. 2013. London: The Week Ltd. [cit. 21-05-2018]. Dostupné z: <<http://theweek.com/articles/457336/how-drinking-much-sabotages-finances>>.
57. LIŠKA, Václav a kol. *Makroekonomie- 1. vyd.*. Praha: Professional Publishing, 2002. ISBN 80-86419-27-4.
58. MF, oddělení 3503. Proč se finančně vzdělávat?. *Obecně o pojištění*. [online]. 2014. [cit. 22-05-2018]. Praha: Ministerstvo financí ČR. Dostupné z: <<https://www.psfv.cz/cs/pojisteni/pojisteni-obecne>>.
59. ČESKO. Zákon 589/1992 Sb., ze dne 17.12. 1992, o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. [online]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-589>>.
60. Měseč.cz. *Sociální pojištění 2018*. [online]. Praha: Internet info, s.r.o. Dostupné z: <<https://www.mesec.cz/clanky/socialni-pojisteni-2018-vyssi-odvody-ale-i-vyssi-nemocenske/>>.
61. ČESKO. Zákon 48/1997 Sb., ze dne 28.03. 1997, o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. [online]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>>.
62. ČESKO. Zákon č. 592/1992 Sb., ze dne 21.12.1992, o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon) pojištění. [online]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182>>.
63. ČNB, ARAD. *Hlavní ukazatele: Celkové zadlužení domácností*. [online]. Praha: Česká národní banka. [cit. 24-04-2018]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.hlavni_ukazatele?p_iframe=0&p_lang=CS>.
64. ČTK. České noviny. *Dluh Čechů loni stoupl o 178 miliard na 2,14 bilionu Kč*. [online]. 2018. Praha: ČTK. [cit. 24-4-2018]. Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/dluh-cechu-loni-stoupl-o-178-miliard-na-2-14-bilionu-kc/1596482>>.

65. MF, oddělení 3503. Proč se finančně vzdělávat? *Exekuce*. [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2014, aktualizováno 2018. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.psfv.cz/cs/rodinne-finance/exekuce>>.
66. ČESKO. Zákon č. 592/1992 Sb., ze dne 21.12.1992, o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon) pojištění. [online]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182>>.
67. DOLEČEK, Marek. BusinessInfo.cz. *Insolvence – úpadek a způsob jeho řešení*. [online]. Praha: CzechTrade. [cit.24-4-2018]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/insolvence-upadek-a-zpusoby-jeho-reseni-ppbi-51182.html#!&chapter=2>>.
68. MĚČÍŘOVÁ, Lucie. Finance.cz. *V roce 2018 nastanou změny u oddlužení a osobního bankrotu. Jaké?*. [online]. Praha: Mladá fronta a.s. [cit. 24-4-2018]. Dostupné z: <<https://www.finance.cz/503844-osobni-bankrot-oddluzeni-insolvence/>>.
69. EKČR. *Co je to exekuce?*. [online]. Praha: Exekutorská komora České republiky. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<http://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/794-6-co-je-to-exekuce?w>>.
70. ZEMAN, Marek. Česká národní banka. *Česká národní banka spouští nový web k finanční gramotnosti*. [online]. Praha: Česká národní banka, 2016. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2016/20161019_web_pnu.html>.
71. MF, oddělení 3503. Proč se finančně vzdělávat? [online]. [cit. 20-04-2018]. Dostupné z: <<https://www.psfv.cz>>.
72. Screenshot finanční společnosti online.

8 Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1 – Tabulka respondentů	90
Příloha 2 – Tabulka odpovědí na doplňující otázku úlohy č. 1.....	92
Příloha 3 – Tabulka odpovědí na doplňující otázku úlohy č. 2.....	93

Příloha 1 – Tabulka respondentů

Věkové kategorie:	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+	N			
Osoby závislé na alkoholu										
Celkem v kategorii:	4	4	19	9	7	2	6			
z toho:									Celkem	Podíl
Žena	3	2	16	6	3	2	2	Žena	34	66,67 %
Muž	1	2	3	3	4	-	4	Muž	17	33,33 %
z toho:										
Základní	1	-	-	-	-	-	-	ZŠ	1	1,96 %
SŠ (výuční list)	-	1	7	1	2	-	-	SŠ (VL)	11	21,57 %
SŠ (maturitní zkouška)	3	2	7	5	2	1	3	SŠ (MZ)	24	47,05 %
VOŠ	-	1	1	-	-	-	-	VOŠ	2	9,80 %
VŠ (bakalářské)	-	-	1	1	-	-	1	VŠ (B)	3	
VŠ (magisterské)	-	-	3	2	3	-	2	VŠ (M)	10	19,61 %
Osoby bez závislosti na alkoholu										
Celkem v kategorii:	3	7	20	10	8	2	1			
z toho:									Celkem	Podíl
Žena	2	3	17	5	4	2	1	Žena	34	68,63 %
Muž	1	4	4	4	4	-	-	Muž	17	31,37 %
z toho:										
Základní	-	-	-	-	-	-	-	ZŠ	0	0 %

SŠ (výuční list)	-	-	7	-	2	1	-	SŠ (VL)	10	19,61 %
SŠ (maturitní zkouška)	3	4	9	5	3	1	1	SŠ (MZ)	26	50,99 %
VOŠ	-	-	1	-	-	-	-	VOŠ	1	9,80 %
VŠ (bakalářské)	-	2	1	1	-	-	-	VŠ (B)	4	
VŠ (magisterské)	-	1	3	3	3	-	-	VŠ (M)	10	19,61 %

Zdroj: vlastní zpracování dle získaných dat

Příloha 2 – Tabulka odpovědí na doplňující otázku úlohy č. 1

Odpověď	Pohlaví	Věková kategorie	Vzdělání	Počet bodů
Osoby závislé na alkoholu				
roční částka zaplacená navíc celkem při úvěru	Žena	65+	Středoškolské (maturita)	4
roční procentuální sazba nákladů – úroky+ poplatky dohromady	Muž	55-64	Vysokoškolské (magisterské)	8
roční procentuální spotřebitelské náklady	Muž	18-24	Středoškolské (maturita)	5
RPSN je vyjádřeno v % za všechny poplatky za rok	Muž	55-64	Středoškolské (výuční list)	6
roční procentuální náklady spojené s úvěrem (tj. poplatky, úroky, aj.)	Muž	45-54	vysokoškolské (bakalářské)	7
roční poziční sazba nákladů	Muž	N	Středoškolské (maturita)	5
Osoby bez závislosti na alkoholu				
roční procentní sazba nákladů	Muž	35-44	vysokoškolské (bakalářské)	7
roční procentní sazba nákladů	Žena	35-44	Středoškolské (maturita)	7
vyjadřuje veškeré roční náklady spotřebitele s úvěrem	Muž	25-34	Vysokoškolské (magisterské)	6
roční procentuální sazba nákladů	Žena	25-34	vysokoškolské (bakalářské)	6

Zdroj: vlastní zpracování dle odpovědí respondentů a získaných dat

Příloha 3 – Tabulka odpovědí na doplňující otázku úlohy č. 2

Odpověď	Pohlaví	Věkové kategorie	Vzdělání	Počet správných odpovědí
Osoby závislé na alkoholu				
p.a. - roční úrok, p.m. - měsíční, je přehledný	Žena	65+	Středoškolské (maturita)	2
p.a. - roční, p.m. - měsíční p.a./12 = p.m.	Muž	55–64	Vysokoškolské (magisterské)	8
p.a. – roční úroková sazba, p.m. – měsíční úroková sazba	Žena	35–44	Vyšší odborné	4
p.a. per anum	Muž	N	Středoškolské (maturita)	5
p.a. za rok, p.m. za měsíc	Muž	N	Vysokoškolské (magisterské)	5
p.a. - roční sazba v %, p.m. měsíční v %	Muž	35–44	Vysokoškolské (bakalářské)	5
p.a. - per annum - roční procentuální sazba, p.m. - per month měsíční procentuální sazba	Muž	45–54	Vysokoškolské (bakalářské)	7
p.m. per month	Muž	18–24	Středoškolské (maturita)	5
p.a. - roční, p.m. - měsíční, měsíční je přehlednější	Žena	45–54	Středoškolské (maturita)	4
Osoby bez závislosti na alkoholu				
pa - za rok, pm - za měsíc	Žena	45–54	Vysokoškolské (magisterské)	7
za rok a za měsíc	Žena	36–44	Středoškolské (maturita)	7
per anual/per month	Žena	35–44	Středoškolské (maturita)	7
úrok za měsíc/úrok za rok	Muž	25–34	Středoškolské (maturita)	7
roční a měsíční úroková sazba	Muž	45–54	Vysokoškolské (magisterské)	7
p.a. - můj vklad se zúročí ročně x % vs. p.m. - můj vklad se zúročí měsíčně x %	Muž	35–44	Vysokoškolské (bakalářské)	7
za období rok/měsíc	Muž	25–34	Vysokoškolské (magisterské)	6

Zdroj: vlastní zpracování dle odpovědí respondentů a získaných dat